

Vipavski glas št. 48

letnik XIV

marec '99

Naslovnica:

TAMBURAŠICE "KATOLIŠKEGA SLOVENSKEGA IZOBRAŽEVALNEGA DRUŠTVA" Št. Vid pri Vipavi, fotografija je verjetno nastala leta 1909.

V zadnji vrsti stojijo:

Marija Fabčič iz Podbrega, por. Uršič na Gradišče pri Vipavi, **Marija Kobal** iz Škrlj, po domače Lovenčkova, **Mica Žgur** iz Podbrega, po domače Toninkova, v roki drži berdo z zborovsko zastavo, četrta je nepoznana, zadnja desno ... **Fabčič** iz Orehovice, por. Bratuž v Dobravo

V drugi vrsti sedijo:

Ivanka Premrl, Johanova iz Podnanosa, sestra skladatelja Stanka Premrla, **Tončka Uršič** iz Podbrega, poročena v Hruševje, organist **Anton Bratuž**, Fricetov iz Podnanosa, vodja tamburašic, **Anica Premrl**, Johanova iz Podnanosa, poročena Semenič na Lozice, druga sestra skladatelja Stanka Premrla, **Angela Božič** iz Orehovice

V prvi vrsti sedijo:

Marija Fežincova iz Orehovice, **Ana Božič** por. Preprost, županova iz Podnanosa, **Franciška Bratož**, po domače Rojčeva, poročena Burger

Podatke o fotografiji sta povedala gospa Olga Furlan iz Podnanosa in Franc Uršič z Gradišča pri Vipavi.

Fotografija se je ohranila kot "kartolina" pri Francu Uršiču z Gradišča pri Vipavi št. 15. "Kartolino" - kartico je pisala njegova mama Marija Fabčič 12.11.1924 svojemu bratu Josipu Fabčiču v Subotico. Sama je na fotografiji prva v zadnji vrsti levo.

MOJA MAMA

Moja mama rada šiva, rada gre v vrt in pomaga očetu v sadovnjaku. Najbolj pa je vesela, kadar pospravimo stanovanje, kadar smo otroci pridni in ko ji prinesemo rože. Mamica je najbolj žalostna, če se brata prepirata in kadar stanovanje ni pospravljeno. Veseli pa se, ko ji brat skuha kavo in kadar je materinski dan. (Tomaž Šček)

Moja mama je gospodinja. Vsak dan skuha kosilo. S sestrami ji včasih skuhamo kosilo in ji pomijemo posodo. Za osmi marec ji tata prinese vrtnico. Ob nedeljah gremo skupaj na obiske. (Polona Zorž)

Moja mama Jožica dela v Dobravljah. Mamo razveseli tata Erik, ko ji kaj prinese. Rada ima cvetje. Vesela je, ko je vse pospravljeno. Včasih kakšno ušpičim in zato mi da po riti. (Teja Uršič)

Moja mama uči v Ajdovščini. Vesela je, kadar ji prinese tata rože. Mama je jezna, kadar dnevna soba ni pospravljena. Moja mama se rada sanjka. Rada nam skuha puding. (Rok Šček)

Moja mama dela v Sežani. Najbolj je vesela, če pospravim sobo in če ji tata pomije posodo. Rada skuha fižol. Včasih gremo skupaj na čevapčiče. (Sara Lavrenčič)

Moja mama Alenka dela na Lipi. Najbolj je vesela, kadar tata Egidij naredi izpit, ko ji jaz pospravim stanovanje in ko sva s sestrico pridni. (Eneja Pavič)

Misli učencev 2.a OŠ iz Vipave naj bodo iskrena čestitka mamicam za njihov praznik, materinski dan.

Zadnja postaja je prva: Kristus je vstal!
Maksim Gaspari: Križev pot

Kot da bi cvetje padlo iz lin,
sladko dehti v aprilsko jutro
zvonov pobožna pesem iz daljin:
"Gospod je vstal."

.....

Ta dan na polja, v mesta in vasi
Zveličar gre in blagoslavlja.
Mu rdeča roža belo dlan krasi.

Vsem našim bralcem želimo vesele in zadovoljne praznike. Naj velikonočne skrivnosti utrdijo v nas pripravljenost pomagati in biti strpen do soljudi.

Uredniški odbor Vg

SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK V VIPAVI

Slavnostna govornica na letošnji proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku je bila *prof. Marija Mercina*. Njen govor objavljamo v celoti.

Spoštovani Vipavci, dragi Tržani in Tržanke!

Te dni se zbiramo po kulturnih domovih v Sloveniji in po svetu, kot da obnavljamo zavezo, ki je že od zdavnaj. Zbirali smo se dolgo: pod vaškimi lipami, v meščanskih salonih ob klavirju, petju in recitacijah, v narodnih ali zadružnih domovih; znali smo se sporazumeti o pomembnih vprašanih življenja, še preden je postal 8. februar kulturni praznik in bil nato v samostojni Sloveniji povzdignjen v državnega. Katera manifestacija, kateri drugi praznik še tako zelo poveže Slovence prav zato, ker smo Slovenci?

Kulturni praznik je največji praznik slovenske kulture, vsako leto tako rekoč njeno vstajenje. Seveda nismo kulturni samo med prazniki. Koliko npr. h kulturi prisevajo vsi, ki z obdelovanjem zemlje oblikujejo kulturno podobo pokrajine; kulturno sporazumevanje v družini in na delovnem mestu nam olepša in olajša življenje. Vsako krajevno glasilo nas povezuje v skupnost prav tako kot kulturnoumetniške prireditve. Kulturno življenje ni samo prijetnejše in lepše, temveč tudi smiselno.

Ali Slovenci praznujemo kulturni praznik in smo ga povzdignili v državnega zato, ker smo kulturnejši kot drugi narodi? Ali ga praznujemo zato, da bi enkrat na leto počastili kulturo, ji dali pomembnejše mesto, ker ji ga med letom prisojamo premalo? Ne eno ne drugo ne bo res. S tem, da je 8. februar postal državni praznik, kulturi izkazujemo državniške časti za zasluge, ki jih je imela v oblikovanju slovenske narodne zavesti in s tem naroda. Brez narodne zavesti, katere trdni temelj je bil enoten knjižni jezik, tudi samostojne Slovenije ne bi bilo.

Morda bo v 21. stoletju genetika tako napredovala, da bo med geni za barvo oči, nagnjenosti k boleznim in vse druge lastnosti mogoče dokazovati tudi gen slovenstva. Nobenega prepira ne bo več o tem, ali so nekoč Slovani preplavali širno reko in se naselili v naših genih, kot pojejo že popevke; ali so morda naši predniki Veneti ali kdo drug. Tako bo morda v prihodnosti, do takrat pa bo naše nezamenljivo znamenje slovenska beseda.

Trubar je začel in istočasno postavil trdne temelje enotnemu knjižnemu jeziku. Čeprav skoraj pol življenja izgnanec, je napisal 22 knjig, od tega 20 v slovenskem jeziku. Gnala ga je verska vnema, a nič manj ljubezen do ljubih Slovencev. Pisal je tako, da bi ga vsi Slovenci razumeli. Slovenski knjižni jezik je od Trubarja dalje povezoval Slovence več sto let pred revolucionarnim letom 1848 in idejo o Zedinjeni Sloveniji. V življenju vsakega naroda ima jezik številne različne vloge, za Slovence je bila izjemno pomembna narodnozdrževalna.

In danes? V samostojni Sloveniji, v prvi slovenski državi, nas s trgovin pozdravljajo napisi, kot bi prišli v sodoben Babilon. Ali smo izgubili občutek za pomen jezikovnih znamenj? Vsaka beseda je organski del slovenskega drevesa. Z vsako najmanjšo koreninico zadržuje zemljo, da je ne odplavi povodenj večjih narodov, njihovih jezikov in nam tujih kultur. Samobitnosti in duhovne samostojnosti ne bomo izgubljali na bojnem polju; ne bo nas potrebno zapirati in preseljevati. Tuje prilasčanje naših vrednosti se začneja že pred izgubo zemlje ali gospodarske moči. Prostor brez kulture oziroma brez zavesti o njenem pomenu zlahka osvajajo bogatejši tuji mediji in kulture. Premalo se zavedamo nevarnosti njihovega sprevrženega gesla: SVOJE VAM DAMO. Ali res ne čutimo, da nam v živo slovensko telo zabijajo trojanskega konja?

Kako smo torej vraščeni v slovensko zemljo? Ne samo besede, celo drobne črke naše pisave govore istočasno o naši samobitnosti in vključenosti v evropsko kulturno dogajanje. Nismo se bali tujcev, ker smo vedeli, kdo smo. Z Brižinskimi spomeniki smo vstopili v krog zahodnoevropske pisave in s tem kulture. Nismo je zamenjali z glagolico ali s cirilico, čeprav sta to bili pisavi slovenščini sorodnih slovanskih jezikov. Trubar je samo eno knjigo napisal v nemški pisavi gotici, potem je pisal v bohoričici. V njej so pisali vse do 1845. Prvi učbenik za novo pisavo, gajico, ki v njej pišemo še danes, je v Gorici napisal Vipavec Štefan Kocijančič že eno leto kasneje.

Iz življenjske moči, iz človekove osnovne potrebe po smiselnem in polnem življenju, je rasla kultura. V delu nadarjenih Slovencev je na različnih področjih dosegla tako raven, da presega vsakdanjost in povprečnost, premaguje časovne omejitve in nam kaže pot.

Izobrazba je pot do teh spoznanj. Samo kulturni človek bo znal ovrednotiti, spoštovati in ljubiti. Samo tako bo postalo naša last vse, kar so ustvarili prejšnji rodovi. V tem je demokratičnost in neuničljivost kulture. Vse podedujemo, a samo, če spoznamo, spoštujemo in ljubimo. Kot narodna skupnost smo presegali trenutne okoliščine, zavedajoč se, da v človeku obstaja tudi presežno in brezmejno.

In kakšno je danes slovenstvo? V vsakem od nas je njegov delček, kot ga v sebi čutimo in zavestno razvijamo.

Na tak dan, kot je današnji, prisodimo najpomembnejše mesto besedni umetnosti. Med različnimi umetnostmi je najbolj samosvoja in individualna, a istočasno nas dolgoročno trdno povezuje v skupnost. Slovenska besedna umetnost je dokaz naše življenjske moči. Nismo samo preživel, razvili smo samosvojo kulturo in njen najvišji dosežek - umetnost. Na samosvojo, drugačno, enkratno kulturo pa je ponosen samo narod, ki se njene vrednosti zaveda. In jo zna v svoji državi ohranjati, varovati in razvijati.

Tak je pomen 8. februarja, kulturnega praznika, slovenskega državnega praznika.

Marija Mercina

PESNIKOV POGREB

9. februarja so po Ljubljani delili osmrtnico, ki jo je hitro in lično natisnil tiskar Jožef Blaznik. To je bila druga osmrtnica v slovenskem jeziku. Prvo je osem let poprej naredil Prešeren prijatelju Andreju Smoletu. Osmrtnica za Prešernom se je glasila takole:

„Slovenskemu društvu v Ljubljani je dal gospod vodja narodne straže v Krajnji žalostni prigodek na znanje, da je naš slavni pesnik gospod FRANCE PREŠERIN, dohtar pravice in c. k. pravdosrednik v Krajnji, 8. dan tega mesca ob osmih dopoldne, po dolgi bolezni in previden z zakramenti umerl. - Pogreb bo v saboto, 10. dan tega meseca, ob desetih dopoldne. - Slavnemu možu poslednjo čast skazati, povabi slovensko društvo prijatle in znance rajnciga, vse ude slovenskiga društva, in sploh vse domorodce, naj pridejo v saboto v Krajnj k pogrebu. V Ljubljani 8. dan svečana 1849.“

V soboto 10. februarja je bil sončen, a izredno mrzel dan. Pogrebni obred, ki ga je vodil sam kranjski dekan Jožef Dagarin, je potekal nadvse slovesno. Že ob osmi uri zjutraj so mrtvega Prešerna najprej prenesli v župnijsko cerkev, kjer je imel dekan veliko mašo s sedmimi duhovniki. Ko so nato po pogrebni molitvah pesnika prinesli iz cerkve, je bilo na trgu vse polno ljudi, do koder je segel pogled. V sprevodu so nosili pesnika njegovi tovariši kranjski narodni stražniki v paradnih oblekah. Ob krsti so hodili v vrsti študentje ljubljanske akademske legije. Po dva in dva sta mu tudi ves čas, ko je Prešeren ležal na mrtvaškem odru, kot častna stražnika stala ob straneh. Za njimi so se zvrstili pesnikovi sorodniki, številni Vrbnjani in množica domoljubov iz Ljubljane, Radovljice, Tržiča in sploh z vseh koncev Gorenjske. Ob žalnih zvokih godbe kranjske narodne garde so pesnika počasi pospremili skozi mesto do kranjskega starega pokopališča.

Po končanem pogrebu so se ob dvanajsti uri pogrebci zbrali v gostilni Pri stari pošti. Domačin Bučar je na pogrebščini recitiral sonet o Vrbi in se ob zadnjih stihih razjokal. Navzoči so nato vstali, trčili s kozarci in izpili do dna v Prešernov spomin.

(Janez Mušič: Zgodbe o Prešernu)

VRHPOLJE

Vrhpolje leži malo višje od Vipave na 133 m nadmorske višine proti severu. Že samo ime kraja pove, da je višje polje - vrh polje, pozneje pisano skupaj Vrhpolje, po starem **Verhpole**¹. Vrhpolje se deli na: Brith - stari del okrog cerkve in nekdanjega pokopališča, Gorenja vas, Krhnetovo, Janezovo, Lozejevo, Premrlovo in Rovanovo knalo. Razen prvih dveh zaselkov so nastala imena iz priimkov in osebnih imen.

Prebivalci tega kraja so se že davno preživljali s poljedelstvom, živinorejo in vinogradništvom. Da so bili dobri vinogradniki in trsničarji, kaže sedanja trsnica, ki izhaja iz tistih dni, ko so še ročno cepili trte in jih doma silili za domače potrebe in prodajo.

Matija Vertovec piše v knjigi Vinoreja 1844. leta o črnem ali črnovišnjevih sortah grozdja; med enajstimi izbranimi sortami omenja pod številko ena **Oberfelder**². Valvazorju pa je zapisal: "Valvazor je v svoji krajnočasti tedaj še pred več kot 160 letmi³ neko od vipavske grajšine⁴ pridelovano vino prav pohvalil, in ga pod nekim ne preveč pristojnim imenom (k..rm..r)⁵ v svoje bukve zapisal, dan današnji mu pravijo Oberfelder, po vasi kateri raste."

Pod Rimljani se je vila glavna cesta iz Castre proti Emoni, ob njej je bil odcep nad Vrhpoljem, od koder se je spuščal krak poti proti Vipavi. Tod mimo so korakale manjše in večje skupine rimskih vojščakov iz Ad Piruma (Hrušice) ali pa iz bližnje Castre (Ajdovščine), kjer je bilo tudi njihovo taborišče. Mogoče, da se je v Vrhpolju po potrebi ustavila in taborila ter se oskrbela z vodo in drugim rimska centurija,

Panorama Vrhpolja, na levi strani stara cerkev sv. Križa, na desni cerkev sv. Primoža in Felicijana, posnetek okrog 1935. leta

na čelu s poveljnikom centurijem. Centurij je bil rimski stotnik, ki je poveljeval centuriji (stotniji). Od tedaj naj bi v Vrhpolju ostal pri hiši vzdevek C'ntarinovi, njihova hiša leži nad novo župno cerkvijo.

V Vrhpolju in v bližini takratne rimske ceste je bilo več studencev in potok Bela. Ti studenci v Vrhpolju in okolici so sedaj povečini zajeti v krajevni vodovod.

Pri proslavljanju 1600. letnice (394-1994) zmage Teodozijeve krščanske vojske nad Evgenijevimi pogani so Vrhpoljci postavili na skali nad Vrhpoljem spominsko obeležje v obliki črke T. Od tu naj bi si namreč Teodozij ogledoval bojno polje po Vipavski dolini. V spomin na ta dogodek je dal gospod župnik Jožko Berce postaviti v župni cerkvi sv. Primoža in Felicijana umetniško izdelano vitražno okno, ki ponazarja motiv iz tega boja. Ob istem času je bilo tudi postavljeno spominsko obeležje na zemonskem dvorcu; tudi to nas spominja na burne dogodke tistih časov pri nas: boj in zasedbo Rimljanov.

Vrhpoljska stara cerkev sv. Križa je iz 17. stoletja, od takrat ima sedanjo obliko. A cerkev je stala tu že poprej, o čemer nam pričata dve gotski okni in freske v prezbiteriju iz prve polovice 15. stoletja. Zvonik je oglejskega tipa, kot so bili večinoma vsi zvoniki v tej dobi v bližnji in daljnji okolici.

Nova cerkev sv. Primoža in Felicijana je bila zgrajena 1875. leta, sezidal jo je Miha Blažko

iz Lokavca po naročilu vipavskega dekana Jurija Grabrijana. Pred cerkvijo smo bili priče grozodejstva, ki je bilo storjeno med okupacijo 1943. leta. Nemci so med prodiranjem v naše kraje zajeli na Nanosu⁶ manjše število partizanov. Skupino teh so pripeljali v Vrhpolje in jih 27. septembra deset obesili na kolanje pred cerkvijo - nič jih ni motila cerkev. To strahotno dejanje je bilo storjeno zato, da bi ljudem pognali strah v kosti.

Pred stoletji je bila večina ljudi nepismenih. Predno so zgradili osnovno šolo v Vrhpolju, so morali vrhpoljski otroci hoditi do konca 19. stoletja v vipavsko šolo in tam je bila v tistem času samo dvorazrednica. Šola v Vrhpolju je bila zgrajena 1903. leta, načrt zanjo je izdelal dekan Jurij Grabrijan, stala je 24.000 fl. Stavba vrhpoljske šole je bila dobro

grajena, saj je njeno pročelje še danes lepo.

Pred prvo svetovno vojno in nekaj let pozneje je bila v Vrhpolju občina. Kraj je bil dokaj gosto naseljen, saj je v obdobju od 1901. do 1924. leta štel nad devetsto prebivalcev. Šola je obiskovalo 120 učencev; učitelji so bili takrat: Franc Punčuh, Marija Kalin in Marija Veselič. Šola je bila štirirazrednica, dočim sta imeli naselji Budanje in Col dvorazrednico.

Ob italijanski zasedbi po prvi svetovni vojni so začeli Italijani pritiskati na

Slovence. Prišli so italijanski učitelji, kmalu zatem so poučevali samo v svojem jeziku, nato so slovenščino kratkomalo prepovedali. Njihova predrznost je šla tako daleč, da so našo slovensko šolo, ki so jo zgradili naši dedje, preimenovali v "SCUOLA ELEMENTARE DEL PRINCIPE UMBERTO DI SAVOIA" (osnovna šola princa Umberta Savojskega). Ta italijanski princ Savojski je bil sin kralja Emanuela III. in kraljice Helene (Črnogorske). Verjetno ta njihov princ Savojski ni nikdar videl te šole, mogoče da ni niti slišal o njej.

Tridesetega oktobra 1930. leta je bil pred šolo v Vrhpolju ustreljen Sottosanti, doma iz Sicilije, učitelj in zagrizen fašist, ki je bil strupen sovražnik našega naroda. On je bil tisti, ki je pljuval v usta otrok, če so v šoli med seboj govorili svoj slovenski materni jezik. Ilegalna organizacija TIGR⁷, ki se je tukaj borila med dvema vojnama za pravice in svobodo Slovencev, ga je justificirala. Fašisti so zato iz maščevanja uničili tiskarno "Novega lista" v Trstu. Italijani so se bali za svoje glave, zato so lovcem pobrali vse puške. Posledica tega je bila, da so se divji zajci tako razmnožili, da so kmetom hudo uničevali poljske pridelke.

Posebno zanimivost Vrhpolja predstavlja votivni spomenik Petrov pil, ki izhaja iz 1660. leta. Znani strokovnjak, umetnostni zgodovinar Francè Stelè je zapisal: "Med spomeniki v Vipavski dolini se odlikuje Petrov pil v Vrhpolju pri Vipavi, čigar

Zgornji del Vrhpolja iz 1956. leta, na desni strani poleg cerkve je vidna osnovna šola, ki je bila zgrajena 1903. leta

Petrov pil - votivni spomenik, ki izhaja iz 1660. leta

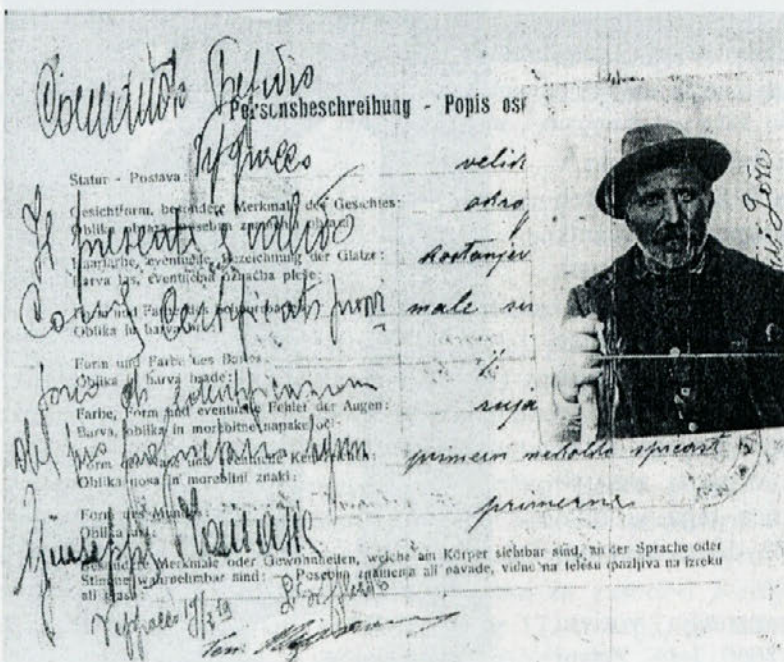
reliefi spadajo v vrsto klasičnega dognanega primitivizma. Za vrsto podobnih izdelkov na vipavskih pokopališčih, vzdanih v cerkvene stene ali samostojnih, je značilen križani iz 1786. leta." Slednje lahko opazimo na stari cerkvi sv. Križa, grajeni v sedemnajstem stoletju.

Znamenje Petrov pil, ki ima v srednjem delu kamna izklesano podobo sv. Petra in je kot "Petrus" tudi označeno, ima pod reliefom vklesano tudi naslednje besedilo: F.F.PETER TSHITSH⁸. Zagotovo pa lahko rečemo, da se je na tem mestu zgodil nek dogodek ali zaobljuba, zato je bilo znamenje postavljeno, ne pa zaradi kuge, kot trdijo nekateri. Iz nevednosti in malomarnosti so ta spomenik po drugi svetovni vojni dvakrat zrušili. Prvič 1964. leta in ga je nato po posredovanju dvignil in postavil Zavod za spomeniško varstvo Nova Gorica. Drugič je bil zrušen 1983. leta ter po obvestilu Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine ponovno postavljen na isto mesto.

V Vrhpolju se je rodila vrsta velikih mož: Jakob Pilat (1614-1699), Gašper Pilat (1644-1706), ustanovitelj dobrodelnih ustanov; Primož Lavrenčič (1703-1785), pesnik in bogoslovni pisatelj; Matej Furlan (1727-1780), duhovnik, umni čebelar in pisatelj; Jože Premru (1808-1877), šolnik in Alojzij Repič (1866-1941), kipar in profesor.

Naš vrli rojak Matej Furlan je med drugimi že v 18. stoletju slovel kot odličen čebelarški strokovnjak. V rojstni knjigi župnije Vipava

v petem zvezku od 1712 - 1728, je v latinščini zapisano in se v našem prevodu glasi: "Dne 15. septembra 1727., Matevž zakonski in naravni sin Tomaža Furlana in njegove žene Uršule, krščen od mene Janeza Kalina kaplana. Botra sta bila gospod Ludvik Nusdorfer in

Druga stran iste osebne izkaznice po zasedbi Italijanov; vidno je, da so 19. februarja 1919 vso stran popisali s podatki o identiteti - samo v italijanščini

Muster
Beilage III.

Ausstellende Behörde:
Izpostavljalni urad:
Nr. 512.
Stev.

Identitätsbescheinigung Izkaz o istovetnosti
für den Lokal, Grenz- u. Nachbarverkehr — za lokalni, obmejni in sosedni promet
zugleich Reiselegitimation für Nachbar- und Lokalverkehr für *Popis Tomažev*
obenem potovanja legitimacija za sosedni in lokalni promet za

Stand *sv. Petrus* *popisnik* 59 Jahre alt, wohnhaft in
Stan *Vrhpolje 2. 60* let star, stanujoč v

Es wird hiermit bestätigt, daß der (die) Genannte einwandfrei ist und daß
S tem se potrjuje, da je imenovan(a) neoporekljiv(a) in da ni pomisleka
gegen die Reise kein Bedenken abwarten!

Diese Legitimation gilt bis *15. Februar 1918*
Legitimation, velja do *am 15. Februar* 1917.

Tomažev Unterschrift des Inhabers
Der Identitätsbescheinigung. Uradni pečat.
Popis posevnika (kaza o istovetnosti)

V Vrhpolju je bila občina že pod Avstro-Ogrsko državo, v izkaznici, izdani 1917. leta je besedilo natisnjeno dvojezično, v nemškem in slovenskem jeziku. Kot je razvidno na žigu, je besedilo samo v slovenščini: Županstvo občine Vrhpolje pri Vipavi

Agata Ukmarca - iz Vrhpolja." Mladi Matej je dobil osnovnošolsko izobrazbo v Vipavi, študij je dokončal v Gorici in Vidmu (Udine) in postal duhovnik. Najprej je služboval kot subsidiarij (pomočnik) v Cerkljah na Gorenjskem. Cerkljanska župnija je spadala pod Oglej do 1751. leta. Takrat sta nastali Videmska in Goriška nadškofija in Cerklje so pripadale Goriški škofiji do 1787. leta, nato pa pod Ljubljansko. V tem času je Furlan služboval v Cerkljah, Velesovem in Kamniku ter uspešno čebelaril in pisal, kar nam priča "Praktično čebelarstvo" v nemškem izvirniku, to pa zato, ker je bil tedaj na višjih šolah študij

v nemščini in latinščini. Če beremo v knjigi njegove zapise, vidimo, da je prevajal iz slovenskih imen in besed v nemščino. Umrli je 8. januarja 1780, star 53 let.

Alojz Repič, rojen v Vrhpolju 11. marca 1866, umrl v Ljubljani 18. maja 1941, študiral pri raznih podobarjih (slikarjih), v višjih šolah pa v Ljubljani in na Dunaju. Že za časa študija na Dunaju so ga profesorji nagradili. V Postojni je 1904. leta izdelal spomenik Miroslavu Vilharju, tega so Italijani po prvi vojni odstranili, ob napadu na Jugoslavijo pa uničili. Njegovo delo je bilo tudi nagrobni spomenik nadškofu in prvemu slovenskemu

kardinalu Missiu na Sv. Gori pri Gorici. Nagrobnik je bil med prvo svetovno vojno uničen. Prav tako je lep nagrobni spomenik, ki ga je napravil našemu goriškemu slavčku Simonu Gregorčiču v Vrsnem pri Kobaridu. Njegova dela so še: Dečki, Adam in Eva, Vipavca, Slepí berač in drugi. Uspešno je ustvarjal razna dela iz lesa, srebra in kamna. Izdelal je veliko portretov slovenskih kulturnih in drugih osebnosti: J. Šubica, F. Prešerna, F. Levstika, A. Aškerca in drugih. Vzgojil je več kiparjev, kot so: L. Dolinar, bratje Kalin, F. Kralj, T. Kos in druge. Izdelal je številne portrete, ki so jih v tisočih odlitkih razširili povsod po naši domovini.

Lahko smo ponosni, da se je v Vrhpolju rodila vrsta velikih mož, ki so skrbeli za razvoj, kulturo in naš jezik. A ni dovolj, da imamo umetniška dela, ki so jih ustvarjali naši preprosti in izobraženi ljudje, marveč jih je potrebno čuvati, da bodo naši zanamci videli, kaj so ti ljudje ustvarili.

TIGR - spominsko obeležje na Nanosu, postavljeno na Pleši 1994. leta

Franc Cerovšek

Op. pisca:

Verhpole¹ - Na zemljevidu v Slavi Vojvodine Kranjske je Valvazor zapisal Verhpole v slovenščini, čeprav je bil tedaj v rabi nemški uradni jezik in so pisali ime kraja Oberfeld, kot je to vidno v zapisih za bližnjo Vipavo, kjer piše Wipach in Ajdovščino Hajdenschaft.

Oberfelder² - Vrhpoljsko vino po imenu kraja Vrhpolje - Oberfeld

160 letmi³ - Matija Vertovec piše o tem v knjigi Vinoreja 1844. leta; "Valvazor pa je v svoji "Krajnočasti" zapisal že pred 160 leti"; od takrat do danes je minilo 310 let.

Grajšine⁴ - Mišljeni so graščinski vinogradi ali pa vinogradi cele grofije.

K..rm..r⁵ - Kindermacher - tedanje ime za vipavsko vino; prevedeno iz nemščine *vino, ki naredi otroke*.

Na Nanosu⁶ - Drugo skupino partizanov so Nemci odpeljali na Razdrto, nad njimi ni bila izvršena smrtna obsodba.

TIGR⁷ - jeseni 1927. so imeli na Nanosu takoimenovani tigrovski sestanek. Takrat je nekdo med njimi predlagal, naj se organizacija imenuje TIGR; to je bila narodnorevolucionarna organizacija, razpredena po vsej Primorski; razlaga črk: Trst Istra Gorica Reka. Pri Vojkovi koči na Nanosu je postavljena spominska plošča, na njej je besedilo: "TIGR revolucionarna organizacija Julijske krajine, Trst 1924, Nanos 1927-1994. Septembra 1927. leta so se na Nanosu zbrali primorski rodoljubi: Albert Rejc, Zorko Jelinčič, Jože Dekleva, Dorče Sardoč, Andrej Šavli in Jože Vadnjal. Razplamteli so baklo upora proti fašizmu, vam v pogum, ki prihajate - Primorske občine."

F.F.PETER TSHITSH⁸ - To znamenje je dal napraviti Čič.

STARI VIPAVSKI ŠTEDILNIKI

V dobi, ko le s pritiskom na gumb ali naravnanim števcu svoja stanovanja centralno ogrevamo, si težko predstavljamo vsakodnevno kurjenje ognja v starih zidanih štedilnikih, ki so skoraj izginili iz naših domov.

Ogenj je ena izmed najstarejših in najdragocenejših pridobitev človeštva. V filozofiji starih Grkov je veljal za temeljno prvino življenja. Okrog ognja se je odvijalo življenje naših družin v vseh letnih časih, od jutra do pozne noči. Ogenj je gorel v vsaki naseljeni hiši in oznanjal, da je hiša "še živa".

Lepo ohranjen štedilnik pri Fabjanovih

Najprej so bila po naših hišah postavljena ognjišča. V Vipavi bi danes zaman iskali ohranjeno ognjišče. Zadnjega je imel naš vaški posebnež Pepe Izpod murve (sedaj Kete, Titov trg). Dokler so obstajala še ognjišča, so ljudje sušili doma mesnino, potem pa so jo nosili "za par klobas" k sosedu, kjer je bilo še ognjišče. Kmalu pa so si morali za sušenje mesnine napraviti poseben prostor ob dimniku, imenovan dimnica ali "raufkamra". Zanimivo je tudi, da imamo na Zemonu v gradu še lepo ohranjen "angleški kamin", ki seveda ni vipavska značilnost. Zato pa je edini v našem prostoru imenovan "kamin" in ne ognjišče.

Po I. svetovni vojni pa so počasi ognjišča zamenjali zidani štedilniki. Postavljeni so bili običajno na sredino kuhinje, tako da je bilo okrog dovolj prostora za ljudi, ki so iskali toploto. Glavni namen teh štedilnikov je bilo kuhanje hrane za ljudi in živino, peka kruha in potic, sušenje sadja in svinjskega mesa, mokrega perila in obutka. V revnih družinah so postavljali zidane štedilnike, ki so bili na zunaj ometani kar z malto in potem pobarvani z oljnato barvo. V takih hišah so imeli običajno poleg štedilnika v kuhinji vzdani še "svinjski kotel". V njem so kuhali hrano praščem in grel vodo za "žehto".

Bogatejše družine so imele velike štedilnike z bogatim okovjem in številnimi okraski. Obloženi so bili s keramičnimi ploščicami ali "kahlicami". Tudi "svinjsko kuhinjo" so imeli bogatejši sloji v posebnem prostoru v bližini svinjskih hlevov. Tu so kuhali krompir, "oblodo" (oparjeno koruzno moko), peso, repo, buče in grel vodo za pranje perila. Nekaj takih štedilnikov je v Vipavi še ohranjenih pri Fabjanovih (Laurinova ul.), pri Lekanovih (ul. Milana Bajca) in morda še kje drugje. Imenitnost družine in gospodarska moč se je merila prav po obliki, izdelavi in lepoti štedilnika v kuhinji. Štedilniki so odigrali v hiši pomembno vlogo, zato gotovo sodijo v kulturno dediščino naših domov, so del naše preteklosti in neme priče življenja naših prednikov. Prav je, da o njih nekaj zapišemo.

Ognjišča so se štedilnikom umikala najprej pri gostilničarjih, trgovcih, obrtnikih, pozneje pa še počasi pri kmečkem in delavskem prebivalstvu Vipave. Po pripovedovanju pok. Ivana Poniža so prvi zidani

Lekanov štedilnik je eden najstarejših v Vipavi

štedilnik postavili pri Skukovih konec prejšnjega stoletja.

Prvotni zidani štedilniki so se med seboj nekoliko razlikovali. Najimenternejši so imeli ob zidu še visok zidan "ksun", drugi so bili brez tega, samo s "plato", ki je imela vgrajen kotliček za gretje vode tik ob steni, kjer je bil dimnik. Nekateri so imeli po dva "rora ali pratorra", to so pečice za peko kruha in drugega. Eni so imeli malo okraskov, drugi spet več, eni kurišče na čelni strani, drugi ob straneh.

Na segreti "plati" se je peklo kostanj, mlince, sušila mokra drva in "znejta" (suhljad ali "špice") za kurjenje ognja. Če pri hiši ni bilo nacepljenih drv, je gospodinja rešila problem z "blajno ali čulo" (daljši in debelejši kos polena), ki jo je porinila v kurišče in počasi

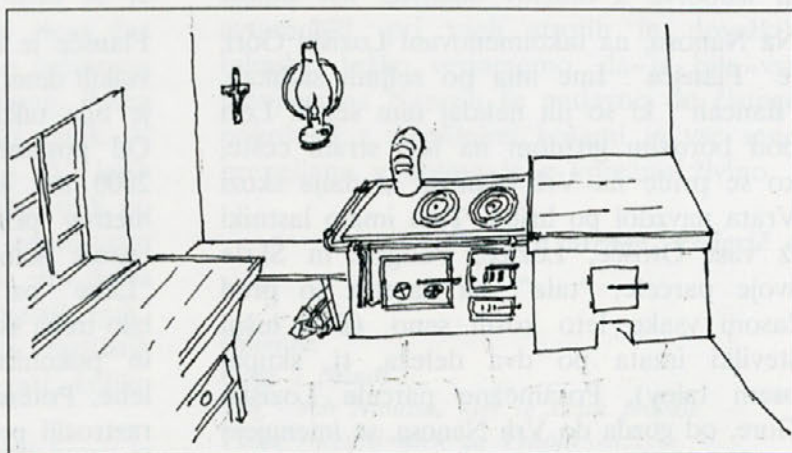
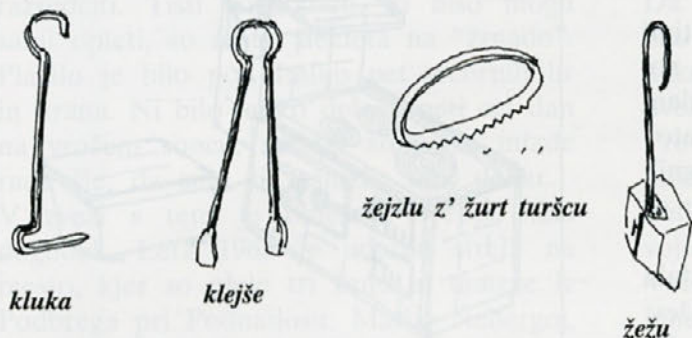
pomikala naprej. Pri tem so bila vratca kurišča odprta, ker je les segal ven.

Ob zidanih štedilnikih je običajno ob strani stala še lesena "kišta" (zaboj za drva). Na pokrovu je bil prostor za gospodinja, da je lahko od časa do časa posedela in si malo oddahnila. Ona je skrbela, da ogenj ni ugasnil ves ljubi dan vse do pozne noči. Ko je bila v

hiši bolezen (stari ljudje in otroci), je morala za kuhanje čaja vstati in sredi noči zakuriti ogenj. Vsi zidani štedilniki so imeli ob "plati" pritrjeno medeninasto cev ali "štajngo", ki je varovala gospodinja, da se ni opekla. Cev je služila tudi za sušenje kuhinjskih krp, na njej je visela "kluka", s katero so drezali v kurišče, in železne "klejše", s katerimi so prijemale goreče oglje za v likalnik, z ogljem so tudi kalili mrzlo vodo. Pri roki je morala biti priprava za čiščenje pepela. Imenovali so jo "žežu". Za čiščenje kurišča je služila "greblca". Vse te pripomočke je napravil domači kovač po naročilu.

"Ksun" ob štedilniku je bil ponavadi visok 85 cm, širok pa 78 cm. Ob strani je bil vgrajen kotliček za gretje vode, ki je imel medeninast pokrov in lepo izdelano pipo. Pod kotličem je bila vzdana pečica ali "ror". Tudi ta je imela lepo izdelana vratca s kovinskimi okraski in posebej vgrajenimi loputkami za uravnavanje temperature v pečici. Na čelni strani "ksuna" so bile pritrjene "gredele" (železni okvir za sušenje perila ali česa drugega). Na "gredele" so obesili tudi "železju", to je pri kovaču izdelano preprosto napravo, ki so si jo nataknili na roko in z njo "žurili" koruzo. Plata je bila na takem štedilniku dolga 95 cm, "štajnga" je bila od nje oddaljena 6 cm. Ta del štedilnika je meril v višino

žezlu z' žurt turšču

Prastara vipavska kuhinja; od leve proti desni: mjtgra, klup, šparget, svinjski kuotu; na steni: r'spjelu, petrolejka; tlak: kamnite škrli

75 cm. Plata je imela na sredini "rinke" ali obroče, ki so se odstranjevali po potrebi glede na širino kotlov ali kozic. Seveda je bilo dno posode, v kateri se je kuhalo na ognju, črno od saj. Kurišče je imelo svoja vratca, pod njimi pa so bila še ena za čiščenje pepela. Na njih so bile nameščene lopute za uravnavanje dotoka zraka. Dno kurišča je imelo litoželezne "gartre", na katerih so gorela drva in skozi katera je padal pepel v spodnji prostor. Ogenj je bil lepo speljan okoli pečic in kotliča za gretje vode. Po gostilnah so imeli dve pečici, za peko kruha in mesa. Tak štedilnik je še ohranjen pri Lekanovih (ul. Milana Bajca). Za urejanje vleka zraka v dimniku je bila v dimnik vgrajena loputa. Pravili so ji "šuber".

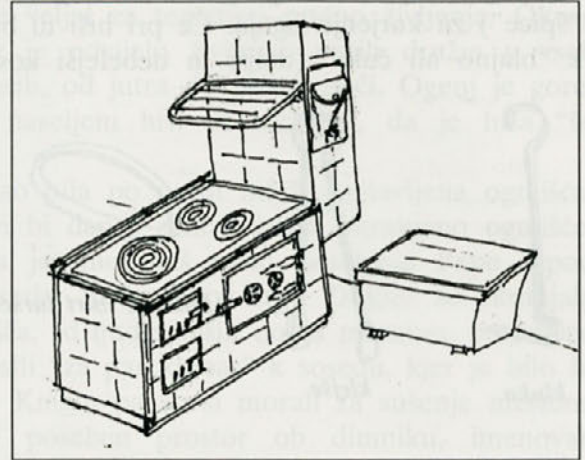
Seveda je bilo s takimi štedilniki, "špargerti" veliko dela s čiščenjem vseh kovinskih delov, še posebno medeninastih okraskov. Po sijaju le-teh se je merila urejenost in čistoča kuhinje. Pri bogatejših so to delo vsakodnevno opravljale služkinje; "generalno" čiščenje pa je bilo ob sobotah. Tudi dimnik so večkrat čistili. To delo so opravljali gospodarji. Na dolgo debelo žico so pritrdili nekaj koruznega lubja in s tem omelom podrsali pepel in saje po dimniku. Kljub temu je prihajalo pogosto do požarov zaradi vnetja saj v dimniku. Da bi ogenj hitreje zagorel, so kurišča polivali s petrolejem. Tak način kurjenja je bil nevaren, ker je prišlo do hudih opeklin ali celo do smrtnih primerov.

Štedilnike so zunaj čistili s preprostimi naravnimi sredstvi, kot so pesek, pepel, sol in kis in pozneje tudi "sidol" in stekleni papir. Saje so se nabirale tudi pod "plato" in med pečicami, zato so "plato" dvignili in očistili tudi notranjost štedilnika, sicer se je v kuhinji začelo kaditi.

Znana zidarja, ki sta v Vipavi zidala štedilnike, sta bila Nejče in Ivan Ponižev. Ta dva sta jih tudi pozneje popravljala, ko se je kurišče poškodovalo.

Prvotni stari zidani štedilniki se umikajo iz naših hiš, čas napredka jim ni naklonjen. Ob koncu leta 2000 bodo verjetno izginili dokončno, čeprav so bili dolga leta središče dogajanj v naših kuhinjah. Naše očete in matere so spremljali od rojstva do smrti. Zamrle pa bodo tudi številne narečne besede predmetov, ki so jih kot pripomočke uporabljali ob štedilnikih in pri kuhi.

Magda Rodman

Štedilnik premožne družine

FLANCE Z NANOSA

Na Nanosu, na takoimenovani Loziški Gori, je "Flanšče". Ime ima po zeljnih sadikah, "flancah", ki so jih nekdanj tam sejali. Leži pod borovim gozdom na levi strani ceste, ko se pride na Vrh Nanosa in dalje skozi Vrata navzdol po hribu. Tam imajo lastniki iz vasi Otošče, Lozice, Podgrič in Škrle svoje parcele, "tale", na katerih so pred časom vsako leto kosili seno. (Dve hišni številki imata po dva deleža, tj. skupaj osem talov). Posamezne parcele Loziške Gore, od gozda do Vrh Nanosa, se imenujejo še: Hrbač, Kaplanska, Leškovka, Gabrovka, Klemenka, Žleb, Gmajna, Vrti, Ravnik in Zabraza.

Flande so pridelovali tudi po nanoških dolinah, ki se razprostirajo od zdaj podrte šembijске do obnovljene podraške bajte. Tod so bili lastniki talov iz Podnanosa z okoliškimi vasi in iz Podrage.

Iz Podgriča in bližnjih vasi je bilo do Flanšča uro do uro in pol hoje, z vozom pa približno dve uri; iz Podnanosa in Podrage pa toliko več.

Flanšče je bilo razdeljeno na parcele, ki so vsakih deset let menjavale gospodarje. Zadnjič je bila taka menjava opravljena leta 1948. Od posamezne parcele, ki meri približno 2000 m², je bilo le nekaj sto kvadratnih metrov primernih za setev - te je vsak lastnik določil sam.

"Lehe" oz. zemljo, določeno za setev, je bilo treba skrbno ročno prekopati s "spunom" in "pokonico", "poglihati" in narediti manjše lehe. Potem smo po prekopani črni zemlji raztrosili posušen in presejan siv kurji gnoj in jo križem prečrtali z grabljiščem, da se je drobno seme laže in varčneje posejalo. Tako posejano seme smo z grabljami podkopali in z nasajenim "plohom" potolkli, da je lepše skalilo.

Kurji gnoj se je zbiralo po pivških vaseh od Sajeveč do Senadol in tudi po dolini.

Na Nanosu smo zelje sejali prve dni maja, za seme pa je bilo treba poskrbeti skoraj dve leti prej. Jeseni, ko se je pobralo zelje z njiv, so bile izbrane najlepše glave in obrezane do trsa oz. do srca. Te trse se je

jeseni vsadilo, seme pa je dozorelo šele julija naslednje leto in se je uporabilo za setev šele drugo pomlad. Skrbne gospodinje so pridelale tudi več tega semena, da so ga potem prodale. Bilo je namreč sorazmerno drago; merilo in prodajalo pa se je na liter, ne na kilogram.

Približno en mesec po setvi je bilo treba sadike opleti, porovati ves plevel in jih razredčiti. Tisti gospodarji, ki niso mogli sami opleti, so najeli dekleta na "žrnado". Plačilo je bilo pod Italijo pet srebrnih lir in hrana. Ni bilo lahko delo čepeti cel dan na vročem soncu, vendar smo vse mlade rade šle, da smo si zaslužile svoj denar.

V zvezi s tem je omembe vreden tale dogodek. Leta 1963 je udarila strela na mesto, kjer so plele tri žene in matere iz Podbrega pri Podnanosu: Marija Nabergoj, rojena Božič, je obležala mrtva, Marija Rosa in Frančiška Žgur pa sta preživel. Desetega julija zvečer se je šlo z vozovi in peš na Nanos rit sadike (kapus), da smo jih do jutra, pri hladu, vse pripeljali domov. Potem smo jih podnevi preštevali, po dvajset v "šopek", pet šopkov pa se je zvezalo z bekami v "šop" po sto sadik, ki so bile izbrane za ta namen že jeseni pri režnji. Glavni sejem za te sadike je bil v Sežani 12. julija, na dan, ko je bil tam tudi živinski sejem. Z naloženimi vozmi se je šlo na pot 11. julija zvečer, in sicer čez Vrabče, Rašo in Štorje. Takrat so večinoma peljali z volmi, nekateri tudi s konji. Poleg voznika so šli na pot še lastniki sadik. V Sežano so prišli zgodaj zjutraj. V letih 1938 do 1940 je bilo na tem sejmu tudi po dvaintirideset voz "lojtranc". Na enem vozu so verjetno pripeljali po osem do deset "cul", se pravi zvezanih "žakljevinastih rjuh" s sadikami. Ker so bile sadike različnih velikosti, je danes težko ocenjevati, koliko jih je bilo na enem vozu.

Na sejmu so že navsezgodaj prišli kupci iz vseh krajev Istre, ki so se pripeljali z vlakom. Oblečeni so bili v plave "tute", kar pri nas še ni bilo v navadi. Ti so nakupili cele vreče sadik in šli z njimi nazaj na vlak. Kupci so, seveda, prišli tudi iz vseh kraških vasi. Če je bila doba mokra, je bila prodaja dobra, v suši pa se ni vse prodalo. Za nas je bil priboljšek za ta dan pol litra terana pri Mohorčiču. Zaslužek od sadik pa se ni porabil na sejmu, ampak smo ga prinesli domov.

Te sadike se je prodajalo tudi po celi dolini: v Vipavi, Ajdovščini in po vaseh. Navada je bila prodajati sadike tudi pred cerkvami po prvi nedeljski maši. Po dolini so jih vozili z dvokolnicami, bolj malo z vozom z enim konjem, nekateri pa so jih peljali tudi s kolesom. Za manjše prodaje so nekateri prinesli sadike z Nanosa tudi v nahrbtniku ali v vreči.

Da si prišel do denarja od teh sadik, je bilo treba dosti dela, ne pa velike investicije, kakor bi rekli danes, in v malo več kot dveh mesecih je bil pridelek že vnovčen. Prav z denarjem od teh sadik si je marsikatera nevesta pri nas kupila del bale, kot je bilo v navadi pred drugo svetovno vojno.

Vseh sadik seveda niso prodali. Posamezni kmetje so jih za svoje potrebe posadili doma kakšnih dvesto do tristo.

Pridelovanje teh sadik se je nadaljevalo še nekaj časa po vojni, vendar v manjšem obsegu. Takrat so lehe že orali s plugom in živino, na sejem v Sežano in v druge kraje pa so sadike prevažali s kamioni. Ker so ljudje s kmetij odhajali v službe, je bilo sadik vsako leto manj. Danes jih prideluje le še nekaj ljudi, ki to delajo za hobi.

V zdajšnjih časih, ko se k cerkvi sv. Hieronima, Vojkovi koči in televizijskemu stolpu vrh Grmade vozimo z avtobusi in avtomobili, pri vseh strojih in dosežkih tehnike, težko verjamemo, da je bila vsa planjava na Nanosu še nedavno do čistega pokošena z navadnimi kosami in vse seno prepeljano v dolino le z vprežno živino.

Francka Meden, Podgrič 4

Opombe:

Gora - Nanos

Vrh - rob Nanosa, kjer se cesta prevale

Vrata - cestni usek za Vrhom

flanca - sadika

leha - njivica; del njive, gredica

spun - motika za kopanje

pokonica - rovnica (z dolgim ozkim listom)

ploh - krajša deska

žrnada - dnina

lojtrance - lestvenice

tuta - modra delovna obleka

Mohorčič - gostilna v Sežani

To istega leta je sela Topela velika pomajskanje na
nuhkih knjigah, zvezkih, i. d. Komaj vsak drugi žolčki otrok
je imel svojo knjigo. Zaradi bolezni in drugih domačih
del, je bil žolčki blisk pravej mucedon. Kljub tem žalostim
razmeram je bila žolčki veselja na splošno razvojnija.

~~4. marca~~ Dne 4. marca 1911 let je na avstro-ogrdski strani pod
1911. pala plan. tatarske vojne je dosegla za prvotni mač
Pavle in Torte populacijski polom in je tedaj populacijo zmanjšal.
Topela je občutno izgubila v rodilih proti letih na velika-
vostnem vojnem materialu, popustila je za nalogo. Včasih
skrbno prijetih vjetnikov s populacijo generalizirani žolčki
je v letu 5000 topov. Vse to je priložilo v roki pomagati
stabilizirati vojno. — Ostanke, ostajajočim, in
mnoštvu pusta zgodnja vojna, so se umakali v velikem
neredu in brez uporabe, v natančno priče avstro-ogrdski
ekonomični, popustili so vse parne sledove. Kodnokol
so tvorili, so pometavali včasih prave, kakor: žolčki,
bojnost, patrone, granate, i. d. da se se razbremenili in
lažje bežali. Popustili so parno živino, kakor:
konji, goveda, prašiče, kose, vose, kurebrina i. d. d.
Tudi so včasih prave, živijo, automobile, i. d. Tudi
mnogo živili so imeli, i. d. sloj, slati, maki. Ogi
so mnogi nametali, da bi je dali pometavati, na kuf
amozili, je polila se pometavati, ter je očiglati.

Kljub temu, da se je nastavilo marode domače stari,
ni bilo nobenega pravega reda, vse uprtek se je pletilo.
Tako se je in tukajenje avstro-ogrdski vojne bolne
vsele, v katerih je imel, slati, ožube in kanga,
perila.

~~14. marca~~ Dne 14. novembra 1911 je bila tukajenje občina razvedena
in izabilizirana, vojno. V Vepni se je nastavilo

Brigada Potenza pod poveljom general-brigadeje
Giampotes, ki se je nastanil v Trancheseh.
Ob prihodu je general Giampotes izjavil, da naj se
povrne ljudstvo, ker so prišli v dolžnost, min in red.
Ta general je bil ves slober in pravica za ljudstvo.
Zlasti je bila mladina mu je bila cela pri roki.
Ob bojišnih prizvokih je jelekim prostom prevredil v
grajarski Kapelici Lepa Corinca, ter je me poveljeval
s primeromimi igracami in s oblika. Tototaki ob njegovem
slovesu in vprave. Tol. voditelj je poveljeval vobrem
na nakup vama in v uboge solarske. Predi mesec
februara je bila brigada Potenza poveljeval in mesto
nje je prišla brigada Padua. Pre dui mesec maja
se je ta brigada morala umakniti. Lidiagi vtrunij pod
poveljstvom general-brigadejeim, Peghini-jim. Ta
gospod je poveljeval, da se je morala s t. junijem prekiniti
v nemirnih poukani in mesto tega upeljati na tukaj-
inji poti od v. varada dalec italijanski post.
Ustanovil je poveljeval na mak povelje
ki ne vobremu jele v poveljeval tukaj gacine. Ta
so nadzorstvo paveljeval je te general poveljeval v
formi vobrem gace vobrem Post. Lidi. Augin. Tol.
vtrunij je bil vobrem malkonijem. Pre 1. julija 1919
je dal tol. voditelj v. formi ante na vobremu da
so se pri jelekim poveljeval in vobrem poveljevali
v vobremu jama pod nadzorstvom poveljeval in
vobrem poveljeval. Tudi vobrem poveljeval je ta
izlet je poveljeval te brigada. Pre 10. julija 1919
je bila ta brigada poveljeval v Logatoc poveljeval
ce tem v vobremu v. Italij. Naslednica te brigade
je se isti dan prišla v Logatoc brigada Ferrara.

VIPAVA
1919

Upniki ja, da bodo ta brigate italijanske mahnlonjeve
šoli, kakor se hito vse posredjine.

24/19-1919 je tuk. najglaten dejata puknet na dan 12. mesecu
kocaplošim brava.

25/6 1919 je nadzoroval tuk. šole v spremstvu šolskega odra. nadzornika
Frua. Trama novaimenovani šolski šolski nadzornik Vinke
Raudel.

12/7/19 Šolsko leto 1919 se je končalo v. x. obvalna po. mesca
dec. 12. julija 1919. Po sv. mesci se je dala šolskim
otrokom navadila. Škole morajo uporabljati šol. pušitome
v svoj prid. Škole se radele nove italijanške šolske
navadila in se pripuste na svoji pomuranyi.

}

Anton Skala

Konec

S tem zaključujemo zanimivo šolsko kroniko iz časov Avstro-Ogrske v naših krajih. Upamo, da ste v njej našli mnogo zanimivih dogodkov, ki so nazorno pokazali, kako je potekalo delo na vipavski šoli, in opis pomembnih dogodkov tistega časa. Šolskega nadzornika Antona Skale se starejši ljudje še danes spominjajo kot strogega učitelja. Kolikor nam je znano, se je ob prihodu Italijanov iz Vipave odselil. Šolarji, starši in učitelji so se od njega poslovili s prisrčno slovesnostjo.

VIPAVA IN VIPAVCI V OGLEDALU BLEIWEISOVIH NOVIC

Deveto nadaljevanje

V predzadnji številki Vipavskega glasa smo objavili prispevek iz Bleiweisovih Novic za leto 1864, v zadnji, 47. številki smo to rubriko »preskočili«, tokrat pa nadaljujemo s prispevki iz Vipave in o Vipavcih iz Novic za leto 1865. Kakor se za naš kraj spodobi, je v njih - med drugim - precej govora o trtah in vinu.

Prva kratka novica, naslovljena na vipavske vinogradnike oz. »vinorejce«, je iz 35. lista z dne 30. avgusta 1865 (stran 283).

Vipava 26. avg. (*Vinorejcem vipavske okolice.*)
Gosp. dr. Schwegel, c. kr. okrajni zdravnik v Vipavi, je mimo svojih drugih učenosti že delj časa svojo pozornost na naša vina obračal in se s preiskovanjem pečá, kako bi se jim dalo pomagati do vrednosti in veljave, katero imajo druga vina iz manj pripravnih krajev. Letos je celó govore slavnoznanega učitelja o vinoreji, gosp. Babóta na Dunaji, poslušal, in si iz njih veliko važnega zapazil, kar je našim vinorejcem¹⁾ in pečavcem²⁾ z vinom silno potrebno vedeti, da ga dobro vredujejo³⁾. Gospod doktor je blagovolil čitavniškemu odboru napovedati, da je pripravljen, o tem nekaj govorov imeti, ako vtegne Vipavcem s tem kaj vstreženo biti. Odbor je to napoved radostno sprejel, in vsem, kterim je za povzdigo našega vinstva kaj mar, s tem naznanuje, da bo v nedeljo, to je, 3. septembra t.l., ob 5. popoldne, v šolski dvorani prvi govor o tem. Kdor želi poslušati priti, naj si priskrbi vstopni listek, kterega odbor vsakemu radovoljno podeli, ako se skaže, da mu je za podučenje o vinstvu mar.
Čitavniški odbor.

Daljši poučen članek o tem, kako izboljšati stanovitnost vipavskih vin, je bil objavljen pred trgatvijo kot prvi na naslovni strani 36. lista z dne 6. septembra (stran 285):

Besedica ipavskim in v obče vsem vinorejcem.

A.Ž. - Ker se bendima (tergatev) bliža, hočem Vam, dragi mi vinorejci, par besedi v prevdarek pokloniti. - Poskusil Vam bom po naravni

poti razjasniti: kako da bi se dalo stanovitno ali vsaj stanovitneje vino napraviti. Dosti se je že o vipavskem vinu govorilo, da ni stanovitno in da ne „durá“ še čez leto ne. Jaz pa menim, da ni temu taka, da bi se naši vinorejci le tako ravnali, kakor jim hočem, dovolite mi, razpraviti⁴⁾.

Odbiti mi nobeden ne more tega, da hočejo Ipavci prezgodaj bendimo imeti; nobeden me ne bo zavrnil, če rečem, da Ipavci leto za letom jako prezgodaj bendimo oklicujejo. Znano je pa, da noben sad ni prezrel, tako tudi grozdje ne. Se ve, da zrelost moramo ločiti od gnjiline. Čem bolj je kak sad zrel, temveč sladkorja ima v sebi, in tem prijetniši okus. Iz kemije nam je znano, da ravno iz sladkorja se v vinoreji vinocvet (alkohol) nareja, ki je najpoglavitejši faktor stanovitnosti vinske; ravno iz kemije je znano, da je stanovitneje tisto vino, ki ima več alkohola v sebi. Naša prva skrb mora tedaj biti, da grozdje dosti sladkorja dobi, kar pa s tem pospešimo, da mu več časa v vinogradu zoreti damo.

Sploh se mora tudi paziti, da se po vinogradih preveč žlezasto⁵⁾ in mesnato grozdje ne trže med izvrstno, kajti iz izvrstnega grozdja bi potem vino ne imelo take lastnosti in moči, kakoršne iz samo izvrstnega grozdja. Kaj ne, da žganjocvet, če vanj vmešate vode, ni potem več tako dober? Ravno taka je pri vinu. Skrbeti moramo, da narejamo žlahna vina ter še le potem si bomo svesti, da potegnemo lepih penozov za-nj.

Tudi naj se grozdje, kakorkoli je mogoče, rahlo domu vozi, kajti lahko vsak sprevidi, da je bolje, ako se ves vinski sok (mošt) na enkrat skupno kuha. Ako tega ne storimo, delamo kakor tisti, ki fižol kuha ter mu zmeraj nekuhanega dodeva, in vendar ves fižol na enkrat od ognja vzame. Eden je skuhan, drugi pa ne, ali je pa vsaj eden prej kuhan kakor drugi.

Drugo vodilo, ki bi ga ne smel vinorejec pri vrenji soka (mošta) prezreti, je to-le: „kuhaj samomaščno⁶⁾ na grozdji 4-5 dni, in ko grozdje zmastiš, sok na tropinah toliko časa, da neha vrenje čutno šumljati; potem še le boš imel dobro stanovitno vino. Saj ravno

po kuhanji se sladkor v vinocvet spremeni! Čem več vinocveta je pa v vinu, tem bolje in hranljivše je. Pri vrenji soka na tropinah se tudi zagoltnik (Gärbestoff)⁷⁾ od tropin loči in z vinocvetom zmeša. Znano je pa iz kemije, da zagoltnik dokaj k stanovitnosti vinski pripomore. Po zagoltniku, ki vino veže, postane krepkeje - sicer rezno, kar pa se sčasoma popolnoma izgubi - in je tudi slabemu želodcu bolj tečno in zdravo. Francozi in drugi zvedeni možaki trdijo, da se po vrenji na tropinah več cveta v vinu naredi, in da je tedaj vino tudi močnejše in stanovitnejše. Pri vrenji, kakor sem gori omenil, se sladkor v cvet spremeni; žlezec⁸⁾ in vlečec⁹⁾ pa se iz vina ločita v podobi pen in drož.

Dobro je, da vino počasi vre, ne pa hitro; naša skrb mora tedaj biti, da ga v hladne klete spravimo. Čem manj damo kislogaza¹⁰⁾ v dotiko z vinom ali sokom priti, tem bolj hranljivo je vino; kajti nobena reč ne razpade in se ne spridi, ako ne pride s kislogazom v bližnjo dotiko. Če boš tedaj vino obilnega kislogaza obvaroval, ga varuješ tudi, da se ne spridi. Dobro je tedaj in zato živo svetujem, da pri vrenji badnje pokrijete, da deloma kislogaz ne more v toliki obilnosti do njega, deloma pa tudi toliko vinocveta iz badnja v zrak izpuhteti ne more. - Dobro bi bilo tudi, da tisti, ki nadhrame ali kakor pravimo „faladurje“ imajo, imajo cevi, po katerih vino iz badnja naravnost v sod teče. Mnogo jih je, ki imajo že take naprave. Onim pa, ki tacih nadhramov nimajo, svetujem, da bi svoje badnje tako visoko postavili, da se lahko pod nje dene brentač, v ktereга naj bi skozi kanelo¹¹⁾ po kratki cevi vino notri teklo, tako bi se veliko manj vinske moči pogubilo. Ako se mošt skozi sto in sto luknjic na rešetu preceja, in potem iz posode v posodo plovsko¹²⁾, predno pride do namenjenega mesta, obilo vinocveta izpuhti v zrak.

Eno najpoglavitejših vodil - kar se tiče stanovitnosti vina - je tudi sledeče: Devaj vino v čisto in nepokvarjeno posodo ter skrbi za čistost v hramu in povsod; posebno se varuj pokvarjene posode. Saj ti je znano, ako deneš med zdrava jabelka le eno gnjilo, bodo v kratkem vsa druga ravno taka kakor ono. /.../

V 46. listu z dne 15. novembra pa na 376. strani zvemo za peticijo, s katero so se ambiciozni Vipavci - v tekmoivanju s Postojncani - potegovali za sedež okrajnega glavarstva.

Iz vipavske doline 14. nov. O.B. -

V ustavnih deželah je navada, da se rado pretresa, kar kdo pošlje na javnost, zlasti ako stvar ne zadeva osebnosti, ampak gre za občinsko zadevo, o kateri ima vsak srenjčan¹³⁾ pravico govoriti. Javni akt je tudi tista peticija, ki se je iz Vipave poslala ministerstvu. „Da se resnica prav spozná, treba čuti dva zvoná“, zato sem tudi jaz svojo in mnogih družih misel razodel, kakor so sprožitelji peticije razodeli svojo, katero so drugi potem podpisali. O tem pa se huduje „ingesendet“¹⁴⁾ v „Laib. Zeit“ Moja misel nikdar ni bila Vipavcem na škodo kaj reči ali pa črniti koga, ampak odkritosrčno reči, da za Vipavce sploh ne smemo šteti samo podpisnikov, ker mnogi nas pritrjujemo sl.¹⁵⁾ ljubljanski komisii, ki jo je c. kr.¹⁶⁾ deželni glavar poklical v posvet, in ktera tudi gotovo ni škode htela Vipavcem in tedaj ni brez vsostranskega prevdarka rekla, kar je sklenila. Da bi samo na tem bilo, da bi mi svoje podplate v Postojno trgali, namesti da jih uni do nas trgajo, ali da bi mi po postojnskih krčmah posedali, namesti da bi raji uni k nam hodili, - gotovo, ako bi samo na tem bilo, da tudi mi se na vso moč za vipavsko „bezirkshauptmannschaft“¹⁷⁾ potegnemo. Al to nikakor ni glavna stvar, ako gre za tako važne zadeve. Ko bi pa Bog dal, da bi cesarska vlada in deželna zbora v Ljubljani in Gorici na to delali, da bi se v Vipavi velika vladnija¹⁸⁾ postavila, ki bi bila lepo središče za sedanjo vipavsko, ajdovsko, idrijsko in senožeško okolico, kdo bi potem z obema rokama ne prijel za okrajno glavarstvo v Vipavi in veselja poskakoval, da se je zgodilo! Al, kakor smo unidan rekli, to bodo drugi sklepali in časa bo še dosti za pogajanje, ako bo kazalo. Omenjena peticija pa se je dovršila na vrat na nos, kakor da bi gorelo. Očitalo se je znani slovenski peticii leta 1861 do ministra Schmerlinga, da so jo mnogi podpisali, da pa še niso prav vedeli, kaj so podpisali; Bog me! da ni po vse krivična ona sodba, ako se ve, v kaki naglici se mnogokrat podpisujejo peticije in se je podpisavala tudi vipavska.

Izbral in uredil Božidar Premrl

Opombe:

1. vinorejec - kletar; vinogradnik
2. pečavec z vinom - kdor se ukvarja, peča z vinom
3. vredovati - ocenjevati
4. razpraviti - razložiti

5. žlezast - nagnit, sluzast
6. samomaščen - samotočen
7. zagoltnik (Gärbestoff) - tanin
8. žlezec - sluz
9. vlečec - beljakovina (?)
10. kislogaz - ogljikov dioksid
11. kanela - cev

12. plovskati - pljuskati
13. srenjčan - občan
14. eingesendet - poslan
15. sl. - okrajšava: slaven
16. c. kr. - okrajšava: cesarsko kraljevi
17. bezirkshauptmannschaft - okrajno glavarstvo
18. vladanija - upravna stavba

SPOMINI VIPAVSKEGA VODARJA

Objavljamo pismo, ki ga je domačin, že pokojni Anton Furlan, poslal Hidrometeorološkemu zavodu Slovenije leta 1977. V njem opisuje, kako so pod tremi različnimi režimi od leta 1910 dalje skušali rešiti problem poplavljanja reke Vipave. To pismo je bilo objavljeno v 7. številki *Slovenskega vodarja*, zbornika Društva vodarjev Slovenije. Objavljeno je bilo takorekoč brez popravkov in prav takega objavljamo tudi mi v VG.

Dogodki okrog zadnje poplave vipavskega naselja, dne 21. in 22. avgusta 1977 so me vzpodbudili, da Vam kot eden najstarejših občanov tega kraja priobčim nekaj spominov od leta 1910 do danes - vedno v zvezi s poplavami.

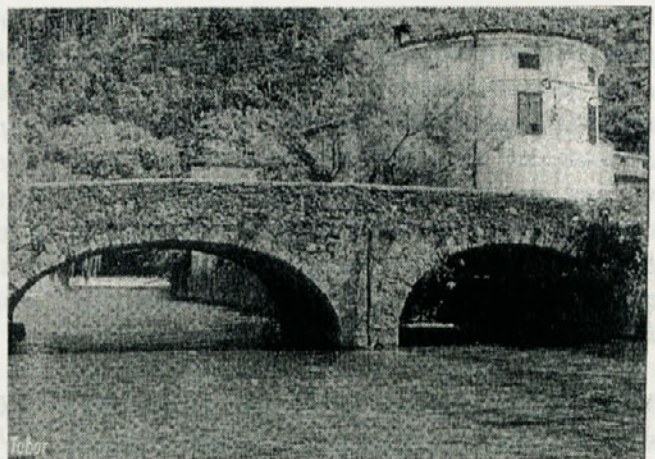
Kako se je problem reševal pod staro Avstrijo?

Od strani oblasti nič. Občinska uprava je ob vsaki povodnji postavljala prek poplavljenih hiš železne kozle, nanje zložila debele dile, da so po njih hodili pešci čez vodo. Lastniki sami poplavljenih hiš pa so pravočasno zadelali vhode z dvojnimi dilami, med katere so nabili gnoj, žagovino ali zemljo, da so preprečili valovanje vode v notranjost, kadar so mimo vozili vozovi in tovornjaki. Do poplav je prišlo redno 2 do 3 krat letno, to je konec junija in po dvakrat ob jesenskem deževju. Z velikanskega področja Nanosa in Kovka bruha voda izpod skalnatega vznožja Nanosa iz sedmih večjih izvirov, to so Pod farovžem, Podskala, za Tabrom in Lipca. K poplavam pripomore tudi hudournik Bela, ki ob izlivu močno zavira tok reke Vipave. Iz časov ko sem bil fantiček, se spominjam, da so ljudje govorili o nekem presekanju velikega ovinka. Šele pozneje sem doumel, da je šlo za reko Vipavo, kar bi pomenilo, da bi se voda razdelila v dve strugi in je tudi teren narekoval to rešitev (glej skico). Za takratni čas, ko ni bilo velikih zemeljskih strojev in ob skromni finančni možnosti občine ni bilo misliti na takšne podvige. In tako je Avstrija razpadla, povodnji pa so ostale.

Sledila je italijanska okupacija.

Italijani so poskušali z nekaj kanali doseči, da bi voda sproti odtekala v nižje predele terena. Uspehi so bili le delni in nezadovoljivi; v glavnem je ostalo vse pri starem. Po nastopu Mussolinijevega fašizma leta 1924 sta se vedno bolj izrazito najavljala dva faktorja, ki sta terjala temeljito rešitev tega problema.

poudarjam, da ni šlo nikoli za direktne koristi vipavskega kraja. Šlo je za turizem in vojaško strategijo. Iz svojih mladih let se spominjam, da smo poleti pri naši hiši ob cesti, ob sobotah in nedeljah, podnevi in ponoči morali imeti tesno zaprta okna zaradi oblakov cestnega prahu, ki so ga vrtinčili s tedanje makadamske ceste mimo vozeči avtomobili. Iz vseh

držav Evrope, kakor tudi bližnje Afrike in Azije so turisti množično obiskovali Postonjsko jamo. V ta namen je Italija na vseh javnih prometnih sredstvih razvila učinkovito propagando za

obisk jame. Temu faktorju in pa naglo razvijajoči se italijanski avtomobilski industriji se je bilo zahvaliti, da so se ceste regulirale, razširile in asfaltirale. Vedno in povsod pri velikih javnih delih pa je šlo predvsem za vojaško strategijo. Mussolini je namreč že takrat računal s prodiranjem proti vzhodu. Zaradi potreb domačega prebivalstva prav gotovo ni bilo popravljenih in novo zgrajenih veliko število gozdnih poti ob stari jugoslovanski meji. - Toliko za ilustracijo takratnega časa.

Pa vrnimo se k poplavam. Da bi se ognili poplavljeni cesti skozi naselje, so Italijani leta 1932 izven naselja zgradili novo cesto na 3 m visokem nasipu. S tem so premostili reko Vipavo in hudournik Belo. Problemi turizma, avtomobilizma in strategije so bili s tem rešeni. Vipavci pa smo še nadalje bredli po vodi, še globlje kot prej. Zakaj globlje? Kaj so nam skuhal?

Prišla je na občinsko upravo neka firma iz Udin, ki se je ukvarjala z regulacijo hudournikov v bližnji Furlaniji in severni Italiji. S primerno podkupnino so pridobili takratnega podeštata (župana, Italijana), kar je bila javna tajna, da je odobril njihov predlog za odpravo poplav. Po zgledu alpskih hudournikov so na obeh bregovih reke postavili 1 m visoke nasipe (jezove); potrebno zemljo so kopali iz travnikov na licu mesta. Prizadeti lastniki so z nevoljo sledili temu početju, vsi pa smo s strahom čakali na prihodnjo povodenj. Firma je denar pobrala in šla, podeštata je dobil podkupnino, domačinom pa je ostalo nezaupanje, saj bi vsak butec lahko predvidel posledice.

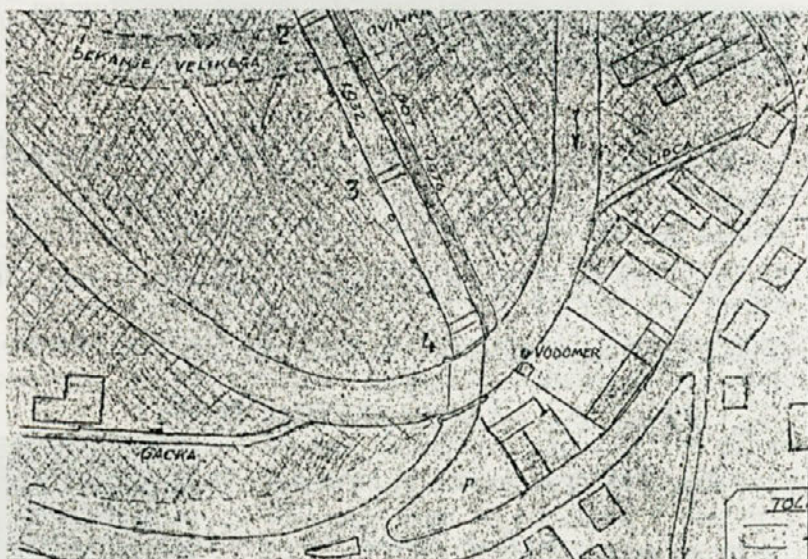
Ob priliki večjega deževja - za razliko od prejšnjih poplav - se je voda v naselju dvignila še za dodatnih 30 cm. Delegacija je šla protestirat na občino. Podeštata ni bilo, tajnik pa jih je z majanjem z rameni in obljubami odpravil. Ljudje besni in jezni že zaradi skaženih, razkopanih senožeti so skrivaj ponoči na več mestih razdrli nasipe; deroča voda si je zatem sama širila pot. Nivo vode v naselju je naglo upadal, za nasipe se ni nihče več zmenil. - Prišel je svetovni vihar, pobral je Italijane - le povodnji so nam spet ostale.

Dolga vrsta let

je morala mimo nas, da smo sanirali in obnovili našo od vojne razdejano domovino, da smo razvili našo industrijo in se dokopali med drugim tudi do velikih strojev za zemeljska dela. - Pa smo dočakali dan, ko smo učinkovito in dokončno obračunali s to našo vodno nadlogo. Pisalo se je odrešilno leto 1968. V Vipavo je dospela ekipa nekaj strojnikov z enim velikim bagrom in manjšim eskavatorjem.

Greblji in orali so v dno rečne struge, jo poglobljali in odvažali grušč. V okroglem mesecu dni je bil rešen ta toliko obravnavan problem. Po vodostajah na vodomeru sem ugotovil, da je šlo za 70 cm poglobitve. Pri toliki razliki so bile poplave izključene.

Celemu poteku del so sledili vaščani z odobravanjem. Bila jim je odvzeta večna skrb za varnost živine, prašičev in blaga ob pretečih poplavam. Nihče ni vodil računa, koliko škode je utrpelo prebivalstvo na zdravju z bivanjem v večno vlažnih pritličnih prostorih, koliko na živinski krmi, ko je voda pustila na travi blatno oblogo in je kmet namesto dobrega sena kosil slabo steljo. Bili smo vdani brezskrbnosti in prepričanju, da nas povodenj ne bo več pestila, ko je na nedeljo 21. avgusta 1977 prišlo presenečenje.

Človek se zmoti, narava nikoli.

Kje je grešni kozel?

Kot običajno sem tega dne zjutraj stal pri vodomeru in beležil 205 cm vodostaja. Še nič posebnega. Šele pri zadnjih večernih opazovanjih nad 256 cm sem opazil močno tendenco dviganja. Pri 304 cm pa mi je bilo povsem jasno, da bomo po naselju bredli vodo. Ponovila se je stara zgodba. Na nižje ležečih predelih se pri 270 cm prične pojavljati voda. To pomeni, da je pri 304 cm v določenih hišah dosegla 35 do 40 cm višine. Po malem je še naprej deževalo. Naslednji dan 22. avgusta zjutraj je vodomer kazal še zmeraj 304 cm. Slutil sem, da nekje mora biti napak. Vse naokrog pod vodo kot nekdanj. Ne daleč od vodomera ob novi cesti izven naselja sem slišal brnenje motorja in strojnega kopača na delu. Šel sem pogledat, kaj to pomeni. Popravljaj je storjeno napako. Odpiral je vodi pot pod cesto. Ker smo v naši praksi udomačili filozofijo, po kateri naj bi se učili na napakah, čemu bi torej napak ne delali. Ob gradnji te ceste 1932. leta Italijani niso zaradi lepšega speljali pod cesto 5 pretočnih odprtih in izmeri 3 x 2 m, da je ob povodnji bil omogočen pretok vode v nižji teren.

Kako smo zgradili napako?

Razni izvajalci gradbenih del pod bližnjim naseljem Gradišče so odvečni material pri izkopih odvažali ter odlagali na desno stran omenjene ceste. Tekom let se je tega nabralo toliko, da je Komunalno podjetje z buldožerjem površino zravnilo, z valjarjem "speglalo" in prekrilo z gramozom. Tako je nastal 3 m širok razbremenilni prometni pas, ki je s pridom služil pešcem, kolesarjem, mamicam z otroškimi vozički, ob večjih prireditvah pa kot parkirišče. S tem pa je bil zgrajen učinkovit jez - grešni kozel.

V vesoljni neodgovornosti ni nihče pomislil na tiste stare pretočne tunele. Ostali so zasuti in zadelani. Zopet je morala priti narava in nam je dala zasluženo lekcijo. Šele ko je tisto jutro izkopač presekal imenovano pot na treh mestih, je pričela gladina vode upadati.

S to potjo sem zvedel, da je nekaj preostalih živinorejcev prebudilo nenavadno ponočno mukanje živine in kruljenje prašičev do vratu v vodi. Seveda so tudi oni sami stopili iz postelje v vodo. Nekdo je poskrbel, da je v prvih jutranjih urah trobil alarm. Na bližnjih njivah je koruza stala do polovice v vodi, trava je dobila blatno oblogo, zelenjava je zaradi blata in onesnažene vode postala neužitna, da ne naštevam drugega.

Mislim, da sem vam s tem posredoval nekaj dejstev in morda nezapisanih zanimivosti. Zato upam, da to pisanje ne bo zletelo v košarico za odpadke. Vsekakor je vredno toliko, da najde mesto v Vašem zavodu kot arhivski zapis in kronika kolpaketele dobe.

Za boljše razumevanje prilagam skico, narisal sem jo po umu, vsled tega ne odgovarja merilu v naravi.

Vedno na uslugo vas pozdravljam

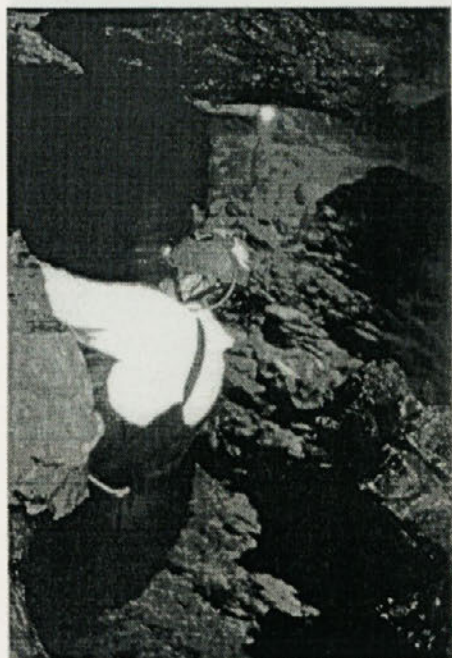
s spoštovanjem

C. Gublay
Bipava 248,

napisano: 31./8.77.

PODZEMNI ROV V PODSKALI

Koncem devetnajstega stoletja so strokovnjaki našli pri izviru reke Vipave sledi živega srebra. Menili so, da se verjetno nahajajo v spodnjem delu Nanosa večje plasti cinobrove

Jamar raziskuje Vipavsko jamo pri jezeru

rude. Kmalu nato so pričeli kopati v notranjost Skalnice dolg rov; ko pa v tem delu ni bilo bogate živosrebrne rude, so s tem delom prenehali. Ni izključeno, da se res nekje nahaja bogata cinobrova ruda, le težko je ugotoviti, v katerem delu. Taka raziskovalna dela so zelo draga, dolgotrajna in šestokrat tudi tvegana. Ta podzemni rov je ostal do danes in buri domišljijo prenekaterih obiskovalcev tega dela podzemlja.

V podzemni rov v Podskali smo se namenoma podali 20. avgusta 1992. ob 14. uri. Po trditvi meteorologov je bilo tiste dni najbolj vroče pri nas

v tem stoletju. V rovu je bila tedaj temperatura 15°C, zunaj pred rovom pa 29°C. V rovu je bila cirkulacija zraka šibka, kar nam je dokazovala prižgana sveča, katere dim je obstal na mestu. Jezero je bilo precej osušeno in nivo vode je bil znižan za nekaj metrov.

Jamar pri raziskovanju v rovu jame

Jezero meri 700 m², višina niha ob deževnem in sušnem obdobju. To jezero je samo manjši rokav obširnega podzemlja in doslej še ni povsem raziskan. Pot je zelo nevarna in spolzka in reševanje iz rova brez vrvi skorajda ni mogoče. Ko je gladina jezera visoka, bi se ob padcu vanj lažje rešili kot pa v sušnem obdobju. Pred dvajsetimi leti, ko smo bili prvič v rovu, je bilo bolj suho, sedaj pa so bile ponekod luže kljub močni suši. Od takrat do sedaj je nastalo nekaj naplavin in kamenja, ko so pred leti poiskusno nadaljevali z ročnim kopanjem rova.

Skupina jamarjev ob napornem delu pri raziskovanju

Izkopan rudniški rov je dolg 550 m, do jezera pa je dolžina rova 250 m; celotna Vipavska jama je raziskana v dolžini 2 km, ima tudi težke prehodne ožine, en del je s kapniki zelo bogat, v precejšnjem delu pa je tudi blato.

Kot so doslej narekovali dani pogoji, so Vipavsko jamo obsežno raziskali člani ajdovskega Jamarskega društva Danilo Remškar. Vhod v jamo je zaprt od 1993. leta zaradi nevarnih podorov v notranjosti. Jamo si je mogoče ogledati z vodnikom tukajšnjega jamarskega društva po predhodnem dogovoru. Ključne

ima jamarsko društvo Jamske reševalne službe in Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Vse vode iz Nanosa in severnega obrobja Pivške doline, oddaljene okrog 15 km in več, pritekajo na dan v vipavskih izviri; to je pred leti pokazalo barvanje vode. Ob večjem deževju pa iz vseh izvirov reke Vipave kar bruha voda in prav tako tudi iz rova.

Postojnska jama je stara okrog pet milijonov let in pot, ki si jo je izdolbla reka Pivka, nas preseneča. Kaj pa množina naše vode, ki izvira v Vipavi, in ima nekaj sto metrov večjo višinsko razliko, kot jo ima reka Pivka? To je od Nanosa in Pivškega severnega obrobja. V milijonih let so tod vode izdolble svoj tok v podzemlju, ki pa do danes žal ni povsem raziskan in je marsikomu še neznan.

Franc Cerovšek

Fotografije: Zdravko Rijavec

Razen Predjamskega gradu so vsi posnetki iz Vipavske jame

Tik pred jezerom v jami je po rovu priletel netopir

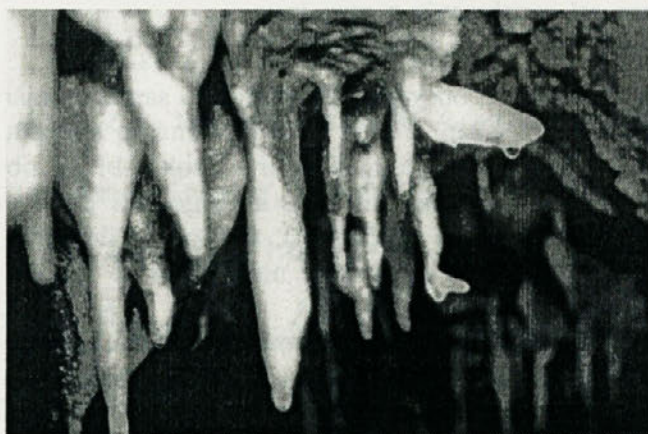
NAŠE VODE IN NENAČADNI PODZEMELJSKI POJAVI

V speleološkem pogledu zavzemata reka Vipava in njeno podzemlje posebno mesto v kraškem svetu. Večji del tega podzemlja je nedostopen in še zavrt v skrivnost. Upati je, da bo v bližnji prihodnosti vse bolj raziskan.

Izviri reke Vipave so od Črncove jame vse do Lipice in se med seboj razlikujejo v tem,

da so na različnih višinah. Ko je manj vode, priteka ta iz najnižjih izvirov, kot na primer iz Podskale, Podfarovža in Lipice, kadar pa voda narašča, prične odtekati tudi iz višjih izvirov. Ti pa so Črncova jama, Slezenc, "Pruft" in drugi manjši.

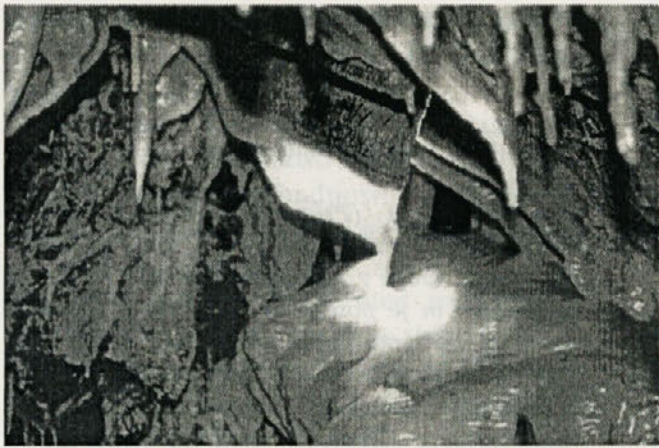
Nad vasjo Bela ima potok Bela več izvirov. Nato teče skozi Sanabor do Vrhpolja, kjer v produ ponikne in od tod teče le kot hudournik do reke Vipave. Po nekaterih ugotovitvah je bilo nekoč v Sanaboru jezero. Bela si je sčasoma izdolbla globljo pot proti Vrhpolju, zemlja se je izsušila in nastala je dolinica. V soteski nad Vrhpoljem,

Vipavsko jamo krasijo razni kapniki, levo stalaktiti, desno heliktiti

kjer je Bela ponekod globlja, imenujejo domačini njene dele takole: Krnica, Hudič, Sklečka in Pikel.

Črncova jama je nenavaden podzemeljski pojav. Občasno se namreč del vode iz Bele izteka vanjo in dalje v vipavsko podzemlje. V nasprotnem primeru pa iz nje voda izvira in se izteka višje v strugo Bele. Kaj se pri tem dogaja in kje je najti odgovor na to? Ob večjih padavinah na severnem delu Nanosa in okoliških hribih Bele se množina vode steka v hudournik Belo. V tem primeru se del vode izteka v nižjem delu v Črncovo jamo, v podzemlje Nanosa. Kadar je več dežja na Nanosu in severnem delu Pivke, kot pa na

Zavesa v Vipavski jami

zajetje za več naselij v zgornjem delu doline in za del Krasa. Ob obilnem deževju se redkokdaj zgodi, da poplavi nekaj površin obdelane zemlje.

Predjama je 9 km oddaljena od Postojne, je na robu dolinice, po kateri teče potok Lokva. Ta doseže pod skoraj navpično, 123 m visoko steno, kraško podzemlje. Pod Predjamskim gradom, kjer ponikne Lokva, se razen te v podzemlju pretakajo še vode ponikalnice Bela voda, Mrzlek in Ribnik. Vse te vode prihajajo ponovno na dan v izviri Vipave.

Ta ponor Lokve v višini 462 m je najnižja točka Pivške doline. Če odštejemo 102 m, kar je nadmorska višina pri izviri reke Vipave,

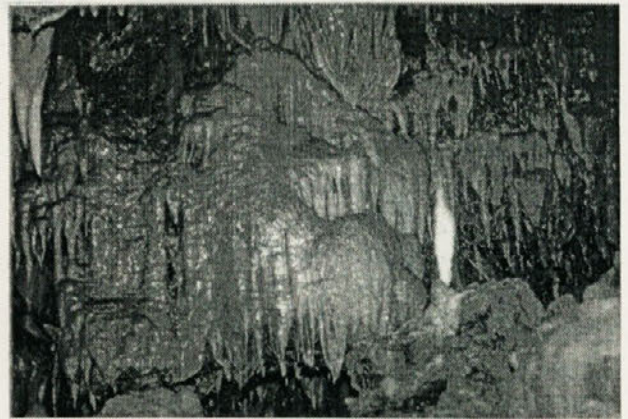
V jami, vzpenjanje navzgor po lestvici

podobnega se je dogajalo pred časom, ko je voda prinašala na dan človeške ribice iz Planinske jame (Planina pri Rakeku). Te so bile iz Postojnske jame ali iz njenega širnega podzemlja.

Vodovodni inštalater iz Vipave je večkrat pri nadzorovanju naprav črpališča jame pod Starim gradom opazil človeške

območju Bele, začne voda izvirati iz Črncove jame in se stekati v strugo Bele. Posebnost je v tem, da je Črncova jama nižja od hudournika Bele. V Vrhpolju, kjer potok Bela presahne, odteka njena voda v Nanos in prihaja iz podzemlja na dan v vipavskih izviri.

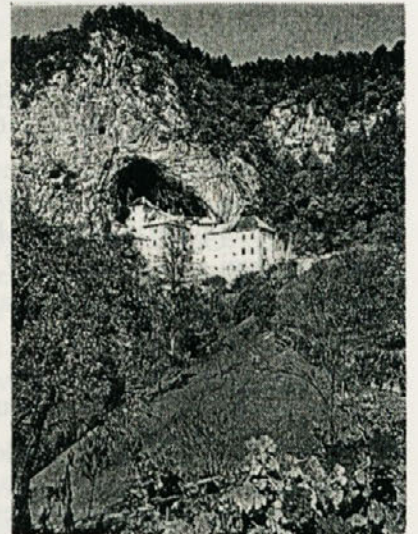
Močilnik sprejme vse vode iz zgornjega dela Vipavske doline in se izteka v reko Vipavo v bližini pritoka hudournika Bele. Sedaj je Močilnik tudi reguliran in v normalnih razmerah je precej manjši kot nekdaj. To je zato, ker je nad Podnanosom vodno

Od zunaj do dela v notranjosti jame, ki je lepo okrašena s kapniki, je jamar potreboval tri ure

dobimo 360 m padca. Glede na to višinsko razliko je moč sklepati, da je podzemlje visoko in obširno. Kaj vse so te vode v milijonih let izdolble v notranjost Nanosa!

Morda se bo zdelo nenavadno, da so našli človeške ribice (*Proteus anguineus*) v Slezencu v Zuntovi jami; tu jih je tok vode prinesel na dan. To nam potrjuje domnevo, da imamo v notranjosti obsežno podzemlje z vodnimi tokovi, slapovi in jamami, ki so med seboj povezane. Nekaj

Voda, ki teče izpod Predjamskega gradu, priteče na dan iz vipavskega podzemlja

ribice. Kako je povezano naše podzemlje, nam pove naslednji primer. Pri izkopavanju jarkov pri gradnji plinovoda odseka Hrušica-Bela-Vrhoplje je bilo približno pet let opaziti kalno vodo v črpališču v jami.

Izviri reke Vipave ne usahnejo kljub hudi poletni suši. Kako velika je akumulacija vode v našem podzemlju? Leta 1994 so poiskusno barvali vodo in jo pod Predjamskim gradom spustili v podzemlje. Od Predjamskega gradu do izvirov v Vipavi je voda tekla štiri dni. Takrat je bil zelo visok

vodostaj, sicer bi voda pritekala k nam po tednu dni ali celo več.

Franc Cerovšek

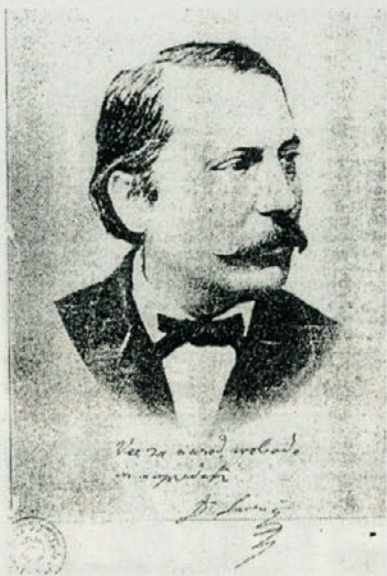
Fotografije: Zdravko Rijavec

Op. pisca:

Človeška ribica (Proteus anguineus) živi v podzemeljskih vodah našega Krasa, v jamah Dinarskega Krasa v Hercegovini, drugje v svetu je ne poznajo in je posebnost naše favne. Človeška ribica je od leta 1992 na našem slovenskem denarju, in sicer je upodobljena na kovancu za 10 stotinov.

PREDSTAVLJAMO VAM

DR. KAREL LAVRIČ 1818 - 1876

V stari šoli v Vipavi, na trgu Pavla Rušta, je od leta 1994 knjižnica, ki se imenuje Lavričeva knjižnica Ajdovščina - oddelek Vipava.

Do tega leta je imela vipavska knjižnica prostore že na petih krajih, ko je bila po drugi svetovni vojni, leta 1947, ustanovljena v okviru Prosvetnega društva Drago Bajc Vipava.

Smo se že kdaj vprašali, zakaj ima knjižnica to ime in po kom se imenuje?

Mogoče nam je poznano ime glavnega trga v Ajdovščini, ki se imenuje Lavričev trg (prej Titov trg), tudi Lavričeva ulica je v severnem delu Ajdovščine. V Novi Gorici pa so pred leti postavili in odkrili doprsni kip slovenskemu rodoljubu dr. Karlu Lavriču.

Čeprav dr. Lavrič ni iz Vipavske doline, pa ima za te kraje pomembne zasluge. Zato nekaj o njegovi življenjski poti.

Rojen je bil 1. novembra 1818 na gradu Prem (med Pivko in Ilirsko Bistrico), kjer je bil oče Matej okrajni glavar in sodnik na gradu Prem. Osnovno šolo je začel obiskovati v Postojni. Po očetovi smrti leta 1827 se je mati z družino preselila v Ljubljano, kjer je Karel obiskoval prve tri razrede gimnazije, od četrtega razreda pa se je šolal v Gradcu, kamor se je družina preselila l. 1835. Tu je z bratom sodeloval v čitalnici graških slovenskih dijakov. Pričel je študirati pravo, študij je nadaljeval v Padovi, kjer je promoviral leta 1845. Prvo službo je nastopil na sodišču v Trstu, kjer je v stikih s slovenskimi strankami izpopolnil znanje maternega jezika. Kasneje je v Sežani postal namestnik državnega pravdnika, deloval je tudi v Društvu za pogozdovanje Krasa in bil član komisije za zemljiško odvezo. Po letu 1852 se je preselil v Tolmin, spremljali sta ga mati Jožefa (umrla v Tolminu l. 1853) in sestra Ana (umrla l. 1854 v Tolminu). Postal je odvetnik in materialno je takrat dobro uspeval. Stanoval je v grajskem poslopju, ki ga je tudi oskrboval in imel zato brezplačno stanovanje, v pritličju pa je imel svojo pisarno. Okoli leta 1860 je v Tolminu doživel ljubezensko razočaranje. Zaradi izvoljenke, ki je bila protestantske vere (prihajala je iz Trsta v Tolmin na počitnice), je postal protestant, a dekle je

njegovo ženitno ponudbo vseeno zavrnilo. Zaradi čustvenega pretresa je živel samotarsko življenje.

Ustavna doba leta 1861 pa ga je zdramila iz življenjske apatičnosti ter v njem znova obudila zavest pripadnosti slovenskemu narodu. Z ustavno dobo se je tudi v Tolminu začelo novo življenje.

Leta 1862 je bil Lavrič med ustanovitelji "čitalnice" v Tolminu, ki je bila tretja v Sloveniji, nato jo je tudi vodil. V letu 1863 so v čitalnici prirejali "besede" - prireditve z igrami, govori, petjem, recitacijami, predavanji in plesi. Kot odvetnik je Lavrič pričel uradovati v slovenskem jeziku in vneto zagovarjal učenje slovenskega jezika za utrjevanje narodne zavesti.

Ajdovsko obdobje

Jeseni 1863 se je Lavrič preselil v Ajdovščino in odprl odvetniško pisarno, ker je prejšnji odvetnik dr. Volčič umrl. "Stanoval je v mali hišici med obširnim poslopjem tedanjega ajdovskega župana Danila Godine. Stanovanje je bilo primerno za samca, bilo je preprosto, da ne rečemo borno."(1)

Kot odvetnika so ga vsi spoštovali, ker je znal svoje stranke dobro zagovarjati. Na narodnostnem področju je nadaljeval tisto, kar je pričel v Tolminu. Do leta 1864 se je v Ajdovščini v občinskem uradu, v šolah in v boljših družinah govorilo le nemško. Tudi bralno društvo (Leseverein) je bilo nemško in v pevskem zboru so peli nemške pesmi. V času županovanja Danila Godine je Lavrič vpeljal uradovanje v slovenskem jeziku, ki se je uveljavilo tudi v drugih slovenskih goriških občinah. V tej dobi narodnega preporoda, ki jo moremo na Goriškem imenovati tudi *Lavričevo dobo*, je prenehala uporaba nemščine in italijanščine, ki sta doslej prevladovali v občinskih uradih.

8. avgusta 1864 je Lavrič ustanovil ajdovsko "čitalnico" in aktivno deloval pri njenem delu. Bila je prva čitalnica na Vipavskem. V čitalnici je nastopal kot govornik, prirejal je kulturne prireditve "besede" in plese, pisal v slovenski tisk in zagovarjal učenje slovenskega jezika. Navduševal je mladino za lepo obnašanje in učil gimnazijce deklamiranja.

Pod vodstvom dr. Lavriča so priredili vipavski dijaki 4. oktobra 1864 v ajdovski čitalnici "besedo". Ob tej priliki je imel dr. Lavrič govor, v katerem je dijakom polagal na

srce: "Vsa skrb naj vam bode naš jezik, za klasike kakršnega koli naroda in za prav temeljito in obširno znanje". 17.7.1864 je imel predavanje o pomenu združništva. Leta 1867 je v Ajdovščini na "Čitalniškem shodu" poudarjal pomen obrti in trgovine, ki naj bi bili poleg kmetijstva temelj narodnega gospodarstva.

Leta 1865 je sodeloval pri srečanju ajdovskih in tolminskih čitalničarjev na Palah. Prišli so tudi pevci iz Gorice, Tolmina in Vipave. Lavrič je bil govornik na otvoritvi čitalnic v Solkanu in Dornberku 1867, naslednje leto v Sv. Križu, Podragi in Postojni. Bil je najbolj popularen organizator čitalniškega gibanja na tedanjem Primorskem. Njegovo delo na področju narodnega in političnega osveščanja je tedaj odobral in hvalil ves slovenski tisk ter objavljajal njegove govore in članke kot "Misli o narodnosti" in druge. V čas ajdovskega obdobja (1863-1868) sodi tudi začetek taborskega gibanja na Primorskem. Tabori so bili velika ljudska zborovanja na prostem, kjer so zahtevali predvsem "Zedinjeno Slovenijo" in uporabo slovenskega jezika v javnem življenju. Iz čitalniškega se je Lavrič razvil v najpomembnejšega taborskega organizatorja ne le na Primorskem, marveč na Slovenskem. Poleti 1868 je sodeloval pri organizaciji prvega tabora na Primorskem, ki je bil v Šempasu 18. oktobra 1868. Lavrič je na njem govoril o potrebi rabe slovenskega jezika v javnem življenju. O taboru je rekel: "Zagotavljam vam, to je najsrečnejši dan mojega življenja."(2)

16.1.1868 je pisal prijatelju:

"Prelepa hvala Vam in odboru za krasno vabilo. Ne veste, kako rad bi prišel v Gradec, pa nič ne bo. Ne morem, letos nimajo ljudje novac in ni mogoče, da bi kaj skupaj spravil. Šentajte, kaj bo to?"(1) Gmotne razmere so Lavriča prisilile, da se je odselil iz Ajdovščine v Gorico, kjer naj bi imel več dela. Mislil je celo na preselitev v Kranj, a se je odločil za Gorico, ker da je Slovencem na Goriškem bolj potreben zaradi dijakov in okrožnega sodišča.

Goriško obdobje

Spomladi 1869 je bil dr. Karel Lavrič že v Gorici. 24. aprila 1869 je že govoril na taboru v Brdih o uvajanju slovenskega jezika v javnem življenju ter se zavzemal za slovensko šolstvo v Brdih. Govoril je tudi

na pivškem taboru in se udeležil vižmarskega tabora 1869. Bil je organizator in govornik na taborih v Tolminu, v Sežani in Kubedu (vsi leta 1870). Na taboru v Sežani pa je o Zedinjeni Sloveniji govoril vipavski rojak Ernest Klavžar (spominska plošča v Vojkovi ulici št. 2). goriški Slovenci so se v času taborov začeli deliti na mladoslovence in staroslovence ali liberalce in konservativce. Lavrič se je pridružil liberalcem. Izvoljen je bil za predsednika političnega društva Soča v Gorici. V časopis "Soča" je pisal sestavke politične in kulturne vsebine, posvečal pa se je tudi problemom gospodarstva in pravni tematiki - razlagi zakonov. Zavzemal se je tudi za slovensko univerzo v Ljubljani. Leta 1873 je bil izvoljen za poslanca v goriški

Spominska plošča dr. Karlu Lavriču v Novi Gorici

deželni zbor. Kot odvetnik je tudi v Gorici dosledno uradoval v slovenskem jeziku. Javno delo pa je Lavriču zrahljalo zdravje, tudi njegov gmotni položaj se je poslabšal, ker je njegova odvetniška pisarna začela pešati. Zato se je spomladi 1874 preselil v Tolmin.

Ponovno v Tolminu

Dr. Karel Lavrič je bil močno telesno in duševno izčrpan. Upal je, da si bo v Tolminu zdravstveno opomogel in morda izboljšal gmotno stanje. Imel je skromno odvetniško pisarno. Leta 1875-76 je bil predsednik tolminske čitalnice in še vedno predsednik društva "Soča" v Gorici. Vendar se je Lavrič - ugledna osebnost slovenskega političnega življenja - postopoma umikal iz

političnega življenja, predvsem zaradi zdravja, nagnjen pa je bil tudi k duševnim depresijam. Zdravil se je v Trstu. Ko je leta 1876 na povratku iz Trsta prenočeval v Gorici v hotelu "Pri treh kronah", se je v hotelski sobi 3. marca 1876 ustrelil. Samomor je napravil v življenjski stiski. Zapustil je oporoko, v kateri piše: "Narod moj slovenski naj živi, naj se razcveti in naj napreduje duševno in materialno." Njegov moto je bil: "Vse za narod, svobodo in napredek!" Ob obletnici Lavričeve smrti je bil postavljen na starem pokopališču v Gorici spomenik z napisom:

*"Svobodi in pravici zagovornik,
Trpečemu človeštvu pomočnik,
Umetelnosti, znanosti podpornik,
Mladini šolski bil je učenik.
S peresom in z besedo je gorečo
Za svojega naroda delal srečo.
Narodu je posvetil vse moči
Do svojega življenja zadnjih dni.
Prezgodaj z njim slovenska domovina
zgubila najzvestejšega je sina.*

*Postavil
hvaležni narod 1877*

Ob 30-letnici Lavričeve smrti leta 1907 je bila v Ajdovščini ustanovljena "Lavričeva javna knjižnica". V času prve svetovne vojne je bila knjižnica zaprta, ponovno pa ustanovljena po drugi svetovni vojni. Oktobra 1968 ob 150-letnici rojstva in 100-letnici šempaskega tabora so odkrili v Novi Gorici na Erjavčevi cesti doprsni kip dr. Karlu Lavriču, ki je delo kiparja B. Kalina. "Lavrič je bil velik Slovenec. Skozi vse njegovo poslanstvo se vleče kot rdeča nit zahteva po enakopravnosti slovenskega jezika v javnem življenju." (2)

Vera Poniž

Viri:

1. *Dr. France Oblak: Karol Lavrič in njegova doba*
2. *Branko Marušič: Z zlatimi črkami. Življenjske usode in dela velikih primorskih mož*
3. *Ivan Prijatelj: Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina II*
4. *Primorski slovenski biografski leksikon*
5. *Andrej Gaberšček: Goriški Slovenci I*

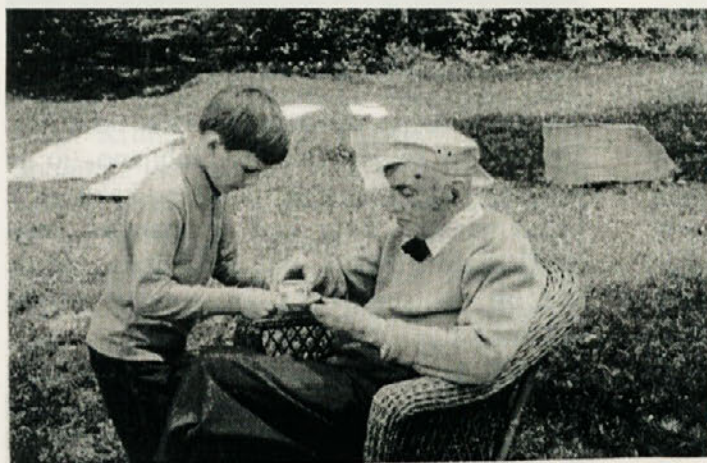
PESNIK ALOJZ GRADNIK V SPOMINIH TONČKE DURN

Eros - Tanatos

*Pil sem te in ne izpil, Ljubezen.
Ko duhteče vino sladkih trt
vžil sem te, da nisem bil več trezen
in da nisem vedel, da si Smrt.*

*Zrl sem v strašne teme tvojih brezen:
in ker bil pogled je moj zastrt
od bridkosti, nisem vedel, Smrt,
da si najskrivnostnejša Ljubezen.*

Vasico Slap pri Vipavi sem v mlajših letih vedno rada obiskovala, največkrat peš. Šla sem kar čez vipavske Police, po topolovem gaju; ob "ta veliki topoli" je bil čez reko Vipavo postavljen lesen most, kmalu si prečkal potok Močilnik in že si bil takorekoč pod prvimi slapenskimi hišami. Že kot otrok sem z mamo šla velikokrat ob nedeljah popoldne na obisk h Pregelcovim ali pa k Vidrihovim. K slednjim je mama prišla šivat na dom ali pa so ji gospodinje prinesle šivat v Vipavo. Najlepše je bilo poleti, ko so Slapenci ob sv. Jakobu priredili vaški

Alojz Gradnik v Novi vasi nad Radovljico

ples, povabili so "pleh muziko" iz Prvačine in rajalo se je celo noč. Teh veselic se še živo spominjam.

Na Slapu sem opravljala tudi učiteljsko prakso ob koncu petega letnika učiteljišča. Cel mesec februar sem vsako jutro šla peš iz Vipave na Slap in se popoldne vrnila. Poučevala sem prvi in drugi razred kombinirano, se pravi, v isti (eni) učilnici

je imel vsak razred petindvajset minut aktivnega pouka, dvajset minut je bilo namenjenih tihemu delu. Mentorica Jožica je pripomogla k temu, da so bili moji vtisi in moja prva (in edina) učiteljska praksa prav imenitni. Kasneje sem se odločila za študij knjižničarstva in slavistike.

Še vedno pa rada obiščem Slap, saj so tam prelepi vinogradi, sadovnjaki, prijazni ljudje, starožitna kmečka arhitektura, čudoviti razgledi po Vipavski dolini.

Tako sem se lani poleti namenila h gospe Mari Žorž, ki stanuje v eni od prvih, že novejših hiš, pod vasjo. Poznava se že iz osnovne šole, pa tudi iz vipavskega Marketa, kjer sem se vedno razveselila njenega veselega in prijaznega čebljanja.

Pri kavi v kuhinji je k nama prisedla starejša žena, njena teta Tončka Durn, doma sicer iz Gradišča pri Vipavi, sedaj pa živi pri Marini družini na Slapu. Povprašala je po moji mami, saj sta bili znanki že v mladih letih; tudi moja mama je namreč Gradišanka. Spomnila sem se je še iz zgodnjih otroških let, ko sem rada opazovala ljudi, ki so

prihajali iz okoliških vasi v trg Vipavo, ob nedeljah pa "h ta deseti" maši. Skoraj za vsakega sem vedela, iz katere vasi prihaja. Tončka je bila prej podobna mestni elegantni gospodični kot preprostemu kmečkemu dekletu. Ob klepetu sem izvedela, da je precej let preživela v Ljubljani kot gospodinjska pomočnica.

Povprašala sem jo, pri kateri družini in ob odgovoru, da so to bili Gradnikovi, sem postala pozorna. Še bolj pa me je presenetilo, ko je povedala, da je služila tri leta pri Alojzu

Gradniku, pesniku Goriških Brd.

Vprašala sem jo, ali se še spominja tega obdobja. Živahno je pritrdila in ko je začutila, da me to živo zanima, je začela pripovedovati. Njene spomine sem strnila v naslednjo pripoved.

Že kot mlado dekle je bila vajena vseh gospodinjskih opravil in del. Njena mama je šla že dvanajstletna služiti k Cuntovim v

Vipavo, kasneje pa k "baronovim". Vse življenje je morala trdo delati, zato je tudi svojo hčerko že zgodaj privadila na vsa hišna dela.

Leta 1959 so njihovi znanci Tratnikovi povedali njeni mami, da Gradnikovi v Ljubljani iščejo žensko za pomoč v gospodinjstvu in pri hišnih opravilih. Na njihovo priporočilo je novembra 1959 odpotovala v Ljubljano. Alojz Gradnik je s svojo drugo ženo takrat stanoval v šestem nadstropju v Dukičevih blokih zraven nebotičnika. Stanovanje je bilo prostorno in lepo opremljeno. Pod okni se je razprostiral park z zelenobelimi topoli, kar jo je rahlo spominjalo na domače zeleno Gradišče.

Ob prihodu v Ljubljano je zvedela, da je bila pred njo že zaposlena druga gospodinjska pomočnica, ki je to delo opravljala le tri dni, potem pa odšla. Postal jo je strah, da tudi sama ne bo zdržala in da ne bo kos vsem opravilom. V začetku je občutila domotožje, a ker je bilo delo dogovorjeno le za eno leto, se je tolažila z mislijo, da bo leto pač hitro naokoli in bo kmalu spet doma v prijazni zeleni Vipavski dolini. Pa se je obrnilo čisto drugače, v Ljubljani je namreč ostala do leta 1977, celih 18 let.

Ko je prispela 17. novembra v Ljubljano, je kmalu zapadel sneg, pritisnil je mraz in kmalu je pošteno padla na poledenelem pločniku pred hišo. Zato so jo takoj zavarovali in bila je zaposlena kot samostojna gospodinja. Pri Gradnikovih je ostala tri leta, kasneje se je preselila k družini Jeras. Druga Gradnikova žena Francka je imela namreč iz prvega zakona sina, in ko si je ta ustvaril družino, se je preselila k njim. Dr. Alojz Gradnik je bil ob njenem prihodu star 77 let, že precej časa upokojen kot višji sodnik. V tistem času ni bil tako znan in spoštovan kot danes, oblast ga je prej ignorirala kot spoštovala, saj so si ga zapomnili kot višjega sodnika, ki je pred drugo vojno deloval na zunanjem ministrstvu v Beogradu. Spominja se ga kot vase zaprtega, redkobesednega, do nje pa prijaznega in vljudnega starejšega gospoda, ki je živel po ustaljenem dnevnem redu.

Do osme ure zjutraj je morala biti njegova soba že pospravljena, ker se je ob tej uri začel njegov delavnik. Med dopoldanskim delom je želel imeti popoln mir. Ob 12. uri je moralo biti pripravljeno kosilo, okrog

14. ure je navadno odšel na sprehod skozi Tivoli, velikokrat do gostilne Čad. Ko se je vrnil s sprehoda, je nadaljeval z delom do večerje.

Dopoldne je bilo treba hiteti na ljubljansko tržnico, da je nakupila vse potrebno za kosilo in večerjo. Kuhala je bolj domači hrano, kot na primer razne mineštre, polento, bleke, omlete, štruklje, sama je naredila tudi domače rezance za juho. Posebno je tako hrano čislal dr. Gradnik. Bil je navezan na vse, kar ga je spominjalo na domači kraj. Rad se je vračal v rojstno Medano in tam preživljal tudi počitnice. Sama je običajno

Alojz Gradnik z ženo Francko, snaho Lidijo in Tončko Durn na sprehodu v Kamniški Bistrici leta 1962

enkrat mesečno obiskala domače Gradišče. Vedno, ko se je vrnila v Ljubljano, jo je povprašal po domačih, posebej, kako je z njeno mamo. Zelo rad je namreč imel svojo mater. Nikoli mu ni očitala, da je izstopil iz semenišča in opustil študij duhovnika.

V letih, ko je služila pri njih, je Gradnik veliko prevajal, spominja se, da je prevajal Dantejev Pekel in italijansko liriko, prevajal je tudi kitajsko poezijo. Bil je sicer redkobeseden, včasih mrk, spominja pa se, da jo je večkrat poklical in vprašal za kakšno besedo, kako se reče po domače in kaj pomeni določena beseda.

Domači so ga imenovali Žiži. Spominja se praznovanja njegove 80-letnice. Prijatelji so ga obdarovali z veliko cvetja. Po tem letu so morali osmrtnice za prijatelji ali znanci prikrivati. Gradnikov oče je namreč dočakal kar 94 let, in sin Alojz je bil nekako

prepričan, da bo dočakal tudi tako visoko starost, zato se je izogibal vsemu, kar je bilo povezano s smrtjo.

Njegova druga žena je bila Francka. Doma je bila iz Podrage, Sandrova po domače. Šolala se je pri Gospe Sveti na Koroškem. Bila je dobra šoferka, vozila je avto, večkrat so se peljali na Gorenjsko, kjer so blizu Radovljice kupili vikend. Dočakala je visoko starost, umrla je lansko leto, stara 90 let.

Tončka Durn, stara 28 let

Gospa Tončka se spominja, da je vse, kar je mož Lojze napisal, dal prebrati najprej svoji ženi, ki je glasno brala, on pa jo je pozorno poslušal.

Tajniške posle je Gradniku opravljala gospa Julka Krhne, doma iz Vipave.

Spominja se, da je večkrat morala nesti kakšno pošto oz. pismo k Josipu Vidmarju, ki je bil njegov sošolec. Imel je veliko obiskov, večkrat ga je obiskal pisatelj dr. Danilo Lokar iz Ajdovščine, prijateljeval je tudi s pisateljem Matejem Borom in s pesnikom, narodopiscem in publicistom Ludvikom Zorzutom. Med mnogimi pravniki se spominja dr. Kmetiča. Dr. Gradnika je redno obiskoval njegov sin iz prvega zakona, Sergej.

Gospod Gradnik je umrl avgusta 1967, star 85 let. Pokopali so ga v Medani. Sama se pogreba ni udeležila.

Pri Gradnikovih je ostala tri leta, potem se je preselila k Jerasovim. Druga Gradnikova žena Francka je imela sina iz prvega zakona, poročil se je z zdravnico dr. Andolškovo in ko se jima je rodil sin Andrej, sta jo prosila, če bi prevzela varuštvo. Preselila se

je torej k njima. Gospa doktorica je veliko potovala po svetu, ker je sodelovala v Svetovni zdravstveni organizaciji; velikokrat je šla v Švico. Pol leta je bila na specializaciji v ZDA. Sin Andrej se je zelo navezal na gospo Tončko in še sedaj jo večkrat obišče. Prevzela pa ni le varuštva, temveč celotno gospodinjstvo. V začetku meseca so ji dali denar, z njim je nakupovala potrebna živila za kuhinjo in skrbno gospodinjala. Imeli so tudi vrt, ki ga je rada obdelovala, tako je nekaj zelenjave pridelala sama.

Spominja se, da sta k Jerasovim večkrat prišla na obisk brata Kralja, Božo in Miloš, oba zdravnika, ki sta svojo zdravniško prakso takorekoč začela v vipavskem zdravstvenem domu, po specializaciji pa sta zdravniško kariero nadaljevala kot specialista v Ljubljani. Pri Jerasovih je ostala do leta 1977, nato se je preselila na svoje ljubljeno Vipavsko, kjer se dobro počuti med svojim domačimi.

Zapis zaključujem s kratkim orisom osebnosti dr. Alojza Gradnika.

Alojz Gradnik se je rodil leta 1882 v mali obrtniški družini v Medani, v Goriških Brdih. Gimnazijo je obiskoval v Gorici, pravo študiral na Dunaju. Nato je bil v pravnih službah: sodnik v Pulju, Cerknem in Gorici, po prvi svetovni vojni pri zunanjem ministru v Beogradu in član višjih sodišč. Po drugi svetovni vojni je živel v pokoju v Ljubljani.

Gradnik je prvi in na svoj poseben način vnesel v slovensko poezijo Goriška Brda, sončno in vinsko opojno, čeprav trdo, ne preveč darežljivo pokrajino, svet, ki meji na Furlansko, od koder naj bi pesnik po materi prejel celo nekaj duhovnih potez mediteranskih sosedov.

Najvidnejša posebnost njegove poezije je erotika. Gradnik je doživljal ljubezen v njeni celovitosti in globinskosti hkrati, kot hrepenenje in uresničevanje hrepenenja.

Gradnikovo izvirno pesniško ustvarjanje je trajalo več kot šestdeset let.

Bil je tudi odličen prevajalec poezije.

Pripravila Ana Florjančič

Povzeto po:

- Janko Kos: *Pregled slovenskega slovstva*, Lj. DZS, 1977

- Gradnik Alojz: *Zbrano delo, knj.1.*, Lj. DZS, 1984

IZ DELA KS VIPAVA

Novoizvoljeni svet se je sestal na treh rednih sejah. Obravnaval je predvsem plan dela za letošnje leto in usmeritve za štiriletno obdobje.

Plan dela KS za leto 1999:

1. Ureditev Kosovelove ulice
2. Ureditev parkirišča v trikotniku med vojašnico Janka Premrla - Vojka in magistralno cesto.
3. Zagotovitev zemlje za nasip in izravnavo brežin med magistralno cesto in ulico Gradnikove brigade (bloki).
4. Ureditev avtobusne postaje, dokončanje pešpoti ob magistralni cesti, ureditev mostu čez Belo tudi na drugi strani magistralne ceste (zaradi varnosti prehoda za naselje Na Produ).
5. Ponovno odpreti in urediti pešpot ob reki Vipavi (nabrežje na Frnaži), ki jo je samovoljno zaprla lastnica ene od parcel.
6. Ureditev struge Bele, z utrditvijo podpornih zidov, od mostu pri Cuntovih do mostu pri Pregljevih.
7. Ureditev kulturne dvorane (popraviti oder; razmisliti o novih stolih, ki bi se jih dalo umakniti in tako omogočiti večnamensko uporabo dvorane).
8. Urediti pločnik ob stolpnica na Vinarski cesti in tako poskrbeti za varno hojo otrok.
9. Zagotoviti sredstva za izdajo knjige (brošure) o kulturno sakralnih objektih v občini (vključno z Logom). Financiranje: KS, sponzorstvo, občinski proračun.
10. Popravilo luči javne razsvetljave na Vinarski cesti (proti kleti).
11. Obrezati lipe pred župnijsko cerkvijo.

Za delovni plan štiriletnega obdobja so člani sveta soglasno določili:

1. Dokončno ureditev Trga Pavla Rušta in ulic, ki se nanj navezujejo (Beblerjeva, Vojana Reharja). V tem sklopu je potrebna tudi ureditev trga pred župnijsko cerkvijo.
2. Dokončanje stare šole in ureditev prostorov za krajevne potrebe (KS, društva).
3. Zaščita starega gradu nad Vipavo.
4. Obnova oz. zaščita gradu Lanthieri (propadajoča fasada, okna, vrata).
5. Ureditev plinifikacije, kanalizacije.
6. Ureditev ustreznega parkirišča za tovornjake.
7. Ureditev in oživitev Podskale.
8. Osvetlitev Plečnikovga spomenika na Glavnem trgu, osvetlitev cerkve v Logu, osvetlitev Starega gradu.
9. Izdelati projekte in povezati kanalizacijo hiš ob Goriški cesti na povezovalni kanal za čistilno napravo.

Kratkoročni in dolgoročni plan sta izvedljiva le v sodelovanju z občino Vipava in z vključitvijo posameznih investicij v občinski proračun. Višina glavarine, sredstva komunalnih taks in prostovoljni prispevki omogočajo namreč KS le izvedbo manjših del.

V mesecu marcu potekajo akcije za ureditev kraja.

Prvo soboto v marcu so člani KS in drugi prostovoljci sodelovali pri obrezovanju lip pred župnijsko cerkvijo. Dela je brezplačno opravilo podjetje GO-LES, za kritje stroškov dvigala pa je KS zaprosila občino Vipava, saj se trg pred cerkvijo uporablja tudi kot javno parkirišče.

Druga čistilna akcija je potekala drugo in tretjo soboto v marcu, ko so z združenimi močmi

članov gasilskega društva, planincev, turističnega društva, občine Vipava, članov SDS, osnovne šole in krajevne skupnosti očistili okolico Starega gradu. Očistili so dostopne poti in odstranili grmičevje in drevesa, ki so zastirala pogled na ta "simbol" Vipave. Tretji del čistilne akcije načrtujemo v zadnjem tednu marca. Očistili bomo javne površine v Vipavi in odpeljali kosovne odpadke. Neglede na časovno omejeno akcijo pa pozivamo vse krajanе, da v pomladanskem času poskrbijo za ureditev okolice svojih domov – če je mogoče, tudi več kot le "pred svojim pragom".

Vladimir Anžel, predsednik KS

POSLOVNO POROČILO KS VIPAVA ZA LETO 1998

PRIHODKI:

prenos iz leta 1997	1,808.611,42 SIT
prispevki občanov	378.657,20 SIT
prispevki za ulico Gradnikobe brigade	366.000,00 SIT
prihodek iz proračuna občine Vipava	3,580.570,89 SIT
najemnine	241.118,70 SIT
obresti	104.122,80 SIT

SKUPAJ	6,479.081,01 SIT
---------------	-------------------------

ODHODKI:

tekoče vzdrževanje KS	209.680,21 SIT
tiskanje Vipavskega glasa	696.832,50 SIT
amortizacija	8.990,10 SIT
pomoč drugim	144.069,00 SIT
davek iz dohodka	85.940,00 SIT
drugi materialni stroški	209.449,70 SIT
neproizvodne storitve	1,527.642,70 SIT
proizvodne storitve	2,893.721,00 SIT

SKUPAJ	5,776.325,21 SIT
---------------	-------------------------

Prihodek za prenos v leto 1999	702.755,80 SIT
--------------------------------	----------------

Magda Mohorčič, za KS Vipava

IZ NAŠE OBČINE

POROČILO O DELU OBČINE VIPAVA

Svet občine Vipava se je po potrditvi mandatov sestal na dveh rednih sejah: 28. januarja in 2. marca 1999.

DRUGA REDNA SEJA, 28. JANUARJA

Občinski svet je imenoval podžupana, člane delovnih teles sveta ter nadzorni odbor. Na predlog župana so člani sveta za **podžupana** imenovali **Ivana Lavrenčiča**, roj. 1947 iz Vrhpolja 7a.

Za člane komisij in odborov občinskega sveta so bili imenovani:

Statutarno pravna komisija:

1. Ivo Uršič, Manče 2/b - predsednik
2. Bojan Turk, Cesta 18. aprila 9, Vipava - član,
3. Mitja Lavrenčič, Na Produ 13, Vipava - član

Komisija za vloge in pritožbe:

1. Stojan Vitežnik, Podbreg 36/a - predsednik,
2. Danilo Rovan, Vrhpolje 100 - član,
3. Božo Fajdiga, Goče 4/a - član

Komisija za razdelitev premoženja bivše občine Ajdovščina:

1. Bojan Turk, Cesta 18. aprila 9, Vipava - predsednik,
2. Jurij Nabergoj, Ob Beli 5, Vipava - član,
3. Ivan Rehar, Na Produ 10, Vipava - član

Komisija za raziskavo povojnih množičnih pobojev, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti:

1. Marjan Furlan, Poreče 16 - predsednik,
2. Franc Nabergoj, Podgrič 10 - član,
3. Jurij Rosa, Poreče 13 - član,
4. Jožef Tomažič, Vrhpolje 77 - član,
5. Jože Kebe, Trg Pavla Rušta 4, Vipava - član

Odbor za finance in premoženjske zadeve:

1. Goran Kodelja, Cesta 18. aprila 6, Vipava - predsednik,
2. Jurij Žorž, Slap 13 - član,
3. Marta Rodman, Gradnikove br. 19, Vipava - član,
4. Ivan Rehar, Na Produ 10, Vipava - član,
5. Darko Rosa, Podnanos 43 - član

Odbor za gospodarske zadeve in urejanje okolja:

1. Mitja Lavrenčič, Na Produ 13 - predsednik,
2. Ivan Lavrenčič, Vrhpolje 7/a - član,
3. Bojan Škrlj, Duplje 33 - član,
4. Franc Nabergoj, Podgrič 10 - član,
5. Marjan Furlan, Poreče 16 - član,
6. Dušan Benčina, Lože 18 - član,
7. Ivan Pavlič, Slap 6/b - član

Odbor za družbene zadeve:

1. Jurij Nabergoj, Ob Beli 5, Vipava - predsednik,
2. Dušan Tomažič, Vrhpolje 141 - član,
3. Darko Rosa, Podnanos 43 - član,
4. Vladimir Anžel, Goriška cesta 9, Vipava - član,
5. Jožef Butinar, Vojkova 28, Vipava - član

Nadzorni odbor občine Vipava:

1. Adam Žvanut, Podbreg 18/a - predsednik,
2. Cveto Curk, Slap 3/i, - član,
3. Liljana Furlan, Bevkova ulica 17, Vipava - član,
4. Ivica Koren, Duplje 17 - član,
5. Bojana Žgur, Bevkova ulica 19, Vipava - član

Občinski svet je sprejel *Pravilnik o plačah občinskih funkcionarjev, nagradah članov delovnih teles občinskega sveta in članov drugih občinskih organov ter o povračilu stroškov.*

Obravnavali so program dela Sveta občine Vipava za leto 1999 ter programske zasnove delovanja občine v mandatu 1999 - 2002.

Na podlagi poročil organizatorjev volilne kampanije so preverili pravilnost financiranja volilne kampanije kandidatov za občinski svet in župana in potrdili delno vrnitev stroškov volilne kampanije.

TRETJA REDNA SEJA, 2. in 11. MARCA

Občinski svet je obravnaval:

1. Stališče do problematike, ki jo je občinskemu svetu predstavil Sindikat slovenske kmečke zveze - Podružnica Ajdovščina

Sindikat SKZ - Podružnica Ajdovščina meni, da je pri volitvah v organe Kmetijske zadruga in spremembah Statuta zadruga prišlo do nepravilnosti in nezakonitosti, s ciljem, da se v končni fazi iz Kmetijske zadruga Vipava izloči KZ Nova Gorica (sedaj v mirovanju). S tem bi se delilo premoženje zadruga, po mnenju SKZ - Podružnica Ajdovščina, „v škodo kmetov občin Ajdovščina in Vipava, ki so ga v pretežni meri ustvarjali“. Občinski svet je bil zaprošen, da s svojimi stališči podpre zgornjevipavske kmete v prizadevanjih, da: „...ohranimo za naše otroke oz. naslednike zadružno premoženje, ki so ga ustvarjali naši dedje, očetje in sedaj mi.“ (citac)

Občinski svet je podprl prizadevanja zadrušnikov KZ Vipava, da se odpravijo morebitna nezakonita določila Statuta zadruga ter predlagal, da Nadzorni svet po potrebi vključi nevtralne strokovnjake. Obsodil je poskuse ločevanja zadrušnikov in s tem slabšanje pogojev sodelovanja pri upravljanju s premoženjem zadruga. Vodstvo zadruga je pozval, da stori vse, da se po mirni poti uredijo odnosi med zadrušniki in vodstvom KZ, in da se akti zadruga dopolnijo tako, da bo zagotovljena enakopravna zastopanost zadrušnikov celotnega območja zadruga v vseh organih upravljanja. Občina Vipava bo podprla vsa pozitivna prizadevanja kmetov in zadrušnikov v smeri poštene in napredne politike v vseh oblikah združevanja.

2. Odlok o zaključnem računu proračuna občine Vipava za leto 1998 in ga predlagal v drugo branje.

3. Odlok o proračunu občine Vipava za leto 1999 in predlagal, da župan in občinska uprava uskladita predlagani odlok s pripombami, danimi na seji, in ga svet ponovno obravnava kot prvo branje.

4. Predlog uskladitve šolskih okolišev

Šolski okoliš je določeno območje, na katerem imajo starši s prebivališčem na tem območju, pravico vpisati otroka v šolo. Starši lahko vpišejo otroka v prvi razred tudi v šolo, ki je izven šolskega okoliša, v katerem prebivajo, vendar samo, če ta šola s tem soglaša. Potreba po uskladitvi prihaja zaradi nove zakonodaje. Ministrstvo za šolstvo in šport bo le v primeru usklajenih šolskih okolišev odobrilo nove investicije v šolstvu. Uskladitev šolskih okolišev je potrebna tudi med občinama Ajdovščina in Vipava, saj občinske meje niso enake mejam šolskih okolišev. Problem je predvsem v podružnični šoli Budanje, ki je v občini Ajdovščina, toda v šolskem okolišu matične šole Vipava. Občina Ajdovščina s spremembo odloka vključuje Budanje v šolski okoliš matične šole Ajdovščina. Stvar dogovora med občinama oz. odločitev občinskih svetov pa bo tista, ki bo vplivala na to, kam bodo učenci višjih razredov iz Budanj hodili v šolo v prihodnjem šolskem letu.

5. Program javnih del

Javna dela se izvajajo v okviru aktivne politike zaposlovanja brezposelnih oseb, njihov cilj pa je tudi spodbujanje razvoja lokalnih skupnosti (občin) in sicer z opravljanjem neprofitnih del in storitev, ki jih ni mogoče izvajati kot redno dejavnost, so pa v občini potrebna. V skladu s cilji Zavoda RS za zaposlovanje in potrebami občine Vipava, je občinska uprava pripravila program javnih del, občinski svet pa je te usmeritve potrdil. V javna dela je trenutno vključenih 10 brezposelnih oseb na področjih: knjižničarstvo (2), izobraževanje (2), socialno varstvo (2), občinska uprava (1), preventivno varstvo živali (1), turizem (1), urejanje in vzdrževanje (1). Predvideni so še programi z okoljevarstvenega področja (vzdrževanje zelenic, parkov, javnih površin, sanacija odlagališč odpadkov).

6. Statut občine Vipava, Poslovniki ter Odlok o organizaciji in delovnem področju občinske uprave

Zakon o lokalni samoupravi (ZLS) je s spremembami in dopolnitvami, ki so stopile v veljavo 18. novembra 1998, posegel na več področij delovanja občine in njenih organov. Zakon ukinja funkcijo predsednika občinskega sveta. Seje občinskega sveta sklicuje, vodi in določa dnevni red, župan. Občina mora imeti vsaj enega podžupana. Tajnik občine ni več občinski funkcionar. Zakon podrobneje določa način ustanavljanja in delovanje ožjih delov občine. Za nadzorstvo nad izvajanjem občinskih predpisov predvideva ustanovitev občinske inšpekcijske službe.

Ker bi z obsežnimi spremembami akti postali nepregledni, se je občinski svet odločil, da sprejme nova besedila statuta, poslovnika in odloka o organizaciji občinske uprave, ter stare razveljavi. Na tej seji je svet obravnaval osnutke novih aktov.

7. Sprejeli so Spremembe pravilnika o plačah občinskih funkcionarjev, nagradah članov delovnih teles občinskega sveta in članov drugih občinskih organov ter o povračilu stroškov.

Z novimi, med pristojnimi ministrstvi usklajenimi navodili, se izplačuje delo občinskih funkcionarjev na osnovi mandatnih pogodb. Zato se je pravilnik v tem delu spremenil, občinski svet pa se je z večino glasov odločil tudi za spremembo višine dela plače za delo

člana sveta in članov delovnih teles. Višina plače občinskih funkcionarjev (podžupana, članov sveta) je odvisna od plače župana, ki je najvišje vrednotena funkcija v občini. Plača župana (plača in funkcijski dodatek) je določena z zakonom, glede na skupino, v katero je uvrščena posamezna občina. Občina Vipava je uvrščena v 5. skupino in plača njenega župana bi bila bruto 482.000 SIT, če bi funkcijo opravljal poklicno; ker pa župan funkcijo opravlja nepoklicno, mu pripada 50% tega zneska, to je 241.000 bruto mesečno.

Plača podžupana se po ZLS oblikuje v višini največ 80% plače župana, plača članov sveta pa največ do višine 15% plače župana. Občinski svet je s pravilnikom določil, da plača podžupana znaša največ do 40% plače župana, plača člana sveta pa največ do 15% plače župana. V največ taki višini se plača oblikuje, kadar podžupan ali člani sveta opravljajo vse funkcije po merilih in kriterijih iz Pravilnika. Ker pa običajno delo člana sveta mesečno obsega večinoma le pripravo (poglabljanje v vsebino gradiva, posvetovanje na ravni stranke ali KS, sprejemanje pobud občanov) in udeležbo na seji, bo član sveta za to delo prejel 30% možnega zneska, kar bo približno 23.800 SIT bruto ali 18.500 SIT neto. Če član sveta v posameznem mesecu ne opravi nobenega dela iz funkcije, mu za ta mesec plača ne pripada.

Člani delovnih teles sveta bodo za pripravo in udeležbo na seji prejeli približno 2.800 SIT neto.

*Vida Babič,
za občinsko upravo*

IZGRADNJA NADSTREŠNICE ZA ZAŠČITO SARKOFAGOV NA VIPAVSKEM POKOPALIŠČU

Občina Vipava je že nekaj let vztrajno iskala rešitev za zavarovanje sarkofagov, teh izjemnih kulturnih spomenikov. Razgovori o zaščiti le-teh so intenzivno tekli od leta 1996 dalje, saj smo se zavedali kritičnosti ocen, ki so jih izrekli egiptologi in Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine. Ugotovili so, da so se sarkofagi v Vipavi zaradi vremenskih razmer poškodovani v 150 letih bolj kot prej v 4300 letih. Zato je začela občina intenzivno iskati rešitev za zaščito sarkofagov. Leta 1998 nam je Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za finance v ta namen dodelilo denarna sredstva, za kar se jim moramo na tem mestu posebej zahvaliti. Seveda je občina Vipava v proračunu za leto 1998 tudi zagotovila ustrezen del finančnih sredstev. Z rešitvijo finančnih problemov smo v mesecu avgustu 1998 začeli urejati vso potrebno tehnično dokumentacijo, odkupili zemljišče in objavili razpis del najboljšemu ponudniku. Veliko pozornost smo posvetili oblikovanju in arhitektonski rešitvi videza nadstrešnice za zaščito sarkofagov. Vedeti namreč moramo, da je bila desno in levo od sarkofagov prostorska omejitev pa tudi Mayerjeva kapela je močno vplivala na arhitektonsko oblikovanje nadstrešnice. Po večkratnem usklajevanju smo se odločili za rešitev, ki je danes pred nami. Projekt je nato obdelal in izdelal načrt dipl. ing. arhitekture Vladimir Slamič iz podjetja CASTRUM d.o.o. Ajdovščina v soglasju z občino Vipava, Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine in družino Hrovatin. Vsa dela, ki so bila predvidena v projektni dokumentaciji, so skoraj v celoti končana. Ostaja le še dokončna izvedba strehe in restavratorska dela na sarkofagih. Ta dela bodo obsegala čiščenje sarkofagov in sanacijo poškodb na zunanjih površinah ter primerno zaščito s posebnimi premazi. Dela bo izvajal restavratorski center iz Ljubljane. Predvidevamo, da bodo vsa dela končana do konca meseca aprila 1999. Vrednost del, ki smo jih ocenili oktobra 1998 in jih objavili v javnem razpisu, znaša 7 mio SIT. Računamo, da končna cena ne bo presegla navedenega zneska.

O vitezu Antonu pl. Lavrinu, diplomatu in zbiralcu starin v Egiptu smo pisali leta 1994 v 29. številki VG.

Pripravil Pavel Perhavec

POLICIJA SVETUJE!

NAKUP AVTOMOBILA JE VELIKA INVESTICIJA

Pozanimajte se, pri kom kupujete in vztrajajte pri natančnem pregledu dokumentov in vozila. Nikar ne hitite!

Številne tatvine avtomobilov in njihovih delov, vlomi, prodaja ukradenih vozil na avtomobilskih sejmih ali preko časopisnih oglasov, brez ustrezne ali s ponarejeno dokumentacijo. Vse to so razlogi, zaradi katerih smo se odločili, da vas opozorimo na nevarnosti, ki se lahko pripetijo v zvezi s tem.

...če kupujete ali prodajate vozilo:

- Novo vozilo je najvarneje kupiti pri uglednem podjetju s tradicijo. Ne kupujte avtomobila na leasing pri podjetjih dvomljivega slovesa. Preden se odločite, se izčrpno pozanimajte.
- Pri nakupu rabljenega vozila bodite še posebej pozorni:
 - če kdo prodaja novejšo vozilo, prodajalec pa je že drugi ali tretji lastnik
 - če se prodajalec predstavlja kot posrednik, ki vozilo prodaja za prijatelja ali sorodnika
 - če prodajalec nima zavarovalne police, kupončka, zelene karte, prometnega dovoljenja, servisne knjižice, kodne številke avtoradia ali osebne izkaznice, pri tem pa se izgovarja, da je navedeno pozabil.
- Goljufi se pogosto predstavljajo s ponarejenimi osebnimi izkaznicami oziroma so ponarejene listine o izvoru vozila, zato si te dokumente natančno oglejte. Prometno dovoljenje je lahko originalno, vendar so posamezni podatki izbrisani in namesto njih vpisani lažni. Ti so pogosto nečitljivi, sprani ali delno zbrisani. Tudi žigi so običajno nečitljivi in zamazani.
- Bodite pozorni na registrske tablice. Te so lahko neveljavne, ukradene ali ponarejene. Ne pozabite preveriti tudi številke šasije in motorja. Poglejte, ali je na vozilo pritrjena evidenčna ploščica, na kateri je tudi številka karoserije in ali je na mestih, kjer je v karoserijo vsekana številka, nanešen svež sloj barve.
- Pri nakupu rabljenega vozila obvezno zahtevajte tudi rezervne ključe.
- Ko vozilo prodajate, bodite obvezno prisotni pri testni vožnji. Bodite pozorni na ponarejen denar in ponarejene dokumente. Zahtevajte takojšnji prepis vozila oziroma zadržanje registerskih tablic in prometnega dovoljenja za odjavo vozila.

OBVARUJTE AVTO

Če vam ukradejo avto, ga morda nikoli ne dobite nazaj. Vgradite alarmno napravo, dodatne ključavnice...

Svetujemo vam:

- vgravirajte identifikacijsko številko na vse steklene površine v vozilu. Tatovi ne marajo označenih vozil;
- kontaktni ključ vzemite iz ključavnice tudi, če je avtomobil v vaši garaži;
- dobra zaščita za draga kolesa so matice (vijaki, ki se zaklepajo);
- pokrov na rezervoarju za gorivo dodatno zavarujte in zaklenite. Če opazite, da je namerno poškodovan, ga takoj zamenjajte in obvestite policijo;
- razmislite o nakupu dodatne naprave za zaklepanje ali blokado menjalnika, volana in nožne zavore;
- elektronska blokada vžiga motorja je vedno dobrodošla. Priporočljivo je, da v svoje vozilo vgradite alarmno napravo proti tatvini in vlomu, ki jo ob zapuščanju vozila vključite;

- zaščitite avtoradio. Poskrbite za enostavno montažo, ki omogoča, da radio vedno, ko zapuščamo avto, vzamemo s seboj. Povežite ga z alarmnim sistemom, uveljavljajo se tudi druge oblike zaščite (kodirane kartice, brez katerih radia ni možno vključiti ipd.);
- popolnega varovanja ni, zato vam svetujemo, da pomislite na kasko zavarovanje vašega vozila.

ZAKLEPAJTE AVTOMOBILE

Zapirajte okna in zaklepajte vrata avtomobila. Vrednejši predmeti v avtomobilu pritegnejo tatove in vlomilce!

Tatvine avtomobilov, vlomi vanje in odvzemi so pogosta kazniva dejanja. V Sloveniji letno izgine preko 1.400 vozil. Le četrtino ukradenih vozil uspe policiji izslediti. Večina avtomobilov je v Sloveniji ukradenih med 23. uro zvečer in 5. uro zjutraj. Precej ukradenih vozil tatovi takoj spravijo čez mejo v tujino ali pa jih nekaj časa skrivajo v kakšni garaži ter jih, ko najdejo kupca, odpeljejo iz države. So tudi primeri, ko ukradena vozila razstavijo in jih po delih prodajo doma.

Za tatove so najbolj zanimivi volkswagni in renaulti, bistveno pa ne zaostajajo tudi mercedesi, BMW-ji, audiiji, opeli in druge znamke. Avtomobil je možno nasilno dokaj enostavno odpreti brez večjega napora. Policijska statistika ugotavlja, da redko izginejo vozila, v katerih so vgrajene alarmne naprave.

Svetujemo vam:

- ne parkirajte na slabo razsvetljenih ulicah in parkirnih prostorih;
- kadar zapuščate svoje vozilo, izlecite ključ iz kontaktne ključavnice, zavrtite volan, da ključavnica zaskoči, zaklenite vozilo, zaprite vsa okna in vrata, ne pozabite na prtljažnik;
- torbic, kovčkov, plaščev in drugih vrednejših predmetov nikoli ne puščajte na policah, sedežih ali vidnih mestih v avtomobilu. Vzemite jih s seboj ali jih zaklenite v prtljažnik;
- ne puščajte zlatnine, denarnic, gotovine, plačilnih kartic, čekov ali drugih vrednejših papirjev v predalih avtomobila;
- v avtomobilu ne puščajte dokumentov o vozilu (prometno dovoljenje, zelena karta, servisna knjižica) in svojih osebnih dokumentov;

IZPIŠITE ŠTEVILKE KOLES

Če ga najdemo, ga boste le tako dobili nazaj. Kupite kvalitetno ključavnico in verigo ter ga **VEDNO** priklepajte.

VAROVANJE KOLES

Tatvine koles so dokaj pogosto kaznivo dejanje. V Sloveniji je ukradenih oziroma prijavljeno pogrešanih letno okoli 2.000 koles. Zato je zelo pomembno preventivno obnašanje njihovih lastnikov in uporabnikov. Ko prijavite krajo, oškodovanci običajno vedo povedati le znamko in barvo kolesa, drugih podatkov pa ne, kar med drugim otežuje delo policiji pri raziskovanju teh dejanj.

Svetujemo vam:

- kolo, ki dalj časa ni v uporabi, hranite v zaklenjenem prostoru;
- če morate kolo pustiti na prostem, naj bo prostor obljuden in dobro razsvetljen;
- zaklenite ga z dobro ključavnico ali še bolje, priklenite ga k ograji (za okvir kolesa in eno od koles hkrati);
- zapišite si podatke o kolesu, če ta nima serijske številke, si jo dajte vgravirati.

Besedilo posredovala Policijska postaja Ajdovščina

Iz OŠ

GLASBENO - LITERARNI VEČER OB 70-LETNICI SMRTI DRAGA BAJCA

Osnovna šola v Vipavi, poimenovana po domačinu, domoljubu, pesniku, tigrovcu Dragu Bajcu, je 15. januarja v avli šole pripravila ob 70-letnici njegove smrti glasbeno - literarni večer.

Lik Draga Bajca je v govoru osvetlila gospa Magda Rodman. 20 let je minilo od odkritja doprsnega kipa pred šolo, vgradnje spominske plošče na rojstni hiši in izida njegove pesniške zbirke *Drevo sem*.

Učiteljici Marija Ceket in Suzana Ipavec sta oblikovali bogat prikaz iz njegovega življenja in dela že 24. oktobra 1998; v učnem programu učencev šole pa se vsako leto nameni vsaj eno pedagoško uro spoznavanju Draga Bajca.

Večer je izzvenel v predstavitvi Bajčevih pesmi, recital pa je popestril še tamburaški zbor pod vodstvom Vlaste Lokar - Lavrenčič in MPZ pod vodstvom Zvonke Starc.

Druženje ob Bajčevi obletnici je sprožilo tudi idejo, da bi ob stoletnici rojstva Draga Bajca, leta 2004, izšla njegova monografija in ponatis njegove pesniške zbirke.

*prof. Ljudmila Kovač,
ravnateljica*

Objavljamo nekaj misli iz govora gospe *Magde Rodman*.

Spomin na 70. obletnico smrti Draga Bajca, pesnika, narodnega buditelja in člana tajne organizacije TIGR, ni tako nepomembna zadeva, kot bi utegnil kdo misliti v dobi potrošniške miselnosti, poplavi certifikatov in delnic. Tudi danes potrebuje vsak narod svoje ideale, da laže obstane in preživi. Drago Bajec je bil velik ideal, ki je združeval skupaj s sotovariši hotenje primorskega ljudstva v času fašizma. Prav po odnosu do takih vzornikov se meri narodova zavest. Spomin na Draga in na vse njegove sodelavce tigrovce, nam je danes še kako potreben, saj nam slovenska beseda in zemlja nista več sveti, zato nam doma umira duh slovenstva.

Čas pred vstopom v Evropo terja od nas vseh, tako družin kot izobraževalnih ustanov, poglobljeno vzgojo o lastnem narodu, njegovi veličini in borbi za obstoj. Le tako se bodo naši otroci razvili v "košata drevesa, ki zarasla so se v logu sredi skal in trat."

To so sporočila tigrovskih dreves za današnji čas, med njimi je rastel in se vkoreninil tudi Drago.

ŠTUDIJSKA SKUPINA ZA STARŠE LETOS V VIPAVI

Medobčinska ZPM s sedežem v Ajdovščini je v sodelovanju z Osnovno šolo Draga Bajca Vipava pripravila študijski krožek za starše pod naslovom *Starševstvo in naš čas*. Delovanje tega krožka je odobril in omogočil Andragoški center Slovenije.

V študijskem krožku so sodelovali starši otrok šestih razredov. Z delom so začeli že oktobra.

Namen izobraževanja v študijskem krožku je bil:

- da pomagamo staršem pridobiti najnovejša znanja o vzgoji, ki naj omogoča otrokom utrditi občutek lastne vrednosti in samospoštovanja, razviti odgovornost za svoja dejanja in sposobnost, da znajo v sebi poiskati zadovoljstvo, občutek sreče in moči;
- da starši spoznajo sodobne načine medsebojnega sporazumevanja in vzpostavljanja dobrih medsebojnih odnosov, posebno v družini;

Članice krožka smo se dobivale enkrat tedensko v prijetnem druženju približno po dve uri. Znanje smo črpale iz različnih knjig. Vedele smo, da si tudi drugi starši prizadevajo na različne načine priti do sodobnih informacij o vzgoji, zato smo sklenile, da ob slovenskem kulturnem prazniku, 8. februarju, pripravimo razstavo knjig z vzgojno vsebino oziroma knjig, ki jih je po našem mnenju vredno prebrati.

Tako je 5. februarja ob 18. uri v osnovni šoli Vipava tekla proslava v čast kulturnemu prazniku, na kateri smo članice študijskega krožka v obliki recitala in glasbene spremljave predstavile svoje delo in predvsem znanje. Prireditev so popestrili učenci Glasbene šole iz Ajdovščine in učenci Osnovne šole Vipava.

Po končani proslavi smo odprli razstavo knjig. Večina pomembnih knjig je ostalo razstavljenih še ves mesec.

Članice študijskega krožka ocenjujemo, da je bilo naše delo uspešno. K temu je pripomogla zavzetost in vztrajnost udeleženk, ki so kljub mnogim domačim in službenim obveznostim pridno sodelovale.

Prav tako nas je pri našem delu od začetka do konca spodbujala in podpirala ravnateljica osnovne šole Draga Bajca Vipava gospa Ljudmila Kovač. Iskreno se ji zahvaljujemo. Pri organiziranju sta nam pomagali tudi šolska psihologinja in pedagoginja gospa Suzana Ipavec, in oba pomočnika ravnateljice. Vsem se zahvaljujemo.

Za to šolsko leto je delo končano. V prihodnjem pa vabimo k sodelovanju.

*prof. Jana Bolčina,
vodja študijskega krožka*

OBISK PEDIATRIČNEGA ODDELKA BOLNIŠNICE ŠEMPETER

Pisal se je torek, 2. februarja 1999. Nekaj učencev (predstavniki sedmih in osmih razredov) se nas je zbralo pred šolo z namenom, da bi dokončali akcijo za otroke, ki jim ni tako lepo kot nam in morajo biti v bolnišnici.

Vse skupaj se je začelo že veliko prej. Že na prvem sestanku šolske skupnosti učencev na začetku šolskega leta. Takrat smo se predstavniki oddelkov na matični šoli odločili, da bomo, tako kot vsako leto, izvedli humanitarno akcijo. Tokrat smo organizirali srečelov. Že v začetku decembra smo učenci s pisnimi priporočili šole obiskali trgovce in delovne organizacije v naši okolici in tako dobili kar precej dobitkov.

Kot vsako leto smo imeli na zadnji decemberski šolski dan na naši šoli kulturni dan, in takrat smo tudi prodajali srečke in razdelili dobitke.

Prodali smo 404 srečke po 50 SIT in tako zbrali 20.200 SIT. Ta denar smo torej namenili otroškemu oddelku bolnišnice Šempeter. Ni veliko, ampak je podarjeno iz srca. To je naše delo in v to je bil vložen naš trud. S tem majhnim prispevkom smo želeli polepšati dan otrokom v bolnišnici.

Najprej smo se jim predstavili s kratkim programom, ki smo ga pripravili učenci. Začetno temo je z igranjem na kitaro pregnal Jani, za njim se je otrokom predstavila naša mlada violinistka Karolina, za konec pa je na harmoniko zaigral še Marko.

Po naši predstavi pa so nam oni pokazali, kaj so kupili z denarjem, ki smo ga bolnišnici (naša šola in še 76 drugih) podarili lansko leto. Kupili so novo ogrevano ležišče za novorojenčke, lučko za obsevanje dojenčkov z zlatenico ter aparat za nadzorovanje delovanja srca in pljuč.

Po tem ogledu nas je začel čas preganjati, in morali smo se posloviti in odriniti proti Vipavi. Če bi lahko ostala še eno leto na tej šoli, bi se zopet odločila za sodelovanje v taki akciji. Žal, to ni mogoče. Upam pa, da bodo podobne stvari počele generacije, ki prihajajo za nami.

Eva Tomaševič, 8.b

TEKMOVALI SO MLADI TEHNIKI

V četrtek, 11. marca, je v Centru za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka v Vipavi potekalo 7. tekmovanje mladih tehnikov osnovnih šol s prilagojenim programom Primorske regije. Udeležile so se ga ekipe iz Tolmina, Nove Gorice, Ajdovščine, Idrije, Postojne, Planine, Strunjana in našega zavoda. Letošnje geslo je bilo: "Delo je ustvarilo

človeka in mi radi delamo!"

Tekmovanje po pravilniku Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije obsega štiri discipline: obdelavo papirja, tekstila ali usnja, lesa in kovin. Težimo k čim manjši strojni obdelavi in zato k večjemu razvijanju ročnih spretnosti.

Med sodelujočimi šolami in zavodi strokovni tim učiteljev tehnične vzgoje izbere nosilce za posamezno disciplino, ki pripravijo material v grobem razrezu, šablone, orodja in pripomočke ter navodila za tekmovalce. Kaj bodo delali, tekmovalci izvejo šele na začetku tekmovanja, ki traja dve šolski uri. Tričlanska ocenjevalna komisija učiteljev za vsako disciplino posebej nadzoruje potek dela, priskoči pa tudi na pomoč učencem, ki se jim pri delu zatakne.

Ocenjujemo kakovost izdelave, estetski videz, samostojnost, ustvarjalnost ter varnost pri delu. Glede na zbrano število točk učenci prejmejo zlato, srebrno ali bronasto priznanje. Prvo- in drugouvrščeni v vsaki disciplini se uvrstita na državno tekmovanje.

Letos so komisije podelile kar petnajst zlatih priznanj, srebrno ali bronasto pa dobijo vsi tekmovalci.

Vse šole na tekmovanju pripravijo tudi razstave, komisija izdelke oceni in izbere najboljše za razstavo na državnem tekmovanju.

Na vsakem tekmovanju se vsaj ena šola predstavi s takoimenovano spremljajočo dejavnostjo, v kateri prikaže delo tehničnega krožka. Videli smo že ročno izdelavo papirja, klekljanje, marmorno barvanje pirhov, barvanje svile, izdelavo barvnega nakita iz Fimo mase, barvanje stekla, izdelavo rož iz krep papirja. Letos je pod vodstvom gospe Tatjane Pregelj iz vipavskega Centra potekala demonstracija izdelave mozaika iz koščkov barvnega stekla. Iz navadnega kozarca za vlaganje je nastala čudovita vaza.

Enak pomen kot tekmovalnosti, dajemo družabnemu delu srečanja po načelu: koristno s prijetnim. Po uradnem delu tekmovanja (med ocenjevanjem, pisanjem poročil in priznanj, pospravljanju prostorov) se vedno najde čas za prijeten klepet, ples in družabne igre, sklepanja novih prijateljstev. Vsako leto pa si ogledamo tudi kakšno znamenitost ali proizvodni obrat v kraju gostitelja. V Strunjanu smo se peljali z ladjo do Pirana, v Postojni smo si ogledali Postojnsko jamo, v Idriji Antonijev rov rudnika, v Ajdovščini tekstilno tovarno, v Vipavi pa Joviland. Posladkali smo se z novim proizvodom Dr. Joc. Komentarji učencev pa so bili prav zanimivi: "Drugo leto pridemo spet k vam, če nas popeljete v mlekarno!" Ali: "Le kako lahko tako velik kolut sira plava po vodi?" in "Povsod je tako čisto!" Navdušenje, ki pove, da tudi dobro opazujemo. Hvala Jovilandu za gostoljubnost in prisrčen sprejem.

Da naša tekmovanja niso več tako neznana, so nam med snemanjem povedali tudi novinarji TV Primorke in TV Vitel. Obvestila o tekmovanju in rezultate so objavili radio Nova,

radio Koper in radio Robin, tekmovanje so najavile tudi Primorske novice. Medijem se lepo zahvaljujemo. Za učence in mentorje je to še ena spodbuda za nadaljnje delo.

Kljub manjšim ročnim sposobnostim otrok našega Centra v primerjavi z ostalimi šolami, se takih tekmovanj vsako leto udeležujemo in dosegamo uspehe in priznanja:

- bronasta diploma za razstavo izdelkov iz usnja

na državnem tekmovanju 97

- prvo mesto v disciplini obdelava tekstila na regijskem tekmovanju v Idriji 98 za Selvedino Veladić

- prvo mesto za razstavo na regijskem tekmovanju v Strunjanu 95

- drugo mesto v disciplini obdelave usnja na regijskem tekmovanju v Ajdovščini za Slavka Kovača

- štiri tretja mesta z regijskih tekmovanj.

Vasilij Starc

CUIO VIPAVA - DOBITNIK PLAKETE SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE

V CUIO Vipava smo letos praznovali 10-letnico delovanja šolskega športnega društva, v katerega je vključenih 30 otrok, za njihovo redno vadbo pa skrbijo trije specialni pedagogi v povezavi s fizioterapevti.

Športnerekreativne dejavnosti so otrokom v zabavo in veselje, s pomočjo njih pa se tudi učijo ne samo športnih pravil in tehnik, temveč tudi drugih veščin, ki jih prinašajo treningi in tekmovanja.

Športno življenje prinaša skrb za zdravje in telesni razvoj, privajanje na nova socialna okolja, spoznavanje vrstnikov iz drugih ustanov in vrstnikov brez motenj, navajanje na vztrajnost, strpnost, oblikovanje novega odnosa do zmage in poraza in... še veliko stvari bi lahko našteali.

Vsa ta znanja pozitivno vplivajo na razvoj osebnosti in izboljšujejo kvaliteto življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Šport sam po sebi ne bi bil zanimiv brez športnih tekmovanj. Odličen tekmovalni sistem in s tem možnost vključevanja naših gojencev - otrok s cerebralno paralizo, je razvila Specialna olimpiada. Specialna olimpiada je športno-socialno-kulturni program, katerega poslanstvo je:

- zagotoviti celotno športno vadbo
- dati kontinuirane možnosti za razvoj sposobnosti
- dati izkušnjo za povezovanje in druženje

Slavko Kovač, član letošnje reprezentance

Iztok Gubanc, košarka

elementi košarke, balinanje, plavanje, alpsko smučanje, tek na smučeh. Udeležujemo se regijskih državnih iger, turnirjev, bili pa smo že tudi organizatorji regijskih in državnih iger. Naši gojenci so bili člani ekip, ki so zastopale Slovenijo na svetovnih in mednarodnih igrah, in sicer:

- Madžarska: atletski turnir, 1997
- Črna na Koroškem: turnir v smučarskih tekih, 1995
- Schladming: svetovne zimske igre, 1993
- Toronto: svetovne zimske igre, 1997

Povsod smo dosegli dobre rezultate in dobili medalje. Naši uspehi so plod sistematičnega dela in seveda tudi volje otrok, ki si želijo pokazati, da tudi oni veliko zmorejo.

Letos je naš Center prejel plaketo Specialne olimpiade Slovenije. To priznanje podeljuje Komisija za priznanja ustanovam za dolgoletno in uspešno delo

Smučanje na Pohorju

in bistven prispevek k razvoju in povečanju ugleda Specialne olimpiade. Ponosni smo tudi na uvrstitev našega gojenca Slavka Kovača, ki se bo kot član reprezentance v juniju 1999 udeležil Svetovnih letnih iger v ZDA, Severna Carolina. Tekmoval bo v kolesarstvu.

Seveda že vseskozi trdo trenira, čakajo pa ga še priprave skupaj z ostalimi člani ekipe. Tudi sicer nas v letošnjem letu čaka še veliko tekmovanj in še več treningov. V marcu bomo organizirali lokalne igre iz košarke z Osnovno šolo Kozara iz Nove Gorice.

O ostalih dogodkih bomo še poročali.

Ob tej priložnosti se iskreno zahvaljujem vsem, ko nas finančno in drugače podpirajo.

Tanja Princes

OTVORITEV DRUŠTVENIH PROSTOROV VIPAVSKIH UPOKOJENCEV

Društvo upokojencev Ajdovščina - Vipava šteje okrog 2.000 članov in je verjetno največje društvo na Gornjem Vipavskem. V tako velikih društvih so stroški vodenja knjigovodstva, blagajne in tajništva sicer nižji, je pa težje organizirati društveno življenje, oziroma

Predsednica vipavskih upokojencev Vida Bajec govori ob otvoritvi

na športnem področju. Pohvaliti moramo predvsem kegljače, ki imajo v svojih vrstah dvakratno državno prvakinja Sonjo Marc iz Vipave.

Pri našem delu smo zelo pogrešali društveni prostor, ki smo ga načrtovali in iskali vse od ustanovitve pododbora. Končno smo v lanskem letu našli razumevanje pri naši občini. V desetletni najem nam je dala nedokončan prostor v velikosti manjše dvorane (cca. 75 m²) s sanitarijami pod pogojem, da ga sami dogradimo in opremimo. Prostor je v pritličju nove zgradbe za Pošto Vipava.

Kljub visoki predračunski vsoti, okrog 2 milijona SIT, se je pododbor pod vodstvom naše zelo aktivne predsednice Vide Bajec z veliko vnemo lotil dela. S prihranki od naših prireditelj, prostovoljnimi prispevki naših članov in s prostovoljnim delom, nam je v letošnjem januarju uspelo dokončati in za silo opremiti prostor. Pri prostovoljnem delu so se izkazali predvsem nekateri naši člani, ki so bili vedno na razpolago, dva celo s traktorji.

Pri dograjevanju in opremljanju so nam pomagali tudi domači obrtniki in podjetja ter nekatere ustanove: Elektro Gorica, Elektro Skapin, Tekstina Ajdovščina, Mlinotest Ajdovščina, občina Vipava, zdravstveni dom Ajdovščina, Zavod za invalidno mladino Vipava in osnovna šola Vipava. Slednji so prispevali rabljeno opremo. Prisrčna hvala vsem.

Pohvaliti moramo tudi predsednika našega društva Staneta Zorča za njegovo moralno in organizacijsko podporo, tako pri delu

pritegniti vse članstvo. Zato smo v Vipavi že pred desetimi leti ustanovili svoj pododbor, ki je dokaj uspešno razgibal društveno dejavnost v samem kraju, kakor tudi v širši okolici. Na ožjem področju pododbora, to je Vipave, Gradišča in Zemona, imamo 210 članov, s člani cele občine pa nas je 550.

Delo pododbora je bilo usmerjeno predvsem v prirejanje novoletnih srečanj, skupinskih letovanj, izletov, predavanj in širjenju članstva. Naši člani so se pridno udeleževali tudi tistih aktivnosti, ki jih je organiziral odbor matičnega društva, posebno

Gradiške pevke so popestrile otvoritveno slovesnost

pododbora, kot pri ureditvi društvenega prostora.

V soboto, 30.1.1999 smo končno dočakali otvoritev društvenega prostora. Po otvoritvenem govoru predsednice pododbora je spregovoril tudi župan občine gospod Ivan Princes. Pohvalil je delo pododbora, predvsem pa velik prispevek naših članov k ureditvi prostora ter obljubil pomoč tudi v bodoče.

Na otvoritvi so nam zapele naše članice - gradiške pevke (z Gradišča pri Vipavi) nekaj pesmi, ki jih je spisala njihova voditeljica Jožka Uršič. Duhovita besedila in prelepi narodni napevi so prispevali k veselemu razpoloženju. Ob zakuski in glasbi (kasetni) smo zaključili naš veliki dogodek.

V društvenem prostoru nameravamo razvijati razne dejavnosti. Poleg sestankov in občasnih družabnih srečanj bomo organizirali predavanja, razne krožke, telovadbo, pevske vaje itd. Nekatero dejavnosti že potekajo: igranje šaha, pikado in rekreativna telovadba. Želimo, da se čimveč upokojencev vključi v omenjene dejavnosti, ki bi jim sčasoma dodajali še nove. Skratka, nova dvoranica naj postane središče društvenega in družabnega življenja vseh starejših občanov na našem koncu doline.

Novi pododbor, ki ga bomo v kratkem izvolili, čaka še ureditev zunanosti oziroma dvorišča ter dokončna oprema prostora.

Ob tej priliki se, kot vsako leto, zahvaljujemo vsem dobrotnikom, ki so prispevali svoje izdelke za naš novoletni srečelov. Enaka zahvala velja pekarni Črnič, Ježku iz Lokavca in trgovini Cajna iz Vipave za obogatitev zakuske ob otvoritvi društvenega prostora.

Silva Vehovar

Objavljamo besedilo ene izmed pesmi Jožke Uršičeve:

KJE SO TISTI FANTIČI

*Kje so tisti fantiči, k' so včasih bili,
k' so vriskali, peli nam sredi noči?
Nič več se ne sliši domači napev,
ki ga človek slovenski vsa leta je pel.*

*Domača bo pesem v pozabo nam šla
in srečen je tisi, ki še danes jo zna.
Le psički se oglašajo sredi noči,
domačega petja slišati ni.*

*Kar nas mati je učila, ne pozabimo nikdar,
da Slovenec je pevec,
naj bo mlad ali star.*

* * *

PRIMORSKA JE PELA V VIPAVI

Tudi sam se sprašujem: je zborovska revija Primorska poje še praznik? Ima tudi danes še opravičilo?

In si tudi po premisleku odgovarjam: Zagotovo! Praznik okrog 3500 primorskih pevcev in tudi vseh tistih, ki jim ni vseeno, kakšna je kulturna podoba Slovencev ob zahodni državni meji in tudi onkraj nje.

Med Slovenci in tudi precej širše ni veliko ljubiteljskih kulturnih manifestacij, ki bi svojo živost in nepogrešljivost obdržale skozi 30 let. Začelo se je leta 1970, ko je skupinica zborovskih zanesenjakov na obeh straneh meje z Italijo želela dati novega zagona bogati primorski zborovski tradiciji (ta sega v sredino prejšnjega stoletja), tej najbolj množični

obliki zadovoljevanja kulturnih (in nič manj narodnoohranitvenih) potreb. Kulturni dejavnosti, ki je bila po drugi vojni hudo osiromašena. Cilji, ki so si jih pobudniki postavili, so bili jasni (in nič manj samozavestno drzni): povezati pojoče Primorce na obeh straneh meje, vzpodbujati nastanek novih skupin in z raznovrstnimi "pritiski" vzpodbujati pevske zборе k sodobnejšemu repertoarju in višjim, kvalitetnejšim ciljem.

Že uspeh prve revije je bil za organizatorje velik dosežek: vabilu na sodelovanje se je odzvelo skoraj 50 zborov. Malokdo pa je pričakoval, da bo to število iz leta v leto raslo, da bo 30 let pozneje na reviji Primorska poje zapelo presenetljivih 170 zborov.

Danes si je težko predstavljati, da je bilo v 70-tih letih vsaj nenavadno, če že ne pogumno, organizirati tako množično kulturno prireditve, ki je zavestno brisala državno mejo. Pa je tako res bilo! Ne samo pred 30 leti, tudi danes ni veliko dejanj, ki bi v taki širini gradila enotni slovenski kulturni prostor.

Tudi tretji, morda najvažnejši cilj so organizatorji revije dosegli: primorsko zborovsko petje se je tudi s svojo kakovostjo in pravimi umetniškimi dosežki uveljavilo ne samo v slovenskem, ampak v mnogo širšem prostoru: številni primorski zbori segajo po najvišjih mestih na državnih in tudi mednarodnih zborovskih tekmovanjih. Vem sicer, da je za vrhunske dosežke potrebno marsikaj, na kar Primorska poje ne vpliva. Vem pa tudi, da najvišja drevesa redkokdaj zrastejo na čistini.

In da bo slika revije Primorska poje še bolj plastična, dodajam še nekaj podatkov, ki so že vsak zase dovolj zgovorni. V 30-ih letih je bilo organiziranih 471 koncertov (od tega 146 v zamejstvu), tudi v tistih krajih, kjer so kulturne prireditve prej velika izjema kot pravilo; na revijah je sodelovalo 383 različnih pevskih zborov in skupin; na 3400 nastopih je bilo zapetih skoraj 15.000 pesmi. Pa bi takih presenetljivih podatkov lahko še našteval.

V tem okviru je treba videti tudi revijo Primorska poje v nedeljo, 7. marca v Vipavi. Žal okrnjeno za dva zbora, ki sta se zaradi "bolezni v ansamblu" morala nastopu odpovedati. Kljub temu je bil to lep zborovski popoldan, na katerem sta s svojim prepričljivim nastopom ogrela dlani poslušalcev predvsem oba zbora iz zamejstva - Oktet iz Saleža in Mešani zbor Rupa-Peč. Še ena potrditev, da kvalitetna slovenska pesem med zamejci v Italiji še polnokrvno živi.

Dvorana v Vipavi bi prav lahko sprejela še več Vipavcev. Vsem, ki so občepeli doma pred televizorjem ali kako drugače zapravili nedeljsko popoldne, je lahko žal za izgubljenim doživetjem. Prav te še posebej vabim prihodnjo pomlad na 31. revijo Primorska poje!

Klavdij Koloini

PODELITEV PRIZNANJ ZVESTIM DAROVALCEM KRVI

Območno združenje Rdečega križa Ajdovščina je v začetku decembra pripravilo tradicionalno proslavo, na kateri smo podelili priznanja našim zvestim krvodajalcem. Na letošnjem srečanju smo obeležili tudi 45. obletnico prostovoljnega, neplačanega in anonimnega krvodajalstva. 1953. leta je namreč organizacijo krvodajalskih akcij prevzel Rdeči križ. Z nenehnim razvijanjem krvodajalstva prispevamo k temu, da Slovenija sodi med države, ki pokrivajo svoje potrebe po krvi. Seveda pa je vse to uresničljivo le z veliko družino prostovoljnih krvodajalcev, ki darujejo največ kar lahko - to je del sebe. To so res izjemni ljudje, saj ne premišljajo, komu bo kri rešila življenje; njihovo edino plačilo je zavest, da so storili nekaj dobrega.

Kaj pomeni dobiti kri, ve le tisti, ki jo je že kdaj potreboval. Še vedno je nenadomestljiva, le človek jo lahko podari sočloveku. V njej je skritih nešteto iskric upanja zanje, ki jim kri vrne življenje. In naši krvodajalci so prižgali že veliko prav teh iskric upanja.

Ko damo kri, nikoli ne vemo, kdo bo njen prejemnik. Dajemo komurkoli, brez razlikovanja. To so gotovo vrednote, ki so Benjamina Krševana iz Brij vodile, da je v svojem življenju daroval kri že preko 60 krat. Gospod župan Kazimir Bavec mu je v droben znak zahvale podelil plaketo in priznanje.

Posebno darilo zavarovalniške hiše Slovenica na letošnjem srečanju je bilo podeljeno mnogokratnima krvodajalcema, zakoncema Anici in Klavdiju Makovec iz Vrtovč. Za njuno humanost se jima je zahvalil direktor zavarovalniške hiše Slovenica, gospod Dušan Ambrožič, tudi sam izjemen krvodajalec. Slovenica je tudi vsakoletni sponzor naših srečanj. Jubilejna priznanja RKS ob 45. obletnici krvodajalstva pa so prejeli:

- *Ivanka Marolt* iz Gaberij se je krvodajalskih akcij udeležila že več kot 60 krat in s tem izkazala svojo veliko humanost. Lahko ji rečemo kar rekorderka med našimi krvodajalkami. Ta dobra dejanja pa so za vzor prevzeli tudi njeni otroci.
- *Valentin Bratina* iz Podrage je dolgoletni aktivist Rdečega križa, ki predano opravlja svoje humano delo, poleg tega pa je tudi zvest krvodajalec, saj je do danes kri daroval že 63 krat. Njegov moto je že pred davnimi 35 leti postal: Reševal bom življenja s svojo krvjo.
- Tretji dobitnik pa je kar družina, in sicer so to *Kovačičevi* iz Otošč. Gospa Pavla je s svojimi tremi sinovi lahko svetel zgled vsem nam. Sama je bila krvodajalka, dokler ji je zdravje dopuščalo in je kri darovala kar 35 krat, svoje poslanstvo pa je znala in zmogla prenesti tudi na sinove: Branka, Jožeta in Stanislava. Kljub mladosti se lahko pohvalijo že s številnimi odvzemi. Še tesneje jih povezuje in združuje solidarnost in globoko občutje humanosti do sočloveka.

Krvodajalstvo je prav gotovo ena izmed najpomembnejših nalog Območnega združenja Rdečega križa. Poleg tega pa izvajamo še številne druge naloge in aktivnosti, s katerimi pripomoremo k dvigu kvalitete življenja občanov ajdovske in vipavske občine. Te dejavnosti so tudi sestavni del programa dela za leto 1999.

V okviru dela na področju preventive in zdravstvenovzgojne dejavnosti se vključujemo v akcije za omejevanje in preprečevanje vseh vrst zasvojenosti, izvajamo usposabljanje iz prve pomoči. V tem letu načrtujemo organizacijo tečajev laične nege bolnika na domu in zdravstvenovzgojnih predavanj za prebivalstvo vseh starostnih skupin po aktualnih temah (o preventivi rakavih obolenj, o sladkorni bolezni, o arterosklerozi...).

Pomembno področje je socialna dejavnost. Namenjena je ljudem, ki so se znašli v socialni stiski ali imajo druge težave in so potrebni pomoči. Obsega različne oblike konkretne materialne pomoči, in sicer v obliki prehrambenih izdelkov, toaletnih artiklov, oblačil, obutve, posteljnine. Preko sto družin ali posameznikov je v preteklem letu prejelo stalno ali občasno pomoč. Poleg tega smo v novoletnem času obiskali in obdarovali skoraj devetdeset bolnih, starih in osamljenih.

K našemu delu pa sodi tudi skrb za najnujnejše blagovne rezerve v depozu za primer naravnih in drugih nesreč ali vojne. Poleg tega nadaljujemo s prevzemanjem in zbiranjem humanitarne pomoči, ki jo darujejo posamezniki. Seveda zahteva vsak prevzem tudi sortiranje, razporejanje in pravilno hrambo prejetih dobrin. Zadovoljni smo, da se ljudje obračajo k nam po pomoč.

To je zelo kratek oris aktivnosti Območnega združenja Rdečega križa Ajdovščina. Trudimo se prispevati k lažšanju in preprečevanju socialnih stisk ljudi ter k boljši kvaliteti življenja občanov, zmanjševati izoliranost posameznih kategorij oseb in zapolniti vrzel na področju, ki ni profesionalno in strokovno, pa vendar neobhodno potrebno.

*Ajdovski župan Kazimir Bavec izroča priznanje
Valentinu Bratini*

*Maša Jež,
sekretarka OZ RK Ajdovščina*

TELOVADNO IN ZDRAVO DRUŽENJE

V lanskem letu sem se vpisala k telovadbi. Ker moram skrbeti za zdravje in lajšanje bolečin v hrbtenici, sem se tudi jaz odločila za ta korak. Kmalu, ko sem pri sebi opazila boljše počutje, sem za telovadbo navdušila tudi sosedovo Rožico Nusdorfer pa še Verico Ambrožič, Albino Jež in Ano Vidrih. Tudi one so zelo zadovoljne.

Srečevale smo se ob sredah zvečer na Gradišču. Naša prizadevna gospa Silva Vehovar nam je pokazala razne vaje. Da ne boste mislili, da je učila samo nas, tu smo se zbrali iz raznih okoliških vasi. Tako nas je včasih telovadilo tudi 26. Neglede na starost smo se lepo ujele in na koncu še kaj zapele.

Po novem letu pa smo sklenile, da bo telovadba tudi pri nas na Slapu v prostorih bivše osnovne šole. Upam, da bo tudi tu lepo.

V mojem in v imenu ostalih štirih v tem glasilu prav lepo pozdravljam vse telovadke, s kapitanom, gospo Silvo na čelu. Oprostite nam, če je bilo kdaj kaj narobe. Želim, da bi bile še naprej prijateljice, kot do sedaj.

Telovadni hura - naj za zdravje velja!

Karmen Smet Rondič

ZA DOM IN DRUŽINO

Društvo Hospic

*Ena ur'ca bo prišla
morebiti še nocoj,
ko nobeden prijat'ljev
ne pojde z menoj...*

Seveda ne bo šel nihče z nami ob "tisti uri", a bo vse dosti lažje in človeško, če bo kdo zraven nas. Zraven mene, tebe, tvojih ostarelih in težko bolnih, morda osamljenih sosedov in sovaščanov...

In prav te težke ure želimo člani društva Hospic olajšati vsem tistim, ki našo pomoč potrebujejo in si jo želijo. Področni odbor Vipava je osnovan, od konca oktobra do božiča smo imeli vsak četrtek sestanek in predavanje. Predavali so nam priznani strokovnjaki. Podučili so nas, kako pristopati k težkemu bolniku, kako ga poslušati (to je poglavitno), kako mu lajšati telesne in duševne bolečine. Bilo nas je čez 30, vsi nismo bili Vipavci - in bili smo "ljudje", imeli smo namreč kar nekaj "vzorcev" moškega spola.

Dobili smo kar precej pisnega materiala, v katerega je bolje, da pogledamo večkrat, še preden nas kdo potrebuje.

Tisti, ki smo izobraževanje zaključili, smo dobili tudi potrdilo. Imamo kartoteko, in kdor potrebuje spremljevalca, se lahko obrne na gospo Anico Kravos.

Seveda potrebujejo tolažbo tudi žalujoči. Morda samo koga, ki jih bo poslušal.

Ena od zdravnic, ki nam je predavala, nam je zelo lepo rekla: "Saj končno to vse že znate, a je treba izkušnje malo poglobiti in ponoviti."

Marsikdo je obžaloval, da ni mogel iz tega ali onega razloga obiskovati tečaja. Sestanke področnega odbora imamo vsak prvi četrtek v mesecu v najvišjem nadstropju ambulate. Pri naših pogovorih, ki so sicer včasih resni, a dostikrat tudi veseli, boste slišali marsikaj koristnega in se nam boste sčasoma tudi vi pridružili.

Nada Kostanjevic

Prejeli smo pismo iz Francije.

Spoštovani!

Najlepše želje Vam želim ob novem letu 1999, zdravja, uspehov in pozitivnega mišljenja. Mnogo lepih uric ste nam darovali, ko ste Vipavski glas vpeljali.

Čestitam Vam iz srca, vsem tistim, ki s potrpežljivostjo sodelujete in veliko časa žrtvujete. S spoštovanjem Vas vse lepo pozdravljam

Pošiljam Vam pesem, ki sem jo zložila v spomin na svojo mamo.

SPOMIN NA MATER

*Bliža se materin dan,
nanjo se spominjam vsaki dan.
Z ljubeznijo nas je pestovala,
z lahnim petjem zazibala.
Pleničke pridno prala,
v mrzli vodi splahnjevala.
Ko smo zboleli,
k materi v naročje smo si želeli.
V njenem objemu smo na vse pozabili,
in se v trenutku pomirili.
V zibelko nas je položila
in z mehko odejo nas skrbno pokrila.
Komaj vlegla se je k počitku,
že je petelin zapel na dvorišču.
Trebalo bo vstati, za delo prijeti,
za družino in živino poskrbeti.
Čeprav je bila že utrujena in zaspana,
nikdar ni godrnjala in se pritoževala.
Sklenila roki je predse,
Stvarniku zahvaljevala se.
Družino mu priporočila,
in ga za svoj blagoslov prosila.
Z ljubeznijo nas je vzgajala,
lepi zgled dajala.
Delati in moliti nas je učila,
želela je, da bi nam bila usoda mila.
Predno smo od doma šli,
materin blagoslov smo dobili vsi.
Prisrčno nas je objela, pokrižala,
in s tresočim glasom na hišnem pragu dejala:
"Ljubi moj otrok, kamorkoli po svetu greš,
na Boga pozabiti ne smeš."
Danes, ko mi misli v preteklost beže,
z ljubeznijo vkliknem: Hvala ti, mama, za vse.*

Štefanija Torkar, roj. Rehar iz Vipave

ZAKAJ PRIHAJAM V VIPAVO

Moj stari oče Johann Kete je bil rojen v Vipavi. V času avstrijske države je služil v elitni gardi (dragonec) cesarju Francu Jožefu. Po končani vojaški službi je prišel v Nemčijo, kjer se je zaposlil in poročil z Nemko. Iz tega zakona izhaja moja mama.

Moji starši so šli skupaj s starimi starši leta 1912 na poročno potovanje v domovino starih staršev, v Vipavo. Takrat jo je stari oče videl zadnjič.

Po prvi in drugi svetovni vojni, ko so se nemiri umirili, so se leta 1963 moji starši ponovno odločili za potovanje v Vipavo. Bili so presenečeni, da je Vipava pripadala Jugoslaviji in da so za potovanje morali imeti vizum. Pri tem jim je pomagal italijanski konzulat v Trstu. V Vipavi je moja mama dobila od sorodnikov samo še sestrično Rozalijo Kete in otroke bratranca Franca Keteja. Vas Vipava je v teh letih postala majhno mestece. Toda še vedno tako lepa, kot v njenem spominu.

Leto pozneje sem potovala z mojimi starši in z 9-letnim sinom v domovino mojega deda. Hotela sem jo spoznati. Bila je ljubezen na prvi pogled in tudi Titov režim ni škodoval tej ljubezni. Nato sem prihajala vsako leto v Vipavo z možem in otroki na dopust in otroci so bili tega zelo veseli.

Po premoru, ko so otroci odrasli in si ustvarili svojo družino, sva v Vipavo prihajali z vnukinjo Stefanijo zaporedoma 15 let. Z našimi starimi in novimi prijatelji smo veliko zvedeli o Sloveniji. Zelo smo bili veseli, ko je postala Slovenija leta 1991 samostojna.

Svoje obiske sem stalno nadaljevala. Lahko rečem, da se je veliko napravilo v Sloveniji in tudi v Vipavi. Povsod je postalo čisto in lepo. Tudi kulturno se Vipava razvija.

Po mnogih letih mojih obiskov imam občutek, da pripadam temu kraju in se veselim vsakega njegovega napredka. Mogoče bo tudi Slovenija imela kmalu zvezdico v zastavi Evrope. To si želi vaša zvesta dopustnica

Betty Herudek iz Nemčije

Gospa Betty je naša stara znanka. Vipavci smo jo sprejeli za svojo. Je zelo prisrčna in vsakemu nameni prijazno besedo. Slovenščino bolj "lomi" kot govori, a jezik zanjo ni nikakršna ovira. Zato je tudi povsod prijazno sprejeta: na pošti, v trafikih, trgovini; tudi na ulici rada z vsakim pokramlja. Letos je bila tudi na Plazu - prvič.

Pismo je napisala v nemščini, gospa Poniževa pa ga je za VG prijazno prevedla.

* * *

Domovinsko čustvo je bila močna vez, ki je ekonomske izseljence povezovalo s svojim narodom, jezikom in kulturo prvotne domovine. To nam je lepo izpovedala pokojna *gospa Petričeva* z Gradišča pri Vipavi, poročena Fabčič, izseljena v Belgijo okoli leta 1930. Gospa Tončka je bila rojena leta 1897 in je umrla konec leta 1998 v Belgiji. Pesem *Spet v domovini* je napisala ob svojem prvem obisku v domovini, leta 1956. Pred leti jo je poslala svoji nečakinji Tončki Durn na Slap. Tako se je pesem ohranila in jo prvič objavljamo v VG.

SPET V DOMOVINI

*Zrla vrtec sem domači:
cvetje bujno je duhtelo,
na nebeškem je oboku
milijon že zlatih zvezd gorelo.*

*Izza gore prisvetilo
bledo lunino je lice,
po gredicah lahni vetrič
ljubko zibal je cvetlice.*

*Tam na hribčku zvon zapel je,
to je zvon vasice moje,
milo je k molitvi vabil
verne vse trpine svoje.*

*Prav natančno se spominjam,
ko pred davnimi že leti
zapuščajoč to rodno grudo
sem zvon ta zadnjič čula peti.*

*Danes sem se spet vrnila
po dolgih letih iz daljave,
zvonov si prvi me pozdravil
oznanjajoč večerni ave.*

*Usoda me je v svet vodila,
za dom zdaj služi mi tujina,
najljubša in najlepša pa Vipavska si dolina,
oj moja ljuba preljuba, prava domovina.*

*Srce mi je zadrhtelo,
solze lica so zalile,
vse to spominja me mladosti,
tu preživete sreče mile.*

Tončka Petrič

Pesem je spisal domačin in ljudski pesnik *Janez Krhne*. Ob neki priložnosti jo je poslal svoji nečakinji Julki Poniž v Francijo. Ta pa jo je poslala pred leti moževi nečakinji Tončki Durn na Slap. Iz zadnje roke je bila ponujena za objavo v VG.

Meseca maja se pričenjajo tradicionalni shodi v Logu pri Mariji Tolažnici. Naj jih spremljajo misli te lepe Krhnetove pesmi.

VIPAJSKI LOG

*Božja pot v vipavskem Logu,
kjer Marijo se časti,
tam so zbrane misli k Bogu,
srečen, kdor zaupa nji.*

*Čaven, sivi stari Čaven
se ozira na ta Log,
on je priča, saj je zraven,
Log podaril nam je Bog!*

*Svet že ves je kdo pretekel,
kjer iskal je dušni mir,
svet pa njemu mu je rekel:
"V Log! tja pojdi, tam je mir."*

*Nanos tudi jo pozdravlja,
tam v Logu cerkvice,
prosi jo naj blagoslovja
naša polja prav srčno.*

*Tam devica nam Marija
sama časti Kristusa,
ona ga je porodila,
v blagor celega sveta.*

*Zraven pa te naše brajde,
tam, kjer trta nam rodi,
Bog jih čuva, on ve zanje,
saj one dajo božjo kri.*

*Kje je božja pot tak lepa,
kot Marijin nam je Log,
saj ta pot nam vsem je sveta,
ker rešuje nas nadlog.*

Janez Krhne

Še vedno so med nami ljudje, ki primejo za pero in z njim prelilejo na papir, kar se jim poraja v duši. Nekaj svojih pesmi nam je za VG zaupal gospod *Jože Koren* iz Vipave.

STARI GRAD

*Častiti Ti naš stari grad,
postavljen na visoki vzpetini.
Od tu je grof bogat
Vipavski vladal je dolini.*

*Ob Tebi zdaj premišljam
Tvojo daljno zgodovino.
Ljudi si v duši umišljam,
ki so živeli pod ostrino.*

*Z gradom si pravice je postavil,
predpisal tlako in desetino.
Lahko tlačana je obglavil,
če ni na grad prišel v dnino.*

*Prednik naš, Andrej iz Loga,
se je težki tlaki možato uprl,
ta preprosta duša uboga
bi pred tlako raje umrl.*

Grajski, neusmiljeni skrbnik,
gospod Paperna de Pagano,
bil brezsrčen je krvnik,
kaznovati je sklenil to dušo neudano.

Za uporno to dejanje
storjeno v obupa sili
svoje dajem Ti priznanje,
saj tudi v nebesih Te niso obsodili.

Nad njega je poslal biriče,
da ga nauče "postavo",
a ko je Andrejc okusil biče
je prvemu že presekalo glavo.

Jože Koren

ISKRICE

Vesetje in trpljenje, upanje in žalost, rojstvo in rojstni dnevi, poročne obletnice staršev, poslovitve, odhodi od doma in snidenja, pomembne in daljnosežne odločitve, smrtni primeri v krogu dragih - vse to so mejniki in znamenja, da božja ljubezen posega v življenje družine. Vsa ta dogajanja morajo obenem biti povod za zahvaljevanje, za prošnjo, molitev in zato, da se družina zaupno izroča skupnemu nebeškemu Očetu.

* * *

Mladi ljudje veliko razmišljajo in sanjarijo o življenju v zakonu. Po navadi preveč sanjarijo, hkrati pa se zanj premalo pripravljajo v vsakdanjem življenju. Poročeni lahko povejo, da se je v njihovem zakonu obrestovalo marsikaj, česar so se naučili pred poroko. Sreča ne pride sama od sebe v zakon. Zakonca si jo morata z velikimi in dolgotrajnimi napori pridobiti.

* * *

Za vsak poklic je šola, za zakon, na katerega lahko gledamo kot na najodgovornejši in najbolj življenjski poklic, pa ni šol. Gre namreč za pravo šolanje za krščanski zakon. Tega danes skoraj ni. Že davno pred poroko je treba misliti na vrednote krščanskega zakona, pa naj gre za razvijanje dobrih lastnosti, za gojenje lepih medčloveških odnosov doma in drugje ali pa za oblikovanje značaja. Pozneje v zakonu je za večino teh stvari, žal, že prepozno.

* * *

ČESTITKA

Naši krajanki Mariji Fabjan iz Beblerjeve ulice 23, ki je letos v marcu mesecu dopolnila 90 let in je naša zvesta bralka, iskreno čestitamo in ji želimo veliko zdravja in dobre volje.

Uredniški odbor VG

* * *

MAMO SEM RAZVESELILA

Bil je materinski dan. Mama je bila zelo žalostna. Odločila sem se, da jo bom razveselila. Vzela sem košarico in šla na travnik k potoku. Tam je bilo polno rožic in nisem vedela, katere bi nabrala. Bile so trobentice, vijolice, zvončki, potočnice in še druge. Odločila sem se, da bom nabrala vsakih malo. Ko sem jih nabrala, sem šla malo naprej in videla tudi podlesne vetrnice. Tudi teh sem malo nabrala. Zraven sem dala malo zelenja. Ko sem prišla domov, sem naredila šopke. V vsak šopek sem dala nekaj rožic. Bili so kar veliki. Toda brala nisem samo rožic. Da bi jo še bolj razveselila, sem pospravila svojo sobo. Pa tudi posodo sem pomila in obrisala prah. Ko sem vse pospravila, sem mami dala rožice. Bila je presrečna. Tako sem mamo razveselila. Če je še kdaj žalostna, ji tudi pospravim in naberem rože. Pa je spet vesela.

Lucija Vidrih, 4.a

POČITNICE

Verjetno ni šolarja, ki ne bi težko pričakoval počitnic. Zelo smo bili veseli novoletnih počitnic, ki so trajale deset dni. Med počitnicami smo spremenili tudi letnico leta na koledarju. Čas je hitro minil. Spet je prišel čas, da smo morali v šolo. Še dobro nismo segreli šolskih stolic, ko se je že slišalo, da bodo kmalu zimske počitnice. Najbolj smo bili veseli, ko je nekega dne začelo snežiti. Snežinke so tiho padale druga na drugo, kot da bi sestavljale snežno verigo. V hipu je postalo dvorišče belo. Hura-a-a sem zavriskala in povabila sestrični ven, da bi naredile snežnega moža. Še preden sem dobila oglje za sneženega moža, sta že prišli. Hitro smo vzele vedra in vanje nalagale sneg. Ko smo ga vsule iz vedra, je bilo telo narejeno. Na glavo smo mu poveznile lonec, na vsaki strani smo dale kepo za roke. Opazovale smo ptičke v ptičji krmilnici, ki so hiteli iskat hrano. Med počitnicami je bil pust. Te počitnice mi bodo ostale v lepem spominu.

Olga Smet, 6.a

S KOLESOM V TRST

Moj stari oče je umrl, preden sem se jaz rodila. Klicali so ga Pepe in pisal se je Žgur. Ko je bil star 22 let, si je kupil kolo. To kolo je bilo zelo staro, starejše kot on. Bilo je moško s "štango" po sredini.

Mati Anka, ki je bila takrat mlado in lepo dekle, je služila v Trstu. Pepe jo je vsak teden prišel obiskat s kolesom v Trst. Imela sta se rada in dolga pot do Trsta za Pepeta ni bila naporna.

Kmalu je šel Pepe v vojsko in kolo ga je čakalo doma. Po 8 letih se je vrnil. Ni pozabil na Anko. Ob nedeljah popoldne jo je posedel na kolo. Najprej sta se peljala v Vipavo k litanijam in potem še malo naokoli. Pepe je bil ponosen na kolo, ki je bilo v vasi redkost. Kolo je imel vrsto let. Tudi svoje otroke je prevažal z njim. Ko je bil moj oče star 6 let, ga je Pepe iz bolnišnice pripeljal kar s kolesom.

Mati Anka se nasmehne, ko mi vse to pripoveduje. Pravi, da se je tudi ona rada peljala. Enkrat je celo s kolesom padla, ker so bile poti slabe. A glavno, da je kolo ostalo celo. Pepe je umrl, ko je bil star 72 let. Njegovo kolo pa bi bilo danes staro 100 let. Nad hlevom je "kamra", kjer še ležijo stari kosi kolesa. Pričajmo nam, da je ta zgodba resnična.

Meta Žgur, 3. razred

OBISKAL NAS JE JAMAR

Danes nas je v šoli pri pouku obiskal jamar Igor Benko. Najprej nam je povedal, da je že obiskal jame v izviri reke Vipave. Spustil se je približno na osemdeset metrov globoko. Od vhoda v jamo do podzemeljskega jezera je šel peš. Prehod v jamo je ozek in težko dostopen. Po jezeru se je peljal z gumijastim čolnom. Prijatelj, s katerim sta šla skupaj v jamo, se je v jezeru potapljal. Potopil se je več kot štirinajst metrov v globino. Nekoč je jamar Igor v tolmu videl štirinajst človeških ribic. Povedal nam je tudi, da imajo v Postojnskem muzeju človeško ribico, ki jo imajo v vodi in že enajst let ni jedla. Igor je tudi jamarski reševalec in je že velikokrat pomagal reševati ljudi, ki so se ponesrečili v jamah in breznic. Rekel je, da morajo biti vsi previdni, dobro opremljeni in nikoli ne smejo iti v jamo sami. Jamar pri svojem delu s pomočjo laserskega metra riše zemljevide jame. Predavanje, ki nam ga je pripravil Igor, je bilo zelo zanimivo. Želim si, da bi nas še kdaj obiskal.

Luka Premrl, 3.b

SMUČARSKA ROKAVICA

(Domišljiski spis)

Sem smučarska rokavica Toplinka. Nosi me Urška. Z njo bom šla smučat na Roglo. Vsaj mislim, da me bo vzela s sabo. Veliko otrok je takih, ki pozabijo svojo rokavičko doma. „Jes“, danes smo 12. februarja. Svetloba! Glej, glej, Urška me je prišla iskat. Mamina roka me je dala v kovček. Tu je že kapa Cofka. „Cofka, ali ti je lepo v kovčku?“ „Utihni že! Kje je šal Cofek?“ „Tukaj sem, spodaj!“ „O, živijo! Veš, kaj me moti pri tebi, Toplinka?“ „Kaj?“ „Da ne utihneš!“ „Da ne utihnem?“ „Ja!“ „Pa lahko noč, Cofek.“

Urška Skapin, 3.b

Za naše najmlajše

PALČKI IN PALČICE

Konec lanskega leta je izšla knjiga za otroke z naslovom *PALČKI IN PALČICE*. V njej boste našli 23 pesmic o palčkih in palčicah. Pesmi je napisala **Tamara Laganin**, ki je del svojega otroštva preživela v Vipavi. Knjigo je bogato ilustriral Miran Kohek.

Tamara je prvo pesmico v tej knjigi posvetila prav spominu na preživelo otroštvo v Vipavi in ji dala naslov

ZAČETEK

*Na Primorskem, v Vipavi,
glej možička polnih rok,
grozdne jagode pospravi,
ga odžeja grozdni sok.*

*Gledal vas bo nagajivo,
zdel se vam bo čisto sam,
a mežikal vam bo živo
in izginil kdo ve kam.*

*Včasih vidiš jih capljati
med škrbinami gradu,
pa ne smete jih klicati,
kar zbežijo brez sledu.*

*Saj drugače so junaški,
ne bojijo se neurja,
to so pravi palčki kraški,
v hiške jih spodi je burja.*

*Ko v Podskalo se podajo,
kjer podzemni teče rov,
lučke in orodje imajo,
rudo nosijo domov.*

*Mimo coprnice grejo
in pred njo se važijo,
a kaj blizu ji ne smejo,
jo od daleč dražijo.*

Redko, redko se zgodi,
da Vipavo zasneži,
palčki si snega želijo,
tihu se ga veselijo.

Včasih pa z neba spuste
se snežene palčice,
ker v gosteh je pretoplo,
brž oditi morajo.

Nad vipavskimi tokovi
neutrudno čas caplja,
med prastarimi mostovi
s pravljicami se igra.

Palčki bodo pa živeli
kdo ve koliko še let
in se dobro vsi imeli,
do konca svojih dni in spet.

* * *

Slovenci se lahko pohvalimo, da imamo veliko knjig pravljic z imenitnimi ilustracijami. Našim otrokom priporočam v branje tudi knjigo pravljic **Tončke Curk**, rojene na Slapu pri Vipavi leta 1906. Njena knjiga z naslovom *PRAVLJICE I* vsebuje pet lepih pravljic iz davnine. Knjiga je bila izdana pri Družini leta 1986. Ljubka Šorli je v uvodni besedi zapisala: "Pravljični svet je del otrokovega življenja. V prvih letih rad poslušam pravljico za lahko noč in dobro jutro, ki mu jo kdo pripoveduje, tudi po radiu ali kaseti. Ko pa se v šoli seznanim s tiskano besedo, seže po knjigi in se tako v svoji domišljiji sam srečujem s pravljичnimi bitji in živalmi, ki jih imajo vsi otroci tako radi. V marsikaterem ravno pravljica zbudi ljubezen do branja, tako da mu dobra knjiga postane sčasoma dragocena spremljevalka in vodnica na poti skozi življenje."

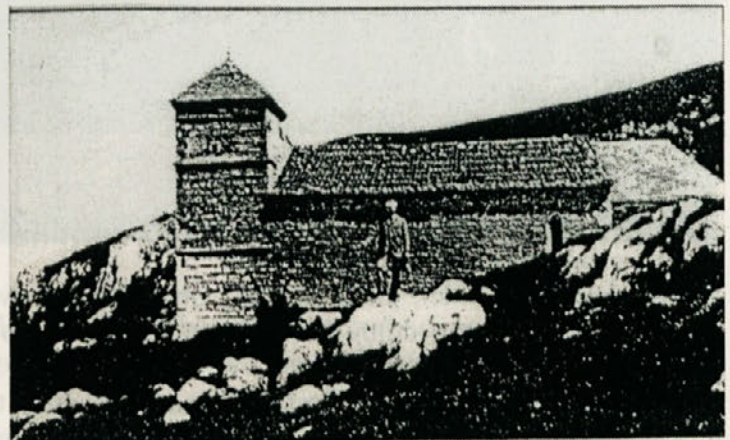
Magda Rodman

* * *

... in še zanimivost

NA NANOSU SE SPET PASEJO OVCE IN KOZE

V dolini in po gričih so ljudje v preteklosti gojili mnogo domačih živali, od goveda, drobnice in konjev, do prašičev in perutnine; pri vsaki hiši je bilo več ali manj repov v hlevu. Najbolj številno je bilo govedo, ki je bilo potrebno za preživetje: dajalo je meso, mleko in služilo za vprego. Najmanj je bilo v dolini drobnice, ker so bile poljščine in seno za krmljenje živine. Številno drobnico so imeli pri nas na Nanosu, kjer niso kosili in je bilo dovolj pašne za te živali.

Sv. Hieronim na Nanosu, fotografija je iz 1924. leta

Pred vojno so pasli poleg drobnice tudi govedo na Lipah, Ravniku in Orlovšah. Na Nanosu so imeli povečini ovce Gradiščani: Blaževi (Barišič), Ovčarjevi (Petrič), Vrčonovi, Urhovi (Petrič) in Malikovi. Urhovi so imeli od sto do stodvajset ovc in po nekaj sto v najemu iz Brkinov in Čičarije. Za najemnino je bilo treba plačati petnajst do šestnajst lir na ovco; te so pasli in molzli tri mesece v poletju. Molzli so dvakrat na dan in ovce so imele od dva decilitra do pol litra mleka na dan. Ovčarjevi z Gradišča so na Ravniku delali sir in skuto, imeli so tudi "škrpòvce", to so manjši koščki sira, težki do pol kilograma.

V začetku maja so prignali ovce na Nanos in te so ostale tam, dokler ni zapadel sneg. Takrat so jih odgnali v dolino in jih pasli po gmajnah, pašnikih in senožetih. Ovce so strigli s škarjami od maja do septembra. Gospodar ali pastir je ostrigel do štirideset ovac dnevno. Danes strižejo ovce z električnimi strojčki in jih tako ostrijejo do osemdeset na dan.

Volno so imeli za domačo rabo in prodajo; takrat so ženske predle volno doma na kolovratih in iz te pletle jope, nogavice, šale in drugo; v tistem času ni bila še tako razvita tekstilna industrija. Znani nanoški sir so ovčarji prodajali na Nanosu, po trgovinah, pošiljali so ga v Komen, Sežano, Gorico in Trst.

Zaradi nenehnih spopadov partizanov z okupatorjem v času zadnje vojne od 1941 do 1945. leta na Nanosu ni bilo drobnice. Po vojni so ponovno začeli pasti ovce in pozneje so imeli na paši iz doline le govedo. Zadnja leta pa lahko vidimo, da se po Ravniku in Orlovšah spet pasejo ovce in koze.

Na Ravniku, ovce pred hlevom

Ko sem šel z Lip po gozdni poti proti Ravniku, pridem na greben hriba, na mejni prehod. Bil sem zaskrbljen, ker nisem imel s seboj potnega lista. Pred seboj namreč zagledam na meji opozorilno tablo z napisom: "AGRARNA SKUPNOST 1995 - RAVNIK - ORLOVŠE - VIPAVA". Vse se je dobro izšlo, ker še ni bilo tam obmejne policije in carinikov, saj sem imel na ramah nabito poln nahrbtnik. Kmalu po prestopu meje pridem na Ravnik. Vedel

Koze prihajajo na pašo

sem, da sem na pravi poti, ko zaslišim lajež pastirjevega psa in nato še cinglanje zvoncev iz tropa drobnice, ki je bila na paši.

Na Ravniku sem videl, kako so koze ubogljive, na žvižg gospodarja so zapustile pasišče in se začele vračati proti domu pred hleve. Kozlički pa so bolj razposajeni in meketajoč skačejo po hlevu in okolici.

Na Ravniku ima Borut Naglost iz Vipave osnovni trop dvaintrideset koz in dvajset koz mladega tropa, ob tem ima še nekaj kozlov za pleme in manjše število ovac; število koz bo postopno povečal na sto.

Življenjska doba koze mlekarice je do osem let, koze za meso pa do pet let. Koza ima na leto od dva do tri mladiče, lahko pa tudi kozí dvakrat na leto. Mlad kozliček po treh urah že hodi. Tu poznamo v glavnem tri pasme koz: srnasto, ki je najbolj trpežna, rjave barve in je bolj za meso; sansko pasmo, bele barve, pretežno je mlekarica, ima do tri litre in pol mleka ter burdsko pasmo, ta je pretežno za meso in ima mleko le za mladiče.

Na Ravniku, koze se vračajo v hlev

za čiščenje gozda so koze. Koze ne marajo iglastega drevja, ovce pa ne grmovja listavcev; česar ovce ne popasejo, popasejo koze in to je dobra kombinacija - gojenje koz in ovac hkrati.

Na Orlovšah ima ovce stanko Vidmar iz Ajdovščine, v tropu je osemdeset frizijk - mlečni tip in te imajo največ mleka, od enega litra do litra in pol na dan. Vidmar je edini, ki ima to pasmo na Vipavskem in Goriškem. Ovca jagnjetí normalno enkrat na leto dva do tri jagnjeta. Ko se jagnje skoti, po nekaj urah že skače naokrog, ne zgubi se v še tako velikem tropu ovac in vedno najde med njimi svojo mater.

Pri nas poznamo nekaj pasem ovac, in te so: bovška, ki je za meso; jezersko - solčavska, ta je za mleko in meso; frizijke, za mleko, in istrsko pasmo, te pa so lahko bele in črne barve. Za te živali je najhujše v vročih poletnih dneh, ovce in koze težko prenašajo vročino. Pozimi jih greje topel kožuh in jih nič ne zebe.

Ko boste hodili po Nanosu, obiščite Naglosta na Ravniku in videli boste te prijetne domače živali. V poletnih mesecih pa lahko tam dobite zelo dober - res pravi - nanoški sir. Ovčji sir z Orlovš pa lahko dobite tudi pri Vidmarju v Ajdovščini.

Na Nanosu so tudi divje zveri, risi, medvedi, volkovi, ki morijo mirno gozdno divjad in drobnico.

Konec januarja je krdelo volkov pomorilo več Vidmarjevih koz na Orlovšah. Zato bo odslej potrebno poskrbeti, da se ne bi kaj takega več dogajalo v tem gorskem okolju, ko se tod često zadržujejo številni obiskovalci planin.

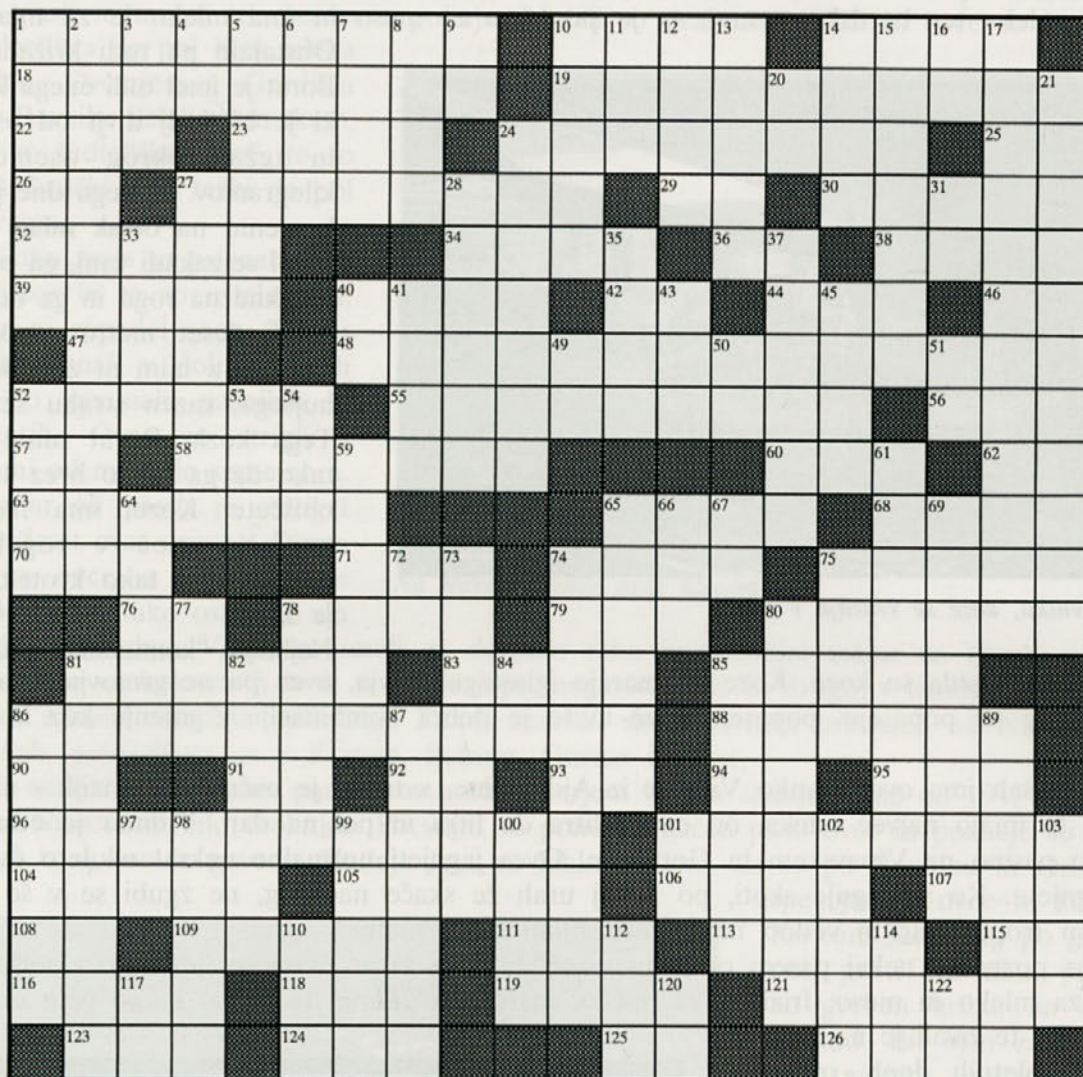
Obstajajo pa tudi križanci.

Borut je imel tudi enega kozla, ki je bil bolj divji od ostalih in težak okrog osemdeset kilogramov. Nekega dne pride k njemu na obisk mlad fant; kozel se zakadi vanj, ga podre, natakne na roge in ga odnese nekaj deset metrov proč. K sreči se z njim ni zgodilo nič hujšega, razen strahu seveda. Tega kozla Borut nima več, tako da ga lahko brez strahu obiščete. Kozel ima namreč največjo moč v rogeh in ponavadi ni tako krotek, kot je koza.

Najboljše "komunalno sredstvo"

Za razvedrilo

Končno izpolnjujemo željo nekaterim bralcem in objavljamo prvo križanko.

VODORAVNO: 1. rodbina vipavskih grofov, 10. kit ubijalec, 14. sedanji vipavski dekan g. Franc, 18. prvo berilo, učbenik za pouk branja in pisanja, 19. ime in priimek slikarja, ki je narisal prve slike za kapelice križevega pota na Gradišče, 22. nasad ob hiši, 23. zgornja okončina, 24. umetnostni zgodovinar in konservator, ki je svojo mladost preživel v Vipavi, na kar spominja spominska plošča, dr. France (1894-1945), 25. kemijska oznaka za radij, 26. začetnici priimka in imena književnika Rebule, 27. kraj pri zbiljskem jezeru, 29. enaka soglasnika, 30. del Vipave z ostanki gradu, 32. sveta podoba, 34. umrli sirski kralj, 36. enaka samoglasnika, 38. banka v Vipavi, 39. namera, 40. angleški inženir, izumitelj parnega stroja, 42. središče vrtenja, 44. maček, 46. začetnici priimka in imena pevca, ki nas je zastopal na Evroviziji leta 1998, 47. padavina, 48. ime in priimek nekdanjega vipavskega dekana, zaslužnega za razvoj šolstva v Vipavi, 52. ogrodje za trto, 55. oblastno, samovoljno ravnanje, 56. gorski reševalni čoln, 57. začetnici slovenskega ministra za evropske zadeve, 58. naša sosednja država, 60. časovna enota, 62. začetnici priimka in imena novinarja Tanka, 63. ime dveh otokov ob južnem delu Cresa, velike in male, 65. tek po naravi, 68. ansambel treh glasbenikov, 70. indonezijski šahist, 71. domačija, 74. nekdanji poljski konjenik, 75. moško ime, 76. kemijski znak za tantal, 78. ime književnika Klopčiča, 79. brezalkoholna pijača, 80. cerkveni dostojanstvenik, 81. ogrski kralj Matija, 83. fizikalna količina, ki opisuje medsebojno delovanje teles, 85. dohodek od vplačanega denarja, 86. svetnik, kateremu je posvečena kapelica ob izviru Lipce, 88. tretja Bethovnova simfonija, 90. pamet, 91. kemijski znak za renij, 92. začetnici hčere Franceta Prešerna, ki je napisala spomine nanj, 93. zadnja in prva črka naše abecede, 94. zaporedni črki naše abecede, 95. plastika, statua, 96. vipavski plemič, ki se je proslavil kot cesarski veleposlanik na ruskem dvoru, Žiga, 101. shramba za denar, 104. gorovje v notranjosti Azije, 105. kraj ob poti Ljubljana - Medvode z motelom, 106. ime

našega fizika in publicista Čermelja (1889 - 1980), 107. starogrški potujoči pevec, 108. kemijski znak za Neon, 109. francoski skladatelj, avtor Bolera, Maurice, 111. Estonec, 113. zračni prostor nad določenim ozemljem, 115. nikalnica, 116. oblika moškega imena, 118. očka, 119. položaj, 121. priljubljena opera skladatelja Biseta, 123. kraj pri Zadru, 124. potomec, 125. avtomobilska oznaka Murske Sobote, 126. TV napovedovalec in novinar Tomaž.

NAVPIČNO: 1. diplomat in amaterski egiptolog, rojen v Vipavi, vitez Anton (1789-1869), 2. čarobna beseda, 3. kovica, zakovica, 4. kemijski znak za tehnicij, 5. ime avstrijskega smučarja Maierja, 6. vzornik, 7. hitrostna drsalka nekdanje NDR, Karin, 8. glavno mesto Saudske Arabije, 9. začetnici pevke Kohont, 10. upad morske vode, 11. divja mačka, 12. šahovska figura, 13. italijansko mesto, 14. pesnik, 15. skupina različnih dreves z iglicami, 16. začetnici aktivista OF iz Vipave, po katerem se imenuje ena od vipavskih ulic, 17. del medicine, ki se ukvarja z uravnavanjem hrbtenice, sklepov..., 20. oznaka za neznanca. 21. znamenitost Rakovega Škocjana, veliki in mali, 24. skrivnostnost, 27. najvišja gora notranjskega Krasa, 1700m, 28. kemijski element, lahka kovina, 31. kemijska oznaka za bizmut, 33. zidna obloga, 35. pasma psov, 37. kraj na Dolenjskem, 40. začetnici priimka in imena slikarja, ki je poslikal prezbitarij vipavske farne cerkve, 41. znamka nemških avtomobilov, 43. ribja koščica, 45. finomehanik, 49. začetnici slavista Toporišiča, 50. kemijski znak za zlato, 51. pritrdilnica, 52. del knjige, 53. ime igralke Rine (Ide Kravanje), 54. mongolski vladar, 59. gručast zaselek SV od Spodnje Idrije, 61. kraljica športa, 64. ime učitelja, ki je pisal vipavsko šolsko kroniko v letih okrog 1900, Skala, 65. odtočni kanal, 66. vodna žival, 67. osebni zaimek, 69. odnos med rečmi, 72. pijača starih Slovanov, 73. kdor je meso, 74. pripravljenost na uslugo, 75. reka skozi Firence, 77. švedsko smučarsko središče, 78. delavec z eksplozivom, 80. vipavski župan med leti 1910 in 1917, Bogomir, 81. tropski kuščar, ki spreminja barvo, 82. vzreditev, 84. začetnici pesnika Minattija, 85. ime zdravila za želodčne težave, 86. dekan teološke fakultete, Janez, 87. samec domače pernate živali, 89. vodotopna kamnina, 97. konec polotoka, 98. plemiški naslov, 99. odpadki, 100. tuje žensko ime, 101. začetnici ameriškega igralca Lancastra, 102. nabiralec gob, 103. jemensko pristanišče, 110. podeželsko naselje, 112. mariborska tovarna, 114. brezalkoholna pijača, 117. osebni zaimek, 120. kratica za Varnostni svet, 122. kemijski znak za mangan.

Sestavil Vladimir Anžel

* * *

VREMENSKO POROČILO

	VIPAVA	NANOS
DECEMBER 10. - 31.	15,5 l/m ² dežja, 4 deževni dnevi, 11x slana	24,2 l/m ² dežja, snega 30 cm, min. temp. -9,2°C, maks. temp. 10°C
JANUAR	54,8 l/m ² dežja, 10 deževnih dni, 16x slana, 2x rosa, 1x megla, 1 nevihta	50,6 l/m ² dežja, 10 cm snega, min. temp. -12°C, maks. temp. 11,2°C
FEBRUAR	110,8 l/m ² dežja, 7 deževnih dni, 2 dneva snežilo, 1x dež in sneg, 7 dni s tanko snežno odejo, 9x slana, 1x megla	143,1 l/m ² dežja, 50 cm snega min. temp. -11,4°C, maks. temp. 7°C
MAREC 1. - 10.	18,0 l/m ² dežja, 6x dež, 1 nevihta, 2x toča, 1x slana	33,0 l/m ² dežja, 30 cm snega, min. temp. -2°C, maks. temp. 8°C

Nada Kostanjevic in Ivica Jež

Pleve in drobtine

Mnoga evropska ljudstva poznajo ono lepo pesem o umirajočem junaku, ki prosi - bodisi mater, ljubico ali bojne tovariše, naj ga pokopljejo. Daje jim navodila, kako naj oskrbijo njegov grob. Tudi naši "južni bratje" poznajo to lepo pesem v več inačicah. Eno od njih sem si zapomnila:

Pokoplji me pod jablano -

kdor popoten in lačen pride mimo,

naj ubere jabolko.

Pokoplji me v bližini žive vode -

kdor žejen mimo pride, naj se odžeja.

Vrh glave mi vsadi eno lepo rožo -

kdor mlad pride mimo, naj se z njo okinča.

K nogam pa mi deni eno klop leseno -

kdor star mimo pride, naj se odpočije...

Blizu našega pokopališča imamo tudi sadna drevesa, imamo vodo in tudi obilo lepih cvetic - le klopic, kjer bi se starejši obiskovalec odpočil in zmolil kaj za pokoj duš svojih dragih, na pokopališču nimamo. Upajmo, da jih bomo kmalu dobili!

A nečesa ljudska pesem le ni opevala. Takrat je bilo grmovja okrog pokopališč najbrž dovolj. Danes ga ni - še teh nekaj "graj" je že pred leti pobral stadion. Morda bi se našel prostovoljec ali honorarec, ki bi prevzel patronat nad pokopališkim straniščem. Saj ni treba, da bi bilo odprto noč in dan - le ob pogrebih, športnih prireditvah na stadionu, ob lepih nedeljskih dnevih, ko pričakujemo na pokopališču večji naval. Saj nismo taki vandali, da bi ga uničili!

Morda bi se našel tudi način, da bi v najbolj senčni ulici našega kraja, v ulici Vojana Reharja, postavili javni toplomer. Premislite!

Novo leto smo zopet kar lepo praznovali. V cerkvi, na Placu in potem tudi na Plazu. Koliko obiskovalcev je imel Plac, ne vem, Plaz jih je imel čez 400 in verjetno nekaj čez 200 cuckov, ki so se tudi zelo kulturno obnašali, da o obiskovalcih ne govorimo. Ta lepa in domiselna prireditev ima vsako leto vse več obiskovalcev. Najstarejši moški je vsako leto France Uršičev z Gradišča. Najstarejša ženska je bila letos moja sestra Etica Ružič, ki srčno ljubi to našo lepo dolino, in je prišla z Reke posebej za to priložnost.

V zimskem času se malo več posvečamo kulturi, ne le za kulturni praznik. Imeli smo dve lepi in zanimivi predavanji v okviru Razmetanega podstrešja, ki sta bili odlično obiskani. Na Zemonu smo imeli dobre koncerte, v kulturni dvorani pa odlično obiskano proslavo. In kar je glavno: nikjer nas ni zeblo, vsi prostori so bili ogrevani. In če človeka ne zebe, se lahko kulturno udeleži.

Društvo upokojencev se veseli lepih in urejenih prostorov za pošto. Skupaj z invalidi smo imeli v januarju zelo uspešen izlet na Staro goro pri Čedadu. Skupaj z našimi prijatelji Ajdovci smo obiskali to starodavno božjo pot, a žal tam nihče več ne mašuje in ne poje po naše, zato smo morali - in to smo prav radi naredili - pripeljati duhovnika s seboj. Vso množico izletnikov iz treh avtobusov in polno cerkev je držal pokonci naš gospod Kragelj, čil in vesel, kljub 80 letom!

To je vesela stran! Žalostna stran pa je, da so našo banko zopet obiskali nepridipravi. Ali veste, kako si je pomagal tisti Štajerc, ko so njegovo "privat" menjalnico že tretjič obiskali? Prijel je stol in ga "zabasal" nezaželenemu obiskovalcu v bučo! Ker mnogokje nimamo več krav, dajmo nekaj molznih klopc pod bančni pult, pa naj jih čez stekleno pregrado vržejo "onim" v glavo!

Nada Kostanjevic

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 20.12.1998 DO 20.3.1999:

Dora in Lucijan Bratuš	Vojkova 34	2.000 SIT
Julka Durn	Francija	100 FF = 2.892 SIT
Edka Fabjan	Laurinova 1	2.000 SIT
Darinka Furlan	Francija	5.500 SIT
Betty Herudek	Nemčija	1.800 SIT
Evelina Humar - Mahnič	Ljubljana	2.000 SIT
Jože Jaklič	Bevkova 15	3.000 SIT
Kajfež	Ljubljana	2.000 SIT
Marija Lozej	Koper	5.000 SIT
E. Mahnič	Ljubljana	2.000 SIT
Družina Marc	Ljubljana	2.000 SIT
NN	Slap	2.000 SIT
Erna Poljšak	Gradišče	2.000 SIT
Martin Silvester	Ljubljana	1.000 SIT
Marjeta Sever	Nova Gorica	1.000 SIT
Ana Stecca	Italija	5.000 SIT
Nevenka Sterlekar	Ljubljana	2.000 SIT
Majda Štefin	Vojana Reharja 18	3.000 SIT
Mara in Jože Virant	Vojkova 3	5.000 SIT
Fanči Visini	Italija	5.000 SIT
Marija Žgavec	Ivana Ščeka 7	1.000 SIT
skupaj:		57.192 SIT

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na žiro račun *KS Vipava 52010-645-50977* s pripisom *ZA VIPAVSKI GLAS*

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA MAREC 1999 650 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vera Poniž, Nada Kostanjevic, Franc Cerovšek, Vladimir Anžel in Breda Butinar - lektorica

Sodelovali so še: Marija Mercina, Francka Meden, Božidar Premrl, Ana Florjančič, Magda Mohorčič, Vida Babič, Pavle Perhavec, Ljudmila Kovač, Jana Bolčina, Eva Tomašević, Vasilij Starc, Tanja Princes, Silva Vehovar, Klavdij Koloini, Maša Jež, Karmen Smet - Rondič, Štefanija Torkar, Betty Herudek, Lucija Vidrih, Olga Smet, Meta Žgur, Luka Premrl, Urška Skapin

Tisk: Papirna galanterija SEDMAK, Ajdovščina

Po mnenju Urada za informiranje št. 4/3-12-669/94-23/154 z dne 23.5.1994 spada publikacija VG med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tar. št. 3, po kateri se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%. (Ur.l. RS št. 4/92)

Slovenski kulturni praznik v Vipavi	stran 2
<i>Iz naše preteklosti</i>	
Vrhpolje	stran 4
Stari vipavski štedilniki	stran 8
Flance z Nanosa	stran 10
Šolska kronika	stran 12
Vipava in Vipavci v ogledalu Bleiweisovih Novic	stran 16
Spomini vipavskega vodarja	stran 18
Podzemni rov v Podskali	stran 21
Naše vode in nenavadni podzemeljski pojavi	stran 22
<i>Predstavljamo vam</i>	
Dr. Karel Lavrič	stran 24
Pesnik Alojz Gradnik v spominih Tončke Durn	stran 27
<i>Iz naše KS</i>	
<i>Iz naše občine</i>	stran 31
Policija svetuje	stran 35
<i>Iz ustanov in društev</i>	
Iz OŠ	stran 37
Iz CUIO	stran 39
Otvoritev društvenih prostorov vipavskih upokojencev	stran 42
Primorska je pela v Vipavi	stran 43
Podelitev priznanj zvestim darovalcem krvi	stran 44
Telovadno in zdravo druženje	stran 46
<i>Za dom in družino</i>	
Društvo Hospic	stran 46
<i>Za naše najmlajše</i>	stran 52
<i>Zanimivost</i>	
Na Nanosu se spet pasejo koze in ovce	stran 53
<i>Za razvedrilo</i>	
Vremensko poročilo	stran 57
Pleve in drobtine	stran 58

